

Ingrid Lien Megård

Motstandskvinner fra Sør-Trøndelag

Masteroppgave i historie

Veileder: Hans Otto Frøland

Mai 2023

Ingrid Lien Megård

Motstandskvinner fra Sør-Trøndelag

Masteroppgave i historie
Veileder: Hans Otto Frøland
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for moderne samfunnshistorie

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I denne masteroppgaven undersøker jeg hva som har blitt skrevet om motstandskvinner i krigslitteraturen fra 1945 frem til i dag. Det kommer tydelig frem at motstandskvinner i lang tid har blitt neglisjert i litteraturen. Det som først ble skrevet om kvinner under andre verdenskrig tegnet et bilde på kvinner som hverdagshelter som sørget for mat på bordene, og som nærmest tryllet frem klær av stoffer som ikke fantes. I forskningsprosessen undersøker jeg et utvalg motstandskvinner fra Sør-Trøndelag ved å ta utgangspunkt i kvinnelige fanger under krigen. Ved å undersøke fangekort, fangeprotokoller, intervjuer og andre egodokumenter har jeg analysert 209 motstandskvinner og gitt innsikt i deres kollektive motstandshistorie. Etter å ha studert disse kvinnene har jeg kommet frem til at tidligere litteraturs fremstilling av motstandskvinnene under krigen er ufullstendig. Kvinner deltok i aller høyeste grad i motstandsbevegelsen, og gjerne på samme måte og med samme type oppgaver som motstandsmenn. Jeg har i analysen av motstandskvinnene undersøkt hvordan og hvorfor de bidro i motstandskampen. I hovedsak viser analysen at variasjonen innenfor type motstand var stor. Kvinnene levde ulike liv og hadde ulike forutsetninger for å delta i motstandskampen. Derfor var det også stor variasjon i hvordan de bidro i kampen om ett fritt Norge. Når det gjelder kvinnenes motivasjon for å bidra i motstandskampen var alle kvinnene helt fra starten av krigen klare på at nazistene og deres politikk var noe de ønsket å ta avstand fra. Det er denne holdningen og kvinnenes egne politiske meninger jeg anser som kvinnenes motivasjon til å bidra. Videre har jeg også diskutert hvorfor kvinnene så lenge ble neglisjert fra krigslitteraturen, og presenterer flere mulige årsaker som kan ha bidratt til dette. Blant disse kan både kvinnenes egen taushet, endring i kjønnsrollemønsteret og samfunnets manglende interesse for forskning på kvinnehistorie nevnes.

Abstract

In this master's thesis, I have analysed the literature written about Norwegian women in the resistance in the Second World War from 1945 to the present. The women have been omitted from literature for a long time. What was first written about women during the Second World War pictured women as everyday heroes who made sure there was food on the tables, and ensured clothes were made from materials that were near to nothing. In the research process, I analyse a selection of the women from the Norwegian resistance from Sør-Trøndelag based on female prisoners during the war. By investigating prison cards, prison protocols, interviews, and other ego documents, I have analysed 209 women of the Norwegian resistance and given an insight to their collective history. After examining these women, I have concluded that the image given by previous literature about the Norwegian women of the resistance during the war is incomplete. Women participated largely in the movement of the resistance, and often in the same way and with the same tasks as the men. In the analysis of the women of the Norwegian resistance, I have investigated how and why they contributed to the resistance within Norway. In essence, the analysis shows that the variation within the type of resistance was large. The women lived different lives and had different prerequisites for participating in the resistance struggle. Therefore, there was also great variation in how they contributed to fight for Norway to be a free country. Regarding women's motivation to contribute to the resistance, all of the women I have analysed were determined from the start of the war that they wanted to distance themselves from the Nazis and their politics. Their opinions and the women's own political point of view is what I consider to be their motivation to stand against the Nazis. Furthermore, I have also discussed why the women of the Norwegian resistance were neglected from the war literature for so long. I present several possible reasons to what may have led to this. Among these causes can both the women's reluctance to tell their story, changes in the gender role pattern and the society's lack of interest in research on women's history be mentioned.

Forord

Etter fine år som masterstudent i historie ved NTNU gleder jeg meg til å ta fatt på nye utfordringer gjennom praktisk-pedagogisk utdanning til høsten. Forhåpentligvis kan jeg etter hvert bruke det jeg har lært som masterstudent i undervisning i skolen. Denne masteroppgaven har inspirert meg til å se på historien generelt med et kjønnsrolleperspektiv, og legge større fokus på gråsonene. Arbeidet med denne oppgaven har vært krevende, men også veldig lærerikt og spennende. Motstandskvinner som tema har vært begivenhetsrikt å studere, og jeg er overrasket over hvor aktive kvinnene fra Sør-Trøndelag var i motstandskampen under andre verdenskrig. Dette er et tema jeg godt kunne tenke meg å forske mer på i fremtiden.

Jeg vil takke de som har vært med på å forme dette prosjektet. Aller først vil jeg takke min veileder, Hans Otto Frøland for all hjelp og motivasjon han har bidratt med underveis. Helt fra første møte har han kommet med gode råd og kommentarer til prosjektet. Takk for at du gav meg mulighet til forske på dette temaet og skrive en oppgave jeg i dag er stolt av å kunne levere. Etter hvert veiledningsmøte har jeg gått fra kontoret med en ny giv og motivasjon til å komme videre. Jeg setter stor pris på dine ærlige tilbakemeldinger, og at du har tatt deg tid til å lese gjennom utkast på kort varsel og svare på spørsmål selv i helgene. Jeg håper at også andre studenter kan bli inspirert av ditt engasjement i fremtiden. Videre vil jeg også takke Inger Fagerberg og Arne Langås ved Falstadsenteret som har vært behjelpelig med både kilder, kildeføringer og spørsmål jeg har hatt underveis. Ellers har ansatte ved Grinimuseet og Norges Hjemmefrontmuseum vært til stor hjelp med å finne kilder i arkivene. Også Steinar Hasselø ved biblioteket i Surnadal har vært hjelpsom med fjernlån av litteratur og hjelp til å tyde kilder. Ellers vil jeg takke min samboer for hans støtte og tålmodighet underveis i dette prosjektet. Til slutt vil jeg takke mine medstudenter for en fin studietid ved NTNU og spesielt utvekslingsturen til Praha.

Trondheim, mai 2023

Ingrid Lien Megård

Innholdsfortegnelse

1. Kvinnenes glemte motstandskamp	1
1.1 Kvinnelig motstand	4
1.2 Motstandskvinner i den norske litteraturen	7
1.3 Forskningsspørsmål, datagrunnlag og metode.....	18
1.4 Teoretisk tilnærming: Kjønnshistorisk perspektiv	22
1.5 Oppgavens struktur og hovedbudskap	25
2. Motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag	26
2.1 kvinnenes alder ved fengsling	26
2.2 Motstandskvinnenes yrke	28
2.3 Motstandskvinnenes sivilstatus	29
2.4 Første fengslingstid	30
2.5 Arrestasjonsgrunn	32
2.6 Konklusjon	37
3. Kvinnenes egofortellinger	38
3.1 Margot Sofie Mjøen Øien	38
3.2 Meta Christensen	41
3.3 Gunvor Mostad	44
3.4 Inger Johanne Bruun	47
3.5 Karen Sofie Anjesen	49
3.6 Reidun Kirknes	51
3.7 Ingeborg Angell Hoff	53
3.8 Konklusjon	56
4. Nærgående mikrohistorie	58
4.1 Intervju	58
4.2 Avisutklipp og illegale lapper	64
4.3 Brev	66
4.4 Konklusjon	68
5. Konklusjon	70
5.1 Hvem var motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag?.....	70
5.2 Hvordan og hvorfor engasjerte de seg i motstandsarbeid?.....	71
5.3 Hvorfor ble motstandskvinnene neglisjert i krigslitteraturen?.....	73
6. Litteratur	78

Kapittel 1. Kvinnernes glemte motstandskamp

1

På bildet til venstre kan man se Randi Hognestad som bodde på Hitra i Sør-Trøndelag under andre verdenskrig. I et intervju av Randi fra 1980 forteller hun åpenhertig om jobben hun gjorde som motstandskvinne i Sør-Trøndelag under krigen. I intervjuet forteller hun blant annet dette:

“Jeg reiste noen ganger til sykehus i Oslo med min datter. Da fikk jeg jobb som kurer også mellom prestefronten og lærerfronten i Trøndelag og Oslo”²

Randi var bare en av 339 norske kvinner fra Sør-Trøndelag som ble arrestert av tyskerne under okkupasjonstiden. Blant disse kan vi med sikkerhet si at 209 av dem var kvinner som jobbet innenfor motstandsbevegelsen. 35 av dem var jøder,³ og de resterende 95 kvinnene var fanger som vi enten ikke vet arrestasjonsgrunnen til, ikke har fangekort på eller er arrestert av årsaker som ikke var motstand.

De kvinnelige fangene fra Sør-Trøndelag under krigen var en gruppe kvinner med ulike bakgrunn. Noen var fengslet fordi de var av feil etnisk opprinnelse ifølge nazistenes raselære, mens andre var fengslet fordi de var motstandskvinner. Disse kvinnene og deres rolle under krigen har i liten grad blitt synliggjort i litteraturen. Motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag under krigen og fremstillingen av dem er temaet for denne oppgaven. I motsetning til motstandsmenn er motstandskvinner lite kjent for allmennheten, noe som er bemerkelsesverdig med tanke på omfanget av litteratur som finnes om motstandskampen. Eva Kløvstad er et godt eksempel på nettopp dette. Hun var fra 1944 leder for distrikt 25 i Milorg og fikk oppleve å marsjere fremst av flere hundre motstandsfolk for å feire frigjøringen i mai 1945. Det ble likevel en kortvarig glede for Eva. Den 9. juni 1945 var Kong Haakon tilbake i Oslo og motstandsfolk gikk i parade mot slottet for å få sin takk fra kongen. Men Eva var ikke

---

¹ Digital kopi: Falstadsenteret. Original i privat eie. *Randi Hognestad* [Bilde], 2020

² Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 17

³ Fanger.no, *Digitalt fangeregister*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/prisoncamps/590>

invitert.⁴ Dette har i nyere tid blitt kritisert, og på frigjøringsdagen i 2020 skulle Eva få sin egen hedersplass på torget i Hamar som plaster på såret.⁵ På plassen stod allerede en stor minnestein med navnene til kjente motstandsmenn i området inngravert. Eva fikk aldri sitt navn inngravert i samme stein. I stedet fikk hun et lite blomsterbed ved siden av et lite skilt med bilde av henne, og med tilhørende tekst som kort forteller at hun var leder for Milorg distrikt 25 fra 1944⁶.

*Trondheims Historie 997-1997*⁷ skrevet av Anders Kirkhusmo kom ut i 1997 og tar detaljert for seg Trondheims historie, også krigen og motstandskampen. I boka legges hovedfokuset på kvinnenes evne til å sørge for at folk var mette under krigen, men utover dette beskrives ikke deres innsats i motstandskampen. Unntaket er søstrene Johanna og Thora Matheson som begge satt som fange under krigen. De er viet en halv side, mot over 20 sider som beskriver mennenes motstandskamp.⁸ *Trøndelags historie - Grenda blir global 1850-2005* kom ut i 2005 og kapittelet som omhandler Trøndelag i krigstid er også skrevet av Anders Kirkhusmo. I kapittelet bruker han hele seks sider på å omtale motstandsbevegelsen i Trondheim. Han skiller mellom sivil og militær motstand, og påpeker blant annet at kurervirksomhet og observasjon av tysk bevegelse av vakter, båter og andre fartøy var uunnværlig. Videre mener han at denne typen motstand har fått for lite oppmerksomhet i etterkrigstiden. Likevel nevnes ikke en eneste kvinne i løpet av de seks sidene.⁹ I 2019 kom Tor Busch med boken *Motstandskamp fra Trondheim* som tar for seg ni motstandsmenn, men ingen kvinner¹⁰. Boken *Andre verdenskrig i nord - en annerledes hverdag*¹¹ av Bjørg Evjen og Ruth Sindt kom ut så nylig som i 2020 legger på samme måte som Kirkhusmo frem et syn på kvinnene som uunnværlige husmødre. I boken kommenterer de et utdrag fra en artikkel i NRK fra 1945

---

⁴ Hagen, *Motstandshelten som ikke fikk møte Kongen*, 2021, hentet fra:

<https://www.nrk.no/innlandet/xl/motstandskvinnen-som-ikke-fikk-mote-kongen-1.15608964>

⁵ Brohaug, *Nå blir navnet rettet opp?*, 2021, hentet fra:

<https://www.h-a.no/nar-blir-navnet-rettet-opp/o/5-139-1073034>

⁶ Kristiansen, *Krigsminnmerkene - vår historiske hukommelse*, 2022, hentet fra:

<https://www.stange.kommune.no/kultur-og-frivillighet/kulturminner-og-kulturbygg/krigsminnesmerker/>

⁷ Kirkhusmo, *Trondheims Historie 997-1997*, 1997, Oslo: Universitetsforlaget

⁸ Kirkhusmo, *Trondheims Historie 997-1997*, 1997: 298

⁹ Kirkhusmo, *Trøndelags Historie - Grenda blir Global*, 2005, Oslo: Vigmostad og Bjørke: 332

¹⁰ Busch, *Motstandskamp fra Trondheim*, 2019, Trondheim: Museumsforlaget

¹¹ Evjen og Sindt, *Andre verdenskrig i nord - En annerledes hverdag*, 2022, Oslo: Orkana

som forteller at kvinnene la til rette for at sine sønner og menn skulle ha de beste mulighetene til å kunne bidra i motstandskampen. Evjen og Sindt bekrefter det artikkelen sier og beskriver husmødrene som helter for å sørge for nok mat på bordet i vanskelige tider.¹² Likevel nevnes det ingenting om hva motstandskvinnene gjorde for motstandsbevegelsen. Jeg skal på bakgrunn av dette studere motstandskvinner fra Sør-Trøndelag under andre verdenskrig og fremstillingen av disse i norsk krigslitteratur.

Formålet med masteroppgaven er å bringe motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag frem i lyset, analysere dem og forstå dem. Ifølge fanger.no var det 4632 norske kvinner som ble fengslet av okkupasjonsmakten under krigen.¹³ Det er rimelig å tro at en stor del av disse var motstandskvinner fordi okkupasjonsmakten var ute etter å slå ned motstandsbevegelsen. På bakgrunn av dette ble trolig mange av kvinnene arrestert i den forbindelse. I flere av fangekortene kommer det også frem arrestasjonsgrunner som bygger opp under denne påstanden. For eksempel hos Randi Hognestad som har “illegal virksomhet” oppgitt som arrestasjonsgrunn i sitt fangekort¹⁴. I oppgaven vil jeg grundig ta for meg de kvinnene vi med sikkerhet kan si at var motstandskvinner fra registeret til fanger.no. Hva kan disse kvinnene fortelle oss om motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag? Kan deres historie si noe om hvorfor kvinnene ikke har blitt inkludert i litteraturen om krigen? I oppgaven vil jeg også se på tidligere litteraturs fremstilling av motstandskvinnene.

Debatten om krigslitteraturen og etterkrigsminnet begynte å vokse frem allerede på 1970-tallet, men ble ikke synlig i litteraturen før omkring år 2010 og utover.¹⁵ Dette er en viktig debatt som viser at det er en hel del forskningslitteratur om krigen som er mangelfull. Både Vernø og Sveri på 90-tallet og Jonassen og Hatledal på 2010-tallet har gitt ut viktig litteratur som omhandler kvinnelig motstandskamp. Likevel er det fortsatt mye som mangler. Derfor er det aktuelt og viktig å fortsette og forske på temaet kvinnelig motstandskamp.

---

¹² Evjen og Sindt, *Andre verdenskrig i nord - En annerledes hverdag*, 2022: 126

¹³ Fanger.no, 2020

¹⁴ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Randi Hognestad

¹⁵ Stugu, Ola Svein (2021), *Den andre verdenskrig i norsk etterkrigsminne*, Oslo: Det norske samlaget: 115

1.1 Kvinnelig motstand

Definisjonen av motstandskamp har blitt sentralt de senere årene, spesielt etter at debatten om grunnfortellingen om krigen kom for fullt. Dette ser vi for eksempel med Synne Corells bok *Krigens ettertid - Okkupasjonshistorien i norske historiebøker* fra 2011. I boken diskuterer hun begrepet motstand i et eget underkapittel som hun har viet nesten ti sider.¹⁶ Corell omtaler motstand som et kollektivt nasjonalt prosjekt. Videre kritiserer hun boken *Norges Krig*, for å mene at det var mennene som utgjorde motstandsbevegelsen i Norge. Dette til tross for at det i boken brukes et så bredt begrep av motstand at selv barn kunne inkluderes i det.¹⁷ Så hva var egentlig motstand under krigen?

I Store Norske Leksikon definerer Frode Færøy motstand slik:

«Motstandskampen i Norge er en samlebetegnelse på den sivile og militære kampen mot det nazistiske okkupasjonsregimet i Norge under andre verdenskrig. Den norske motstandsbevegelsen, ofte omtalt som hjemmefronten, forsøkte på forskjellige måter å undergrave det nazistiske okkupasjonsregimet som Hitler-Tyskland opprettet 25. september 1940.¹⁸

Basert på kunnskapen vi har i dag er denne definisjonen av motstandskamp for snever. Færøy definerer motstandskamp som både sivil og militær, men sier ingenting om passiv og aktiv eller organisert og uorganisert motstandskamp. I Færøys definisjonen settes det også likhetstegn mellom den norske motstandsbevegelsen og hjemmefronten. Men var det bare hjemmefronten som drev motstandskamp? Hva med alle de menneskene som hjalp utsatte mennesker med flukt. Enten de var jøder eller motstandsfolk? Drev ikke de også motstandskamp? Det fantes også mennesker som drev det vi kan omtale som hverdagsmotstand. Da snakker vi om de menneskene som med det de hadde til rådighet hjalp andre mennesker i nød med mat og klær for eksempel. Enten de var sovjetiske krigsfanger eller kommunister. Disse drev vel også motstandskamp? Dette var mennesker som jobbet mot

---

¹⁶ Corell, Synne, (2010), *Krigens ettertid – Okkupasjonshistorien i norske historiebøker*, Oslo: Scandinavian Academic Press 72

¹⁷ Corell, Synne, (2010), *Krigens ettertid – Okkupasjonshistorien i norske historiebøker*: 72-73

¹⁸ Færøy, *Motstandskampen i Norge*, 2022, hentet fra: https://snl.no/motstandskampen_i_Norge

det okkupasjonsmakten stod for. Det å være passiv betyr å ikke ta del i noe, en virksomhet for eksempel. Til tross for at noen mennesker ikke aktivt tok del i den organiserte motstandskampen kunne de være passive motstandsfolk i den forstand at de støttet eller oppfordret motstandskampen. Eller de kunne drive hverdagsmotstand. Noen hadde kanskje ikke mulighet til å bidra aktivt i motstandskampen, kanskje var de for gamle og skrøpelige til å kunne gjøre stort annet enn å ta vare på seg selv. Kanskje hadde de små barn som var svært avhengige av dem, men bidro når de hadde mulighet og med det de kunne. Det betyr ikke at disse menneskene ikke var motstandsfolk, for det er jo nettopp det som ligger i ordet. Mot okkupasjonsmakten.

I oppgaven vil jeg derfor bruke en bredere definisjon av motstandskamp og motstandsfolk enn det Færøy gjør i SNL. Motstandsfolk var folk som stod i mot det nazistiske okkupasjonsregimet og dets politikk, aktivt eller passivt, organisert eller uorganisert, sivilt eller militært. Definisjonen benytter jeg for både kvinner og menn.

Forskningsprosjektet handler om motstandskvinner fra Sør-Trøndelag under krigen, og jeg har derfor luket ut alle de jødiske kvinnene og kvinnene som vi ikke med sikkerhet kan si at var motstandskvinner under krigen. Dette er fordi de jødiske kvinnene var fanget på grunn av deres etnisitet, og det finnes ikke kilder som kan bevise at de var motstandskvinner. For kvinnene med ukjent arrestasjonsgrunn kommer det ikke frem verken i fangekortene eller av andre kilder at de var motstandskvinner og de er dermed også luket ut. De kvinnene jeg i oppgaven omtaler som motstandskvinner, er de kvinnene som vi på bakgrunn av informasjon fra fangekort, fangeprotokoller eller egodokumenter med sikkerhet kan si at var motstandskvinner. For eksempel kan vi i fangekortet til Thora Berge se at hun var arrestert for tyveri og tyskfiendtlige ytringer¹⁹, og hun er dermed kategorisert som motstandskvinne. Ingeborg Angell Hoff har “gissel” oppgitt som arrestasjonsgrunn i fangekortet og er dermed ikke kategorisert som motstandskvinne på bakgrunn av denne informasjonen. Vi kan likevel si med sikkerhet at Ingeborg var motstandskvinne på bakgrunn av informasjon som kommer frem i et intervju av henne fra 2013. Dette fordi hun forteller at hun blant annet varslet andre motstandsfolk om at hennes mann var arrestert slik at de fikk muligheten til å flykte. På denne måten hjalp hun til med flukt. I tillegg forteller hun i intervjuet at hun ikke deltok noe

---

¹⁹ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Thora Berge

særlig i motstandskampen i begynnelsen av krigen. Dersom man leser mellom linjene her betyr det at hun deltok i motstandskampen senere i krigen.²⁰

Kvinnene med ukjent arrestasjonsgrunn er de kvinnene som det ikke er oppgitt arrestasjonsgrunn på i fangekortet. Det kan heller ikke påvises av andre kilder at disse kvinnene var motstandskvinner. Det betyr likevel ikke at alle disse kvinnene kan utelukkes, for de kan jo ha vært motstandskvinner uten at det er beviselig. Men nettopp av denne grunnen er de ikke en del av dette forskningsprosjektet. Kvinnene med oppgitt arrestasjonsgrunn i fangekortet eller fangeprotokoll som påviser motstandsaktivitet utgjør 204 av de 339 fangede kvinnene. I tillegg har jeg på bakgrunn av egodokumenter funnet ut at ytterligere fem kvinner var motstandskvinner. Til sammen utgjør disse 209 kvinner, og 61% av alle de fangede kvinnene fra Sør-Trøndelag. De *jødiske kvinnene* utgjør 12% og resterende 27% var *kvinner med ukjent arrestasjonsgrunn* eller kvinner som var arrestert for årsaker som ikke er definert som motstandskamp. For å kunne gi et godt bilde på hvem motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag var, er det nyttig å se på likhetstrekk og ulikheter blant dem. Dette for å kunne si noe om hvordan en typisk motstandskvinne var eller om det rett og slett var en god blanding av ulike kvinner med ulik bakgrunn og forutsetning for å kunne bidra i motstandskampen.

Det er vanskelig å si noe om kvinnene med ukjent arrestasjonsgrunn fordi det finnes få kilder om de og deres liv. Likevel mener jeg det er sannsynlig at flere av disse på en eller annen måte drev med motstandskamp. Grunnen til dette er at en god del skrevne kilder har kommet bort i løpet av både krigsårene og årene etter krigen. Nazistene begynte utover våren 1945 å konfiskere papirer og bevis som kunne brukes mot dem da de innså at de kom til å tape krigen. I tillegg har mye kildemateriale blitt ødelagt i løpet av krigen på grunn av bombing og kamp. Videre er det også verdt å nevne at okkupasjonsmakten hadde behov for nordmenns samarbeid og man må derfor ta utgangspunkt i at de ønsket å arrestere så få som mulig og at de dermed mente at de hadde årsaker til å arrestere de som ble arrestert. På den andre siden er det likevel viktig å huske at terskelen for å bli arrestert var svært lav. Ifølge fangekortene har grunner som for eksempel drukkenskap vært årsak nok til arrestasjon²¹. Derfor er det viktig å

---

²⁰ Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-001: 5

²¹ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Else Kristine Bøgseth

huske at man ikke kan dra alle kvinnene under en kam og anta at de var motstandskvinner bare fordi de ble arrestert. Det er likevel svært få som har fått oppgitt slike grunner til arrestasjon i fangekortene sine. Dette bygger opp under argumentet for at flere av kvinnene uten oppgitt arrestasjonsgrunn også var motstandskvinner.

1.2 Motstandskvinner i den norske litteraturen

Andre verdenskrig er en av de mest omtalte hendelsene i norgeshistorien. Krigen generelt så vel som motstandskampen er to av et hav av temaer det har blitt skrevet om i Norge etter krigens slutt. Det ble nesten umiddelbart etter krigen utgitt bøker og andre skrifter som beskriver den og hendelsene i krigsårene. I det store og hele er krigslitteraturen både mangfoldig og detaljert, men det oppstår et problem når den første krigslitteraturen som kom viser seg å være ensidig og ufullstendig. Dette har også skapt stor debatt innenfor historieforskningen de siste årene. Dette ser vi for eksempel med Synne Corells utgivelse *Krigens ettertid - okkupasjonshistorien i norske historiebøker* fra 2010.

De første bøkene om krigen ble skrevet av mennesker som på nært hold selv opplevde den. *Norges krig 1940-1945* av Sverre Steen er et eksempel på en slik bok. Steen gav ut boken allerede i 1947, kun to år etter krigens slutt. Han skriver om kongen og regjeringen som flyktet landet, det politiske forspillet til krigen og detaljerte beskrivelser av krigsforløpet og motstandskampen i Norge. I tillegg beskriver han også nordmenns innsats utenfor landegrensene. Spesielt har han lagt vekt på den jobben som ble lagt ned i Storbritannia fra både soldatene, kongen og regjeringens side. Til tross for det store fokuset på motstandskampen nevnes ikke motstandskvinnene i boka. I *Norges Krig* er det også flittig bildebruk. Faktisk er det ett eller flere bilder på nesten alle sidene i boken som er på omtrent 800 sider. Til tross for dette finnes det kun fire bilder av kvinner sammenlignet med i overkant av 215 bilder av motstandsmenn.²² Utover dette kommer kvinnene kun frem på et fåtall bilder av store folkemengder. De fire kvinnene som vises med ansikt i boka er brukt som illustrasjoner på sivilbefolkningen. I boken brukes ofte ord som “vi” og “gutta”, og med dette menes altså motstandsbevegelsen, men kun den delen av motstandsbevegelsen som

---

²² Steen, *Norges Krig*, 1947, Oslo: Gyldendal

omhandler menn. Den første boka som kom ut etter krigen neglisjerer altså motstandskvinnene fullstendig.

Sverre Kjeldstadli gav i 1959 ut boken *Hjemmestyrkene - hovedtrekk av den militære motstanden under okkupasjonen*. Boken handler, som tittelen tilsier, om den militære motstandskampen i Norge, helt fra opprettelsen i 1940 og frem til sommeren 1944. Han skriver om både bakgrunnen til motstanden, bidraget fra England og hvordan motstanden vokser. Kjeldstadli tar grundig for seg kjente motstandsgrupper som Milorg, Kompani Linge, XU og andre grupper. Videre skriver han om historiene til flere av medlemmene og de som deltok i slike organisasjoner både lokalt og nasjonalt. Til tross for dette har han ikke nevnt noen kvinner i boka. Eva Kløvstad fra Hamar jobbet aktivt som motstandskvinne under krigen, og fra 1944 fungerte hun også som distriktssjef for Milorg distrikt 25. Området omfattet blant annet Hamar og ellers store deler av Hedmark. Til tross for dette nevnes hun ikke i boken.²³

Jens Christian Hauge var en sentral mann innenfor hjemmefronten. Han var leder for Milorg og hadde tett samarbeid med Ingrid Furueth gjennom hele hans periode som leder. Ingrid hadde blant annet en sentral rolle som bindeledd mellom antinazistiske tyske offiserer og hjemmefrontens ledelse. I tillegg var hun sentral for å avtale og sette opp møter. Hauge skrev boken *Frigjøringen* som kom ut i 1970, men Ingrid Furueth nevnes ikke med ett ord i boken til tross for hennes nære samarbeid med Hauge i hjemmefronten.²⁴ En nyere utgave av boken kom ut i 1994, heller ikke her nevnes Ingrid med navn, men han omtaler henne som en uredd og dyktig kvinnelig medarbeider uten å nevne hennes navn.²⁵ Ingrid Furueth blir altså totalt neglisjert av hennes viktige samarbeidspartner etter krigen.

Hjemmefrontens Ledelse - Norge og den 2. verdenskrig, skrevet av Ole Kristian Grimnes, kom ut i 1977. I boka hyller Grimnes hjemmefronten og tar grundig for seg hele dens historie fra opprettelsen sommeren 1940 til gjennombruddet i 1944 og avviklingen sommeren og høsten 1945. Grimnes forteller detaljert om hvordan hjemmefronten ble opprettet både sivilt

---

²³ Kjeldstadli, *Hjemmestyrkene - hovedtrekk av den militære motstanden under okkupasjonen*, 1959, Drammen: Bokstav og Bilde

²⁴ Hauge, *Frigjøringen*, 1970, Oslo: Gyldendal

²⁵ Hauge, *Frigjøringen*, 1994, Oslo: Gyldendal

og militært og hvem som ledet de ulike avdelingene. Heller ikke Grimnes nevner Eva Kløvstad til tross for hennes viktige deltakelse i Hamarområdet. Også Ingrid Furuseth er utelatt i Grimnes bok, selv om hun på lik linje med Eva Kløvstad hadde en sentral rolle i hjemmefronten.²⁶

Norge i krig er en bokserie bestående av åtte bind som kom i 1980-årene hvor hvert av bindene tar for seg ulike deler av krigen. Det er med utgivelser som denne at vi får en andregenerasjons litteratur. Av temaer som skrives om i denne bokserien kan blant annet hverdagslivet, hjemmefronten og frigjøringen nevnes. Hovedredaktøren bak bokserien er Magne Skodvin. I bind nummer fem av Guri Hjeltnes både nevnes og avbildes kvinnene noe mer enn det de gjør i Sverre Steens bok fra 1947. Likevel handler det stort sett om hvordan kvinnene tok vare på sine familier under krigen og nærmest tryllet frem mat som ikke fantes. Noe det faktisk skrives om er dronning Elizabeths deltakelse under krigen og hvordan kvinnene i England bidro i produksjon av krigsmateriell²⁷. Så hvorfor nevnes ikke dette om kronprinsesse Märtha og norske kvinner? Kronprinsesse Märtha deltok på den kjente turen over til USA, omtalt som Atlantic Crossing, men dette nevnes ikke. Det er tydelig at også denne bokserien neglisjerer kvinnenens bidrag i motstandskampen.

Norsk Krigsleksikon 1940-45 kom ut i 1995 og er et leksikon som inneholder faglitteratur om krigen i Norge. Dette er også andregenerasjons litteratur som baserer seg på forskning og kildekritikk, heller enn personlige opplevelser. *Norsk krigsleksikon* tar for seg krigsforløpet svært detaljert helt fra Tyskland invaderte Polen i 1939 og Norge på dette tidspunktet erklærte seg nøytral. Hjemmefronten og sabotasjeoppdrag så vel som de alliertes bidrag i krigen nevnes flittig, mens de norske motstandskvinnene er ikke viet så mye som et kapittel i leksikonet. NS-kvinnene derimot er både nevnt og avbildet flere ganger. Motstandskvinnene er viet to små sider. Den ene omhandler Sigrid Steinnes²⁸ som var i sekretariatet innenfor hjemmefronten og Eva Kløvstad²⁹ som var sentral innenfor Milorgs avdeling i Hedmark. Det virker som at disse nevnes kun fordi de var sentrale innenfor ledelsen for to store

---

²⁶ Grimnes, *Hjemmefrontens ledelse - Norge og den 2. verdenskrig*, 1977, Oslo-Bergen-Tromsø: Universitetsforlaget

²⁷ Hjeltnes, *Norge i krig*, 1984, Oslo: Aschehoug: 184

²⁸ Dahl m.fl., *Norsk krigsleksikon 1940-45*, 1995, Norge: Cappelen Damm: 239-240

²⁹ Dahl m.fl., *Norsk krigsleksikon 1940-45*, 1995: 240

motstandsgrupper. Hvordan kan et leksikon som skal dekke krigen kunne gjøre det fullstendig uten å nevne kvinnene som bidro i motstandskampen på ulike måter?

Det finnes flere eksempler på litteratur som neglisjerer kvinnes liv og motstandskamp under krigen. I 1997 kom Lars Borgersruds bok *Nødvendig innsats: sabotørene som skapte den aktive motstanden*, hvor han tar for seg den norske motstandskampen, uten å inkludere kvinnene som aktive motstandsfolk. Det samme gjelder for Tore Gjelsviks bok *Hjemmefronten: den sivile motstand under krigen*, utgitt i 1977. Verket *Historien om Skottlandsbrigaden*³⁰ som kom ut i 1997 av Julian Holmås omtaler kvinnes motstandskamp noe. Blant annet skriver han i boken om k-soldater, altså kvinnelige soldater i det norske forsvaret i eksil³¹, men utover dette studerer han ikke kvinnes motstandskamp spesielt.

Ole Kristian Grimnes gav ut *Norge under andre verdenskrig 1939-1945* i 2018 og hevder å for første gang på flere tiår legge frem en samlet fremstilling av Norge under andre verdenskrig. Videre mener han å ta for seg hele bredden av temaer innenfor okkupasjonshistorien, noe som også inkluderer motstandsbevegelsen. Grimnes skriver detaljert om hjemmefronten og utefronten og forsøker å drøfte begrepet hjemmefronten og hva den egentlig var. Han trekker mange tråder mellom begrepene motstandsbevegelse og hjemmefront, og deler motstand inn i symbolsk, kollektiv og organisatorisk motstand³². Videre sier han ikke noe om kjønn når det kommer til hvem som var en del av hverken motstandsbevegelsen eller hjemmefronten, men lar fortidens forestillinger om motstandsmenn stå som bilder på hvem motstandsbevegelsen bestod av. På denne måten blir kvinnene neglisjert også i Grimnes utgivelse fra 2018.³³

Et av de nyeste forskningsprosjektene om motstandskampen utgitt i bokform er Tor Buschs *Motstandskamp fra Trondheim*³⁴ som kom ut i 2019. Formålet med boka var å gi et sannere og mer fullstendig syn på motstandskampen etter at det ble frigjort mye materiale i de norske, svenske og engelske arkivene i årene før. Busch tar for seg ni menn og følger deres spor

---

³⁰ Holmås, *Historien om Skottlandsbrigaden*, 1997, Norge: Forlaget Grenland

³¹ Holmås, *Historien om Skottlandsbrigaden*, 1997: 155

³² Grimnes, *Norge under andre verdenskrig 1939-1945*, 2018, Norge: Aschehoug: 389

³³ Grimnes, *Norge under andre verdenskrig 1939-1945*, 2018

³⁴ Busch, *Motstandskamp fra Trondheim*, 2019

gjennom krigen. Når man åpner boka er navnene og bilder av disse ni mennene det første man ser. Kun et fåtall kvinner nevnes i boken, og det er i forbindelse med de ni mennenes historie. Blant disse er Edel Schive Sødahl³⁵ og Inger Johanne Bruun³⁶. Begge disse ble arrestert i forbindelse med Aksjon Nidaros. Disse to er også to av tre motstandskvinner som er avbildet, mens det er avbildet en rekke motstandsmenn. Kvinnene nevnes også i all hovedsak kun i bisetninger eller korte avsnitt. Hvordan kan man si at dette er et fullstendig og sannere syn på motstandskampen fra Trondheim uten å inkludere kvinnes bidrag?

Basert på denne krigslitteraturen er det tydelig at den neglisjerer kvinnelig motstandskamp enten helt eller delvis. Mangelfull litteratur har skapt enorm debatt innenfor historieforskningen de senere årene. En historieforsker som engasjerer seg i litteraturens ensidige syn på andre verdenskrig er Synne Corell. Hun gav ut *Krigens ettertid - Okkupasjonshistorien i norske historiebøker* i 2010. I boken stiller hun kritiske spørsmål til hvordan bøkene *Norges Krig*, *Norge i krig* og *Norsk krigsleksikon* har lagt frem grunnfortellingen om andre verdenskrig. Corell kommenterer også at litteraturen er mangelfull. Det er en rekke temaer som var viktige og sentrale under krigen som blir helt glemt i litteraturen og man får et ensidig svarthvitt-bilde av helter og svikere, mens realiteten var en helt annen. Mangelen på og den ufullstendige litteraturen om kvinnes liv og motstandskamp er bare ett av mange tema som Corell påpeker som mangelfull. For både *Norge i Krig* og *Norsk krigsleksikon* tar opp temaet kvinner i krig. Det oppstår likevel et problem når fremstillingen av kvinnes deltakelse i motstandskampen unnskyldes å være mangelfull på grunn av “altfor sammensatte og mangesidige årsaker” til kvinnes deltakelse i den. Slik blir det beskrevet i *Norge i Krig*.³⁷ Videre har *Norsk krigsleksikon* et eget avsnitt med overskriften “Kvinner i krig”, likevel blir dette, ifølge Corell, like problematisk som *Norge i Krigs* fremstilling av kvinnene. Corell argumenterer med at det jo faktisk ikke finnes et avsnitt med overskriften “Menn i krig”. Hvorfor skulle det være andre premisser for forskning om kvinnes deltakelse under krigen enn menns deltakelse?³⁸

---

³⁵ Fanger.no, Edel Schive Sødahl, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/8687>

³⁶ Fanger.no, Inger Johanne Bruun, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/8686>

³⁷ Corell, *Krigens ettertid - Okkupasjonshistorien i norske historiebøker*, 2010: 160

³⁸ Corell, *Krigens ettertid - Okkupasjonshistorien i norske historiebøker*, 2010: 207-208

I 2021 kom Ola Svein Stugu med boka *Den andre verdenskrig i norsk etterkrigsminne*³⁹ som kritiserer den norske krigslitteraturen. I boka stiller Stugu spørsmålstegn ved om krigen i seg selv og det som hendte stemmer over ens med det vi nordmenn med vårt kollektive minne husker. Boken handler ikke om krigen i seg selv, men om hvordan den har blitt husket og behandlet i etterkrigskulturen. Kollektivt minne går ut på at man innenfor kollektive kommunikative fellesskaper skaper et felles bilde av noe som har vært. Dette minnet trenger ikke å være det samme som det som faktisk skjedde. Stugu tar blant annet utgangspunkt i boka *Norge under okkupasjonen* av Chr. A.R. Christensen. Boken er ment å gi et korrekt bilde av krigen og krigsforløpet. Stugu kritiserer boka for å være ensidig. Den presenterer en gruppe gode aktører og en med vonde. Motstandsmenn blir sett på som heltene i boka, mens okkupasjonsmakta og de som holdt seg innenfor deres tjeneste er ensidig skurkene. Stugu peker på at historien om krigen ikke er så svartvit.⁴⁰ Hans syn på krigslitteraturen samsvarer i stor grad med Corells kritikk av litteraturen. Stugu har et eget underkapittel i boka si hvor han omtaler *gråsonene* i krigen og deres manglende plass i litteraturen. Han poengterer at det finnes en rekke slike gråsonetema som har manglet i krigslitteraturen og spørsmålet rundt hvem som var motstandsfolk er ett av disse. Her nevner han kvinnene så vel som kommunistiske motstandsgrupper. Dette er to grupper som lenge ble ekskludert fra krigslitteraturen fordi de befinner seg i det han omtaler som en gråson.⁴¹

I boken *Med kjønnsrolleperspektiv på norsk historie* utgitt i 2020 skriver Kari Melby om kvinnes liv og atferd under krigen. Melby lanserer begrepet «husmorisering» som går ut på at man i perioden like før og like etter krigen hadde stort fokus på at kvinnes plass i samfunnet var i hjemmet. Det var et markant skille mellom kvinne og mann, og det var tydelige normer på hvor de ulike kjønnene tilhørte. Samfunnet viste ingen tegn til forandring mot likestilling, heller tvert imot. Faktisk ble «husmor» definert som et yrke i årene like før krigen, og antallet registrerte husmødre økte både før og under krigen.⁴²

Det fantes før krigen et utvalg av kvinneorganisasjoner som hadde ulike formål. For eksempel: Sykepleierforbundet, lærerinneforbundet og Norske kvinners Nasjonalråd som var

---

³⁹ Stugu, *Den andre verdenskrig i norsk etterkrigsminne*, 2021

⁴⁰ Stugu, *Den andre verdenskrig i norsk etterkrigsminne*, 2021: 53

⁴¹ Stugu, *Den andre verdenskrig i norsk etterkrigsminne*, 2021: 75

⁴² Hagemann, m.fl., (2005) *Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Fra vikingtid til 2000-årsskiftet*, Oslo: J. W. Cappelens Forlag AS: 260

en organisasjon som ble opprettet på oppfordring av «The International Council of Women». Dette var ikke politiske organisasjoner, men organisasjoner for og av kvinner. Det var i disse organisasjonene at interessen for motstandsarbeid begynte å spire. Noen av disse organisasjonene ble til motstandsorganisasjoner. Eller de stod som forbilde for å opprette nye organisasjoner som kunne jobbe med motstandsarbeid⁴³, dette hevder Melby. Den økende kvinnelige deltakelsen bidro til at skillet mellom kjønnene i praksis ble mer uklare. I teorien var nok kjønnsrollemønsteret fortsatt svært likt som før krigen, men i praksis ble skillet mindre viktig. Det viktigste nå var å stå sammen mot okkupasjonsmakten. Derfor ble det også akseptert at kvinnene drev med andre arbeidsoppgaver enn tidligere.⁴⁴

Det vises altså at litteraturen om kvinnes krig og motstandskamp er mangelfull. Til tross for dette er det et stort engasjement om temaet, og det har kommet flere bøker som tar for seg enkeltkvinnens liv. *Lotten fra Hegra*⁴⁵ gitt ut av John Berg i 1991 handler om Anne Margrethe Bangs liv under krigen. *Usynlig i krig og fred: Motstandskvinnen Solveig Lystad*⁴⁶ fra 2020 av Britt Tove Berg Brestrup er en biografi om motstandskvinnen Solveig Lystad og tar for seg hennes liv under krigen og bidrag til motstandskampen. *Kvinne i krig*⁴⁷ utgitt i 1965 av Unni Diesen er en dagbok fra krigen utgitt i bokform. Unni er kanskje den første kvinnen som forteller sin krigshistorie. I 2007 gav motstandskvinnen Ingrid Furuseth ut boka *Kvinne mellom frontene*⁴⁸ som handler om hennes egen rolle som en viktig aktør på oppdrag fra Hjemmefronten. Ingrid Furuseth måtte altså selv ta grep og fortelle sin egen historie for at den skulle komme frem i lyset, og bli en del av krigslitteraturen. *Mamma Karasjokk*⁴⁹ var en samisk kvinne som hjalp flyktninger over til Sverige fra Tysfjord. Dette nevnes i en bok om henne utgitt i 1970 av Per Hansson. *En kvinne ved navn Truls*⁵⁰ er en selvbiografi av Gerd Vold Hurum som var svært sentral innenfor motstandskampen og samarbeidet med blant annet Max Manus før hun måtte flykte fra Gestapo. Gerd gikk under dekknavnet Truls og

---

⁴³ Hagemann, Melby, Sandvik, Øye, *Med kjønnsrolleperspektiv på norsk historie*, 2010: 285

⁴⁴ Hagemann, Melby, Sandvik, Øye, *Med kjønnsrolleperspektiv på norsk historie*, 2010: 262

⁴⁵ Berg, *Lotten fra Hegra*, 1991, Norge: Cappelen

⁴⁶ Berg Brestrup, *Usynlig i krig og fred: Motstandskvinnen Solveig Lystad*, 2020, Norge: Kolofon forlag

⁴⁷ Diesen, *Kvinne i krig*, 1965, Oslo: Cappelen

⁴⁸ Furuseth, *Kvinne mellom frontene*, 2007, Norge: Andersen & Butenschøn

⁴⁹ Hansson, *Mamma Karasjokk*, 1970, Oslo: Gyldendal

⁵⁰ Hurum, *En kvinne ved navn Truls*, 2006, Østerås: Wings forlag

selvbiografien hennes ble gitt ut i 2006. *Sonja Wigert - et dobbeltliv*⁵¹ av Iselin Theien ble gitt ut i 2019 og handler om Sonja som jobbet som skuespillerinne og brukte sine skuespillerkunnskaper til å drive dobbeltspionasje for å hjelpe sin familie under krigen. I 2014 kom *Ingrid Bjerkås: Motstandskvinnen*⁵² av Aud Tønnesen ut. Denne boken er også en biografi som tar for seg en utvalgt motstandskvinne og hennes bidrag under krigen. Ingrid blir arrestert flere ganger i løpet av krigen og havner til slutt på Grini. Alle disse verkene er biografier skrevet enten av motstandskvinnene selv eller av en ekstern forfatter. Slike verk sier mye om hver enkelt kvinnes liv og motstandskamp, men det er ikke forskning på en kollektivbiografi og sier ingenting om kvinnelig motstandskamp i sin helhet til tross for at det er viktige bøker som forteller viktige historier.

På 1990-tallet kom de aller første bøkene som studerte kvinnes liv under krigen som en kollektiv gruppe. Blant annet kom *Kvinnenes forsvarshistorie* i 1990 som er skrevet av Grethe Værnø og Elisabeth Sveri, og er en av de første som omtaler kvinnelig motstandskamp. De påpeker at det er viktig å presentere også kvinnes forsvarshistorie under andre verdenskrig. Dette på bakgrunn av kampen om likestillingen. Det vil være vanskelig å oppnå et likestilt samfunn uten å også inkludere kvinnes historie i litteraturen.⁵³ Sveri og Værnø krever at et forsvar med bakgrunn i hele befolkningen belyses i litteraturen. Videre omtaler de kvinners plikt og likestilling i forsvaret og hvordan dette kan bidra til å skape et felles forsvar i fremtiden for kvinner og menn. Sveri og Værnø stiller seg kritisk til den manglende litteraturen om kvinnene og deres innsats.⁵⁴ I boken er det et eget kapittel om kvinnelig motstandskamp hvor forfatterne kritiserer tidligere litteraturs fremstilling av kvinnene. De mener at de blir fremstilt som hverdagshelter som stod for mat og moralsk støtte til sine menn og sønner, og at de ble takket for dette. Likevel er dette bare halve historien. De hevder at kvinner deltok i all slags illegalt arbeid, til og med likvideringer. Det eneste unntaket er Milorgs væpnede oppsetninger. Det at kvinnene viste et helt mot og en disiplin på lik høyde med mennene er noe som må inkluderes i krigslitteraturen for å oppnå et helhetlig sant bilde av krigen og motstandskampen.

---

⁵¹Theien, *Sonja Wigert - et dobbeltliv*, 2019, Oslo: Cappelen Damm

⁵² Tønnesen, *Ingrid Bjerkås: Motstandskvinnen*, 2014, Oslo: Pax

⁵³ Sveri, Værnø, *Kvinnenes forsvarshistorie*, 1990, Oslo: Kvinners frivillige beredskap: XVI

⁵⁴ Sveri, Værnø, *Kvinnenes forsvarshistorie*, 1990: XV

I 1996 gav Sveri ut en egen bok som også omtaler samme tema. Dette er et verk som går spesifikt inn på temaer som skolefronten og foreldreaksjonen, og ikke minst hvordan kvinnene ble en del av motstandsbevegelsen i utgangspunktet. Sveri beskriver opprettelsen av de kvinnelige organisasjonene og hvordan de aller fleste organisasjonene ikke ble overtatt av nazistene. Videre kommer hun inn på spesifikke oppgaver som kvinnene gjorde for hjemmefronten. Av dette nevner hun blant annet illegale aviser, kurervirksomhet, avlytting og koding sammen med en rekke andre oppgaver⁵⁵. I tillegg studerer Sveri enkeltkvinnens liv og deltakelse i motstandskampen og beskriver disse. Enda en bok som Elisabeth Sveri har gitt ut er *Vindu til fortiden* som kom ut i 1998, og som tar for seg krigsorganisasjoner og kvinnenes rolle innenfor disse. Sammen er *Kvinnenes forsvarshistorie*, *Kvinner i norsk motstandsbevegelse* og *Vindu til fortiden*⁵⁶ de første verkene som omtaler kvinnenes motstandskamp som en kollektiv gruppe.

Til tross for at Sveri og Værnø la frem bøker om kvinnelig motstandskamp og kvinnenes deltakelse under krigen allerede på 90-tallet var det først rundt 2010 at det kom ut mer litteratur om temaet. Blant dem som har bidratt til litteratur om kvinnene kan både Kristin Hatledal og Mari Jonassen nevnes. Hatledal gav ut boken *Kvinnekamp - Historia om norske motstandskvinner* i 2011.⁵⁷ I boken tar hun for seg åtte kvinner som var svært sentrale innenfor den norske motstandsbevegelsen og organisasjoner som kvinnene var medlemmer av. Helga Stene er en av de kvinnene som Hatledal trekker frem som en viktig brikke i motstandskampen i Norge. Helga hadde jobbet som lektor på et universitet i Berlin fra 1933 og ble på denne måten kjent med NSDAP og Hitler på nært hold. Da hun flyttet tilbake til Norge i 1937 etter to år i Tyskland og et opphold i Sverige, ble hun en sentral kvinne innenfor etableringen av NKAL som står for Norske kvinnelige Akademikeres Landsforbund.⁵⁸ Ifølge Hatledal la Helga ned mye arbeid for at også kvinnenes historie skulle komme frem etter krigen. Hun søkte blant annet midler til å skrive om temaet opptil flere ganger, men fikk avslag hver gang. Kvinnenes egen taushet er en av grunnene som tidligere har blitt trekt frem som årsak til at motstandskvinnene har blitt neglisjert fra krigslitteraturen. Helge Stenes innsats for å skrive om motstandskvinnene viser at kvinnenes taushet ikke er den eneste

---

⁵⁵ Sveri, *Vindu til fortiden*, 1998, Oslo: Pax: 67

⁵⁶ Sveri, *Vindu til fortiden*, 1998

⁵⁷ Hatledal, Kristin, *Kvinnekamp – Historia om norske motstandskvinner*, 2011, Oslo: Det norske samlaget

⁵⁸ Hatledal, *Kvinnekamp - historia om norske motstandskvinner*, 2011: 20

årsaken til at de har blitt neglisjert i litteraturen. Det viser seg altså at samfunnet like etter krigen ikke fant motstandskvinner som tema interessant nok å forske på, dette ser vi fordi Helga Stene gjentatte ganger fikk avslag på sine søknader.

Mari Jonassen gav ut boka *Alt hva mødrene har kjempet*⁵⁹ i 2010 og *Norske kvinner i krig 1939-1945*⁶⁰ i 2020. I boka *Alt hva mødrene har kjempet* tar Jonassen for seg ti norske kvinner som var viktige for motstandskampen i Norge under andre verdenskrig. Hun forteller hvordan kvinnene jobbet, og at det var både ungjenter og husmødre som bidro i kampen for friheten. Kvinnene fungerte på mange måter som et planleggingsorgan både for kvinnelige og mannlige motstandsfolk. De distribuerte illegale aviser, tok imot kodemeldinger som kom over radio og holdt hemmelige møter. I flere tilfeller tok de vare på flyktninger og krigsfanger. Mange av kvinnene jobbet i televerket og på denne måten hadde de tilgang til mye hemmelig informasjon. Andre jobbet i posten og kontrollerte hva som ble sendt hvor. Flere jobbet i folkeregisteret og forfalsket papirer, skaffet rasjoneringskort og forfalsket identiteter.

Jonassens bok fra 2020 er basert på hundrevis av intervjuer som i stor grad har ligget uberørt i arkivene. Hun bygger på samme tema som hun gjorde i boken fra 2010. Jonassen mener at samfunnsanalyser og historien om krigen ofte blir fremstilt som en oversiktsanalyse av situasjonen. Dette gjelder spesielt for historien om motstandskampen.⁶¹ Jonassen skriver om Gudrun Martius som jobbet i utenriksdepartementet. Hun beskriver telegrammet Martius mottar den 7. april 1940 hvor det bekreftes at et antall skip har forlatt Tyskland i vestlig kurs. Martius ringte utenriksministeren etter at hun mottok telegrammet og fortalte at hun trodde skipene var på vei til Norge.⁶² Videre kom *Sjøens kvinner - ute og hjemme*⁶³ av Elisabeth Lønnå ut i 2010, og i boka tar hun for seg kvinnenes innsats i den norske handelsflåten. Tore Pryser gav i 2007 ut *Kvinner i hemmelige tjenester*⁶⁴ som handler om kvinnelige spioner i

---

⁵⁹ Jonassen, *Alt hva mødrene har kjempet*, 2010, Oslo: Aschehoug

⁶⁰ Jonassen, *Norske kvinner i krig 1939-1945*, 2020, Oslo: Aschehoug

⁶¹ Jonassen, *Norske kvinner i krig 1939-1945*, 2020: 11

⁶² Jonassen, *Norske kvinner i krig 1939-1945*, 2020: 25

⁶³ Lønnå, *Sjøens kvinner - ute og hjemme*, 2010, Oslo: Scandinavian Academic Press

⁶⁴ Pryser, *Kvinner i hemmelige tjenester*, 2007, Oslo: Cappelen Damm

Norden med ulike yrker som for eksempel skuespillere, journalister og hushjelper. Disse brukte sine kvinnelige egenskaper på å få informasjon om fienden.

Etter hvert som temaet kvinnelig motstandskamp har kommet mer frem i lyset og blitt en del av krigshistorien, har det også blitt et dagsaktuelt tema blant bachelor- og masterstudenter. Grethe Nikoline Langerud leverte i 2015 en masteroppgave som handler nettopp om *Kvinnene i motstandskampen*.⁶⁵ Hun ser på tidligere forskning og stiller spørsmålstegn ved hvorfor kvinnene mangler i krigslitteraturen. Videre kommer hun med flere mulige forklaringer på spørsmålet. Hun nevner kvinnes egen taushet som en mulig årsak til at det har blitt slik. Kanskje var de redde for å bli forhåndsdomt slik som tyskerjentene ble. De kvinnene som faktisk fikk oppmerksomhet etter krigen var de som ble ansett for å være på den gale siden.⁶⁶ Ida Fladmoe er i tillegg til Langerud en av de som har levert masteroppgave om kvinner under andre verdenskrig. *Kvinnelige norske fanger under krigen - Forskjeller og likheter i behandlingen av norske kvinnelige fanger i fangeleirene Falstad og Grini og konsentrasjonsleiren Ravensbrück*⁶⁷ leverte hun i 2011 hvor hun studerte behandlingen av kvinnelige fanger.

Utover litteraturen som allerede er nevnt har det også kommet noe filmatisert materiale om kvinner i krig. Dokumentarfilmen fra 2021 om Liv Grannes med tittel *Nordlands Jeanne d'Arc*⁶⁸ produsert av NRK er et eksempel. Den handler om Liv som jobbet som kontordame ved politikammeret i Mosjøen hvor hun nærmest drev masseproduksjon av falske pass til motstandsbevegelsen.

Det har altså kommet en del litteratur om kvinner og deres motstandskamp under krigen de senere årene. Likevel kom ikke denne typen litteratur ut før rundt 1990-tallet og ble ikke mer vanlig før rundt 2010. Dette betyr at det er lite sammenlignet med mengden litteratur som finnes om motstandsmenn som kom allerede fra 1947 med *Norges krig* av Sverre Steen. Det finnes også svært lite forskning på motstandskvinnene fra Trøndelag med unntak av noen

---

⁶⁵ Langerud, *Kvinnene i motstandskampen*, masteroppgave UIO, 2015

⁶⁶ Langerud, *Kvinnene i motstandskampen*, 2015: 70

⁶⁷ Fladmoe, *Kvinnelige norske fanger under krigen Forskjeller og likheter i behandlingen av norske kvinnelige fanger i fangeleirene Falstad og Grini og konsentrasjonsleiren Ravensbrück*, masteroppgave UIO, 2011

⁶⁸ Akselsen, *Nordlands Jeanne d'Arc*, dokumentar NRK, 11. februar 2021, hentet fra:

<https://tv.nrk.no/program/KOID75000120>

biografier som for eksempel *Lotten fra Hegra*.⁶⁹ På bakgrunn av dette er det spesielt interessant å se på kvinnelig motstandskamp fra Sør-Trøndelag i sin helhet.

1.3 Forskningsspørsmål, datagrunnlag og metode

Forskningsspørsmålet som ligger til grunn for oppgaven er: *Hvem var motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag som ble fengslet under krigen? Hvordan og hvorfor engasjerte de seg i motstandsarbeid? Og hvorfor ble de neglisjert i krigslitteraturen?* På bakgrunn av tilgjengelig litteratur kan vi si at det finnes lite forskning på motstandskvinner fra Sør-Trøndelag, noe som gjør temaet spesielt interessant å forske på. Ved å ta utgangspunkt i fanger.no vil jeg gjennomføre et systematisk utvalg av kvinnene og undersøke om det finnes noen mønster blant motstandskvinnene. Det er interessant å sette kvinnene inn i en kollektivbiografi ved å ha fokus på likhetstrekkene mellom dem.

Når man gjennomfører en analyse med lys på kjønnsfaktorene sammenligner man ofte kvinner og menn. Dersom dette blir nødvendig for å kunne vurdere kvinnes fremstilling i litteraturen eller som motstandskvinner, vil jeg gjøre det i dette forskningsprosjektet også. Oppgaven er likevel ikke en komparativ analyse av fremstillingen av kvinner og menn. I de fleste tilfellene vil det være mulig å analysere kvinnene alene på bakgrunn av normene om kvinnes deltakelse i krigen og av opplysninger som kommer frem i kvinnes fangekort og andre kilder som for eksempel intervjuer. Det jeg vil legge frem i oppgaven er en undersøkelse av fremstillingen av motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag i litteraturen frem til i dag. I tillegg vil jeg gjennomføre en analyse av hvem kvinnene var for å kunne si noe om deres kollektive motstandshistorie.

I 2020 ble databasen fanger.no lansert. Nettsiden er et åpent og tilgjengelig digitalt register over nordmenn i fangenskap under andre verdenskrig.⁷⁰ Ifølge databasen fantes det omtrent 45.000 norske fanger under krigen og 12% av disse var kvinner. Det er disse kvinnene som er utgangspunktet for forskningsprosessen. Sør-Trøndelag er et område hvor det er store mangler i forskningen på motstandskvinner, og på grunn av det har jeg valgt å ta

---

⁶⁹ Berg, *Lotten fra Hegra*, 1991

⁷⁰ Fanger.no, *Digitalt fangeregister*, 2020

utgangspunkt i Sør-Trøndelag som geografisk avgrenset område. Per. 08.04.2023 finnes det 339 registrerte kvinnelige fanger som bodde i gamle Sør-Trøndelag fylke,⁷¹ og det er disse kvinnene som blir utvalget i oppgaven. Fanger.no er fortsatt under utvikling og man må regne med at det etter hvert vil komme flere registrerte fanger i databasen, noe som kan gjøre at tallene oppgitt i denne oppgaven kan avvike. Det er likevel en god base av registrerte kvinnelige fanger og det vil være mulig å si noe om motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag under krigen basert på de kvinnene som allerede er registrert. På grunn av denne avgrensningen har jeg valgt å inkludere alle fangede kvinner registrert i Sør-Trøndelag under krigen uavhengig av fødeland, politisk ståsted, nasjonalitet og fangested. Det betyr at det vil bli nødvendig å luke ut kvinner som ikke drev motstandskamp.

For å kunne forske mer detaljert på motstandskvinnene og deres liv under krigen har jeg tatt utgangspunkt i åtte motstandskvinner hvor jeg ser nærmere på egodokumenter fra dem. For syv av kvinnene vil deres fortelling av krigen og motstandskampen gjennom intervju være hovedkilden. Den åttende kvinnene jeg skal undersøke er Randi Hognestad. For henne vil jeg bruke både intervju og andre kilder som brev, illegale aviser og illegale lapper for å detaljert kunne si noe om hennes liv og bidrag i motstandskampen. Egodokumentene som jeg bruker i oppgaven ligger arkivert på Grini, Falstadsenteret og Norges Hjemmefrontmuseum. Disse kildene vil jeg bruke til å undersøke kvinnenes motiver bak motstandskampen og hva de spesifikt bidro med i motstandskampen. Egodokumenter er dokumenter basert på enkeltpersoners følelsesmessige oppfatninger av hendelser. Eksempler på slike dokumenter er private brev, journaler, selvbiografier, erindringer og intervjuer.⁷² Disse kildene vil jeg bruke for å få større forståelse og mer detaljert informasjon om kvinnenes motiver og planer. Disse kildene er subjektive og det vil dermed være viktig å huske at dokumentene dermed er preget av personlige meninger og hvordan de ulike kvinnene individuelt opplevde krigen og motstandskampen.

Opgaven baserer seg på flere ulike kilder for å kunne svare på problemstillingene. I første omgang vil det være relevant å se på kildene som er benyttet av fanger.no. Dette er i

---

⁷¹ Fanger.no, *Digitalt fangeregister*, 2020

⁷² Dörnbrack, Universitetet i Oslo, 2021, hentet fra:

https://www.hf.uio.no/ilos/personer/vit/norado/tidligere_arrangementer/masterclass-immigrant-ego-documents-in-late-modern.html

hovedsak fangekort og fangeprotokoller. Dette er primærkilder som objektivt forteller konkret informasjon om fangene. Av opplysninger som kommer frem på fangekortene kan fullt navn, fødselsdato og sted, fengslingssted, yrke, sivilstatus, nasjonalitet, eventuelt dekknavn og dekkadresse, religionstro, politisk ståsted, når og hvor de ble fanget, straff, løslatelsestidspunkt og sted nevnes. Ikke alle disse feltene er fylt ut i alle fangekortene, men det er disse feltene som i all hovedsak er brukt i fangekortene. For eksempel finnes det mange fangekort hvor sivilstatus står som “ukjent”, og hos mange fanger var det usikkert hvilket politisk ståsted de hadde. Fangekortene ble fylt ut for hvert enkelt menneske som ble arrestert og det kommer dermed frem detaljert informasjon om deres individuelle fangeopphold. Informasjonen som kommer frem på fangekortene er viktig basisinformasjon som kan peke på likhetstrekk blant kvinnene og vil derfor være svært sentrale i forskningsprosjektet. På fanger.no har hver enkelt fange fra krigen en egen profil hvor man kan gå inn og finne slike opplysninger. Opplysninger som alder, sivilstatus, fengslingssted og yrke er opplysninger som fanger.no har hentet fra fangekortene. Det er raskere å slå opp og enklere å lese informasjon på fanger.no enn på fangekortene. Dette fordi fangekortene er scannet inn digitalt og lagt tilgjengelig på digitalarkivet. Mange av fangekortene er også skrevet for hånd, noe som gjør at noen av de er vanskelige å tyde. På bakgrunn av dette kommer jeg ofte til å referere til fanger.no i stedet for fangekortene i oppgaven, selv om fangekortene i hovedsak er primærkilden.⁷³ Når det gjelder arrestasjonsgrunn må man i mange av tilfellene lese i fangekortene eller fangeprotokollene for å finne riktig informasjon. Dette fordi informasjon om arrestasjonsgrunn kun kommer frem i profilene til et utvalg av fangene på fanger.no. Dette betyr at i tilfellene hvor jeg kommenterer arrestasjonsårsakene til kvinnene vil referere til fangekortene eller fangeprotokollene.

I oppgaven vil jeg systematisk sette de kvinnelige fangene fra Sør-Trøndelag inn i tre overordnede kategorier: Jøder, motstandskvinner og kvinner vi ikke med sikkerhet kan si at var motstandskvinner. For å kunne gjøre dette vil jeg undersøke hva de ulike kvinnene ble arrestert for og hvor de ble fengslet og eventuelt sendt videre. Dette vil kunne svare på hvilken kategori de skal plasseres innenfor. For å oppnå dette vil jeg bruke kvantitativ metode som er innsamling og analyse av data som fremkommer i form av tall eller mengdetermer.⁷⁴

---

⁷³ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort

⁷⁴ Grønmo, *Kvantitativ metode*, 2023, hentet fra: https://snl.no/kvantitativ_metode

Dette vil jeg gjøre ved å undersøke fem ulike faktorer hos alle kvinnene: alder ved fengsling, yrke, sivilstatus, første fengslingssted og arrestasjonsgrunn. Jeg vil i oppgaven altså anvende kvantitativ metode for å kunne bruke prosopografisk metode. Prosopografisk metode betyr å studere individer innenfor et bestemt felt og baserer seg på å samle inn detaljert informasjon om livsløpet til en gruppe mennesker og se på enkeltindivider og på denne måten si noe om deres relasjoner.⁷⁵ I tillegg til fangekortene vil jeg se på egodokumenter for å kunne anvende prosopografisk metode. Det vil være viktig for å kunne si noe mer detaljert om kvinnenes liv og motstandskamp.

For å kunne svare på den delen av problemstillingen som handler om hvorfor motstandskvinnene har blitt neglisjert i krigslitteraturen, vil jeg anvende litteraturanalyse. Jeg vil analysere litteraturen og undersøke hva den forteller om motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag. Videre vil jeg også se på nyere forskning som har studert motstandskvinner i Norge, for å undersøke om de kommenterer mulige årsaker til at kvinnene har blitt utelatt fra litteraturen. I tillegg vil jeg undersøke om deres forklaringer stemmer overens med mine funn i forskningsprosjektet. For så å undersøke om intervjuene av de åtte kvinnene jeg skal undersøke i kapittel tre og fire vil kunne si noe om hvorfor motstandskvinnene har blitt neglisjert i litteraturen. Kanskje kommenterer noen av kvinnene selv krigslitteraturen, og kan forklare hvorfor de har blitt utelatt. Ved å studere intervjuer av kvinnene vil jeg også studere måten kvinnene forteller om krigen og motstandskampen på. Noen er kanskje svært åpne om sine opplevelser, mens andre kan være mer forsiktige med hva de sier. I tillegg til å studere intervjuer av åtte motstandskvinner vil jeg undersøke om noen av dem er omtalt i Adresseavisen. Måten jeg vil gjøre dette på er å gå inn i det digitale arkivet til avisen og søke opp navnene til disse åtte kvinnene i perioden 8. mai 1945 frem til i dag. På denne måten kan jeg finne ut hvor mange treff hver enkelt kvinne får, og hva som eventuelt er skrevet om kvinnene. Kanskje kan en slik undersøkelse gi indikasjoner på hvorfor motstandskvinnene har blitt neglisjert i krigslitteraturen. I tillegg vil det være nyttig å studere motstandskvinnene i et kjønns historisk perspektiv, kan kjønnsnormene i samtiden sammenlignet med i dag fortelle noe om hvorfor det ikke har blitt skrevet litteratur om motstandskvinner før i nyere tid?

---

⁷⁵ Steinsbekk, *Elitenes biografi*, 2017, Hentet fra: <https://sosiologen.no/student/elitenes-biografi/>

1.4 Teoretisk tilnærming: Kjønnshistorisk perspektiv

Interessen rundt kvinnehistorie oppstod først på 1970-tallet. Kvinner utgjør 50% av befolkningen i verden, og på grunn av dette er det viktig å sette også deres historiske erfaringer inn i litteraturen om fortiden. Dette gjelder selvsagt også historien om andre verdenskrig, og ikke minst motstandskampen. Forholdet mellom kjønnene er noe som har endret seg mye opp gjennom tidene, og dersom vi går tilbake til krigsårene var det et tydelig skille mellom kjønnene. Dette viser blant annet Kari Melby i boken *med kjønnsperspektiv på norsk historie*. Prioriteringene til forskerne som bidro til den første litteraturen som kom om motstandskampen var sterkt preget av kjønnsnormene i samtiden. Et eksempel er Sverre Steens bok. Kjønnnormene i samtiden la sannsynligvis føringer for hvordan Steen prioriterte sitt forskningsprosjekt. Stugu kommer med en forklaringen på disse prioriteringene, nemlig behovet for å snakke om, skrive om og diskutere krigen og motstandskampen for at de som bidro i den skulle kunne bearbeide den og legge hendelsene bak seg⁷⁶. Det er dermed rimelig å anta at Steen skrev sin bok for menn, og for at menn skulle kunne legge årene i motstandskamp bak seg. Dermed blir kvinnene og deres bidrag i motstandskampen glemt. I dag er behovet annerledes. Dagens forskere er preget av dagens kjønnsnormer og vi har et behov for å forske på kvinnene og deres fortid for å kunne forstå dem. Et kjønnsrolleperspektiv blir dermed forskning på kjønnene hver for seg, hvordan de påvirker hverandre og hvordan kvinner og menn hver for seg og sammen har bidratt til utviklingen av samfunnet.

Dette bekrefter også Sonya Rose i sin bok *What is Gender History?*⁷⁷. Innledningsvis diskuterer hun hva historie er, hvor hun hevder at historie er fortiden, men bare den delen av fortiden som tidligere historikere har forsket på. Altså forskernes rekonstruksjon av fortiden. Derfor har også kvinnehistorie i stor grad vært mangelvare i forskningslitteraturen helt frem til vår tid.⁷⁸ Rose hevder at kjønnshistorikere er bekymret for måten kjønnene har blitt fremstilt på i historien. Hun mener at historien viser et ensidig syn på kjønnshistorien med et mannsdominert fokus uten å inkludere kvinnes historie og på denne måten utelukkes forskning på forholdet mellom kjønnene. Videre mener Rose at kvinnehistorie er et resultat

---

⁷⁶ Stugu, *Den andre verdenskrig i norsk etterkrigsminne*, 2021: 171

⁷⁷ Rose, *What is Gender History?*, 2010, Cambridge: Polity Press

⁷⁸ Rose, *What is Gender History?*, 2010: 1

av feminismen og kvinners behov for å forske på sine forfedre.⁷⁹ Ifølge Rose bør kjønn forskes på, på lik linje med rase og klasse for å kunne forstå den fulle og hele historien. Det å forske på kjønnene kan forklare samfunnsmessige og politiske forandringer.⁸⁰

Målet med forskningen på kvinnehistorie i dette prosjektet er å gi svar på hvem motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag under krigen var. Hvordan levde de, hvilke muligheter hadde de, og hva bidro de med i motstandskampen? I dag er skillet mellom kjønnene helt annerledes, og kvinner og menn er i stor grad likestilte sammenlignet med de første tiårene etter krigens slutt. Det er nettopp denne endringen som også har ført til behovet for å forske på kvinnes historie da deres fortid og bidrag i historien ofte blir glemt. Eirinn Larsen fra UiO sier i et intervju fra 2019 at dagens kvinner ofte ser på historien for å kunne forstå seg selv og at kvinnehistorie på bakgrunn av dette er og vil alltid være viktig.⁸¹ Kvinneforskning vil gi oss forståelse av det kvinnelige kjønn og muligheten til å sette kvinnene i perspektiv. Kvinner i motstandskampen er bare ett eksempel på temaer om kvinnehistorie.

Larsen mener også at biografier er et godt bidrag til kvinnehistorien, men at det fortsatt er flest menn som skriver biografier om menn. Kvinner skriver om både menn og kvinner.⁸² Ved å lese og skrive biografier får man innsikt i detaljene rundt enkeltmenneskers liv og det gir oss forståelse for hvor avhengige vi er av vår egen tids forståelse av kjønnene. Studerer man flere kvinner i ett, vil det gi oss en forståelse av kvinnes kollektive liv. Dette kan gi kunnskap om hvordan kvinnene har bidratt til endringer i samfunnet og ellers i fortiden.

“Kvinnehistorie er historie der kvinner er aktører eller historie som setter søkelys på hvordan kvinner og menn har forstått kjønn i fortiden”

Dette sier Dunja Blazevic, postdoktor i historie ved Universitetet i Bergen i samme intervju. Forskning på kvinnehistorie har blitt viktig i dagens samfunn på bakgrunn av den utviklingen samfunnet har hatt i nyere tid. Dette ser vi fordi det har oppstått kampanjer som MeToo og debatter som debatten om kvinnehelse i dagens samfunn.⁸³

---

⁷⁹ Rose, *What is Gender History?*, 2010: 5

⁸⁰ Rose, *What is Gender History?*, 2010: 100

⁸¹ Dietrichson, *Kvinner historiske bidrag blir fortsatt glemt*, 2019, Oslo: Dreyer

⁸² Dietrichson, *Kvinner historiske bidrag blir fortsatt glemt*, 2019

⁸³ Dietrichson, *Kvinner historiske bidrag blir fortsatt glemt*, 2019

Tidligere historieforskere har neglisjert kvinnenenes deltakelse under motstandskampen, og påstått at kvinnenenes oppgaver under krigen kun bestod i å passe hus og hjem. Dette var lenge forklaringen på hvorfor de ikke ble inkludert i historien om den. Denne forklaringen kan vi blant annet se i bind nummer fem av Norge i krig fra 1984 hvor Hjeltnes flittig skriver om kvinnenenes evne til å lage mat uten ingredienser og sy klær uten stoff⁸⁴. Kvinnenenes deltakelse i motstandskampen nevnes ikke. Nyere forskning viser at dette er feil. Manglende kunnskap om kvinnene og kvinnenenes egen taushet kan være to av forklaringene til denne konklusjonen. På bakgrunn av dette er det desto viktigere å forske på temaet. Etter at historieforskere som Sveri, Jonassen og Hatledal har forsket på kvinnelig motstandskamp har historien blitt utvidet tematisk, i tillegg til at de har bevist at tidligere forskning og litteratur er mangelfull og ufullstendig. Nyere forskning på kvinnelig motstand bryter altså ned tidligere forsknings forståelse av datidens samfunn.

For å kunne si noe om kvinnenenes bidrag i motstandskampen har forskerne måttet lete i lite tilgjengelige kilder og kritisert tidligere forsknings mangel på kvinneperspektivet. For å kunne nå frem med kunnskapen om kvinnenenes deltakelse i motstandskampen må man fortsette å forske på den. Kvinnelig motstand fra Sør-Trøndelag er et av mange hull i litteraturen. Det er kvinnelig motstand sammen med mannlig motstand som utgjør motstandskampen i Norge og det er dette som er den fulle og hele sannheten om den norske motstandskampen. Det er like viktig å studere kvinnene som egen kategori på samme måte som at vi studerer de ulike samfunnsklassene for eksempel. Dette vil gi oss forståelse for utviklingen av forskjellen mellom kjønnene og kvinnenenes liv i fortiden. Det har i årene etter 1970 blitt diskutert hvordan man skal gå frem når man studerer kvinnene som egen kategori, hvilke metoder skal man bruke? Et kildekritisk syn på lik linje med forskning på mennenes historie vil være viktig, mener kjønnsforsker Ida Blom⁸⁵. I nyere tid har et nytt syn på kildene og evnen og aksepten til å lese mellom linjene blitt sentral innenfor kjønnsforskning, dette hevdet Haavet i sin artikkel fra 2019.⁸⁶ Forskning på kvinnehistorie og kvinnelig motstand har ikke bare åpnet et nytt syn på kvinnene under krigen, men bidratt til et nytt syn på motstandskampen og hvordan den fungerte i sin helhet.

---

⁸⁴ Hjeltnes, *Norge i krig*, 1984: 100

⁸⁵ Haavet, *Kjønns- og kvinnehistorie*, 2019, artikkel, hentet fra: <https://www.norgeshistorie.no/studere-fortid/historie/2095-Kj%C3%B8nns-og-kvinnehistorie.html>

⁸⁶ Haavet, *Kjønns- og kvinnehistorie*, 2019

1.5 Oppgavens struktur og hovedbudskap

I kapittel to gjør jeg rede for de kvinnene vi med sikkerhet kan si at var motstandskvinner. Dette basert på kunnskap om arrestasjonsgrunnen som kommer frem på fangekortene, fangeprotokollene eller informasjon om motstandskampen som kommer frem i intervjuer eller andre egodokumenter. Det vil i kapittel to også være viktig å studere faktorer som alder ved fengsling, yrke, sivilstatus, første fengslingssted og arrestasjonsgrunn for å undersøke om det var kvinner innenfor et spesielt yrke eller en spesiell alder for eksempel som var typiske motstandskvinner. I kapittel tre vil jeg se nærmere på et utvalg av de kvinnelige fangene som vi med sikkerhet kan si at var motstandskvinner. Jeg vil bruke intervjuer for å få mer detaljert kunnskap om deres planer og bidrag i motstandskampen. Kapittel fire vil handle om Randi Hognestad og måten hun bidro i motstandskampen på fra Hitra. I kapittelet om Randi Hognestad vil jeg bruke både intervjuer og egodokumenter som brev, illegale lapper og illegale aviser for å detaljert kunne fortelle om hennes liv og motivasjon for motstandskampen. I kapittel fem oppsummeres funnene fra denne forskningsprosessen og jeg vil legge frem en konklusjon og besvare oppgavens problemstilling.

Kapittel 2: Motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag

Dette kapitlet handler om de 209 kvinnene vi med sikkerhet kan si at var motstandskvinner. Jeg vil se nærmere på om de ulike faktorene oppgitt i fangekortene og fangeprotokollene kan fortelle oss noe om hva som var typisk blant motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag. Er det en spesiell aldersgruppe som utpeker seg? Har det betydning om kvinnene var gift eller ikke om de drev motstandskamp? Kan yrke si noe om hva slags motstandskamp de drev? Finnes det et mønster i hvilke fangeleirer de ble sendt til? Eller er det en spesiell type motstandskamp som utmerker seg i Sør-Trøndelag ved at et overtall av kvinner drev denne typen motstand? Eller er det rett og slett en god blanding av forskjellige kvinner i forskjellig alder med forskjellige yrker, sivilstatus, fangested og arrestasjonsgrunn?

2.1 Kvinnenes alder ved fengsling

I forskningsprosessen har jeg undersøkt alderen på motstandskvinnene for å se om det er en spesiell aldersgruppe som utpeker seg blant dem. Tallene er basert på kvinnenes alder ved fengsling, ikke ved krigens utbrudd. Alder er en viktig faktor å legge til grunn for å kunne si noe om en type menneske. Spesielt i forskningsprosjekter som dette. Menneskers alder har stor betydning for hvordan man vurderer risiko, hvor godt utviklet man er og hvilke sjanser man er villig til å ta for eksempel. Ved første øyekast kan man bli overrasket over den unge alderen på mange av kvinnene som ble fengslet under krigen. Det finnes eksempler på flere kvinner under 18 år som vi i dag ville ha omtalt som barn som satt fanget under andre verdenskrig. En av disse var Henny Eggen som var bare 17 år gammel da hun ble fengslet.⁸⁷ En annen var Esther Aasen, som var 16 år gammel da hun ble fengslet⁸⁸. Videre finnes det også eksempler på relativt gamle kvinner som ble fengslet under krigen. Ingeborg Haugen var 64 år gammel da hun ble fengslet, og “hjelp til tyveri av nøkler” er oppgitt som arrestasjonsgrunn i hennes fangekort.⁸⁹

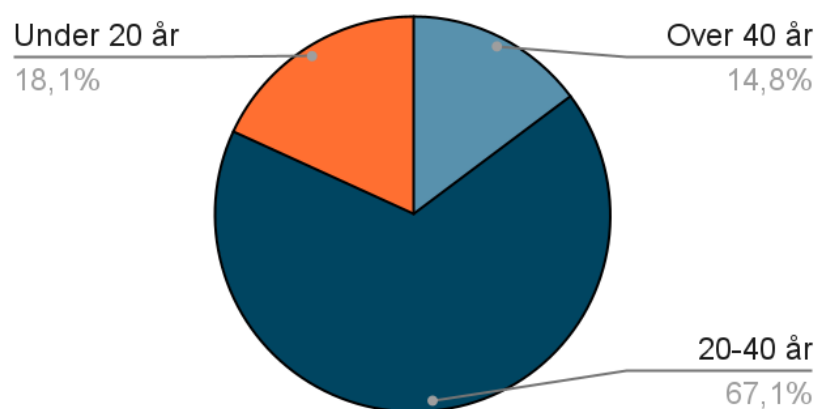
⁸⁷ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Henny Eggen

⁸⁸ Fanger.no, *Esther Aasen*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/39115>

⁸⁹ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ingeborg Haugen

Det som kommer frem når jeg undersøker motstandskvinnenes alder nærmere er at 38 av 210 motstandskvinner var under 20 år gamle. Av disse var 18 av dem under 18 år og tre kvinner var så unge som 15 år gamle. Disse tre var Ruth Manum⁹⁰, Bjørg Ellinor Johansen⁹¹ og Rigmor Hafsmo⁹². Alle tre ble arrestert for fluktforsøk. Videre var 141 av kvinnene mellom 20 og 40 år gamle, og disse utgjør den største gruppen. Likevel var 31 kvinner 40 år eller eldre, og den eldste av disse var 64 år gammel. Det fantes altså motstandskvinner i et aldersspenn fra 15 år til 64 år gamle. Kvinnene under 15 år er å anse som barn og de over 65 år gamle var med stor sannsynlighet for gamle til å bidra i motstandskampen. Dette kan vi si fordi i krigsårene var forventet levealder på kvinner i Norge 69 år⁹³. På bakgrunn av dette kan vi altså si at det fantes motstandskvinner i alle aldre i Sør-Trøndelag under krigen. Til tross for dette var det kvinner i alderen 20 til 40 år som var mest aktive, disse utgjorde 67% av motstandskvinnene. På bakgrunn av dette kan vi si at en typisk motstandskvinne var i alderen 20-40 år gammel. Likevel var det stort sprik i aldersspenn og bidrag fra kvinner i alle aldre.

Alder ved fengsling

⁹⁰ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ruth Manum

⁹¹ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Bjørg Ellinor Johansen

⁹² RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Rigmor Hafsmo

⁹³ Fhi.no, *Forventet levealder i Norge*, 2021, hentet fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/samfunn/levealder/>

2.2 Motstandskvinnenes yrke

Yrke er en annen faktor det er relevant å ta utgangspunkt i for å sette kvinnene inn i kategorier. Yrke kan ha betydning for hva slags motstand kvinnene drev med. Kvinner som jobbet på kontor eller innenfor televerket hadde kanskje større muligheter enn husmødrene til å drive motstandskamp. Spesielt i form av å forfalske papirer eller avlytte tyskernes samtaler på telefon, for eksempel. Dette fordi de hadde tilgang til skrivemaskin og telefon, i tillegg til at de kanskje befant seg i lokalene til okkupasjonsmakten eller i nærheten. Dette kunne gi store sjanser for å observere eller overhøre samtaler og planer. Det betyr likevel ikke at husmødrene var mindre aktive innenfor motstandskampen, men de drev kanskje en annen type motstandskamp enn kontordamene gjorde. En stor andel av kvinnene registrert i fanger.no sitt arkiv er også registrert med ukjent yrke, og det kan på bakgrunn av dette bli vanskelig å si noe om hvilket yrke som var typisk for motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag. Likevel kan det gi en pekepinn på hvilke yrker som var vanlige.

62 av kvinnene er registrert med ukjent yrke og det er dermed vanskelig å gi eksakte tall på hvor mange som jobbet innenfor de ulike yrkene. Disse utgjør sirka 30% av kvinnene, og det blir dermed også vanskelig å fastslå et eller flere typiske yrker hos motstandskvinnene. Når det gjelder hva slags yrke som var mest vanlig blant motstandskvinnene som er registrert med yrke i fangekortene har vi fire yrker som skiller seg ut. Det var 33 kvinner som på en eller annen måte jobbet på kjøkken og/eller i servering. Renholder, kontordame og husmor var også vanlige yrker blant motstandskvinnene. 24 ble registrert med renholder som yrke, ellers var det 22 kvinner som var kontordame eller kontorassistent, og 20 kvinner var registrert med husmor som yrke. Utover dette er de resterende kvinnene registrert med andre yrker. Blant disse kan både sykepleiere, barnepiker, bibliotekar, hushjelp, sydame, handlende og frisører for eksempel nevnes. Det er altså ikke ett yrke som utpeker seg som typisk blant motstandskvinnene og det er også registrert mange forskjellige yrker blant dem. Det er en god blanding av kvinner fra ulike yrker som bidro i motstandskampen. Til tross for at kjøkken, renholder, kontordame og husmor utpeker seg som vanlige yrker, kan vi ikke omtale disse yrkene som typiske fordi variasjonen er så stor.

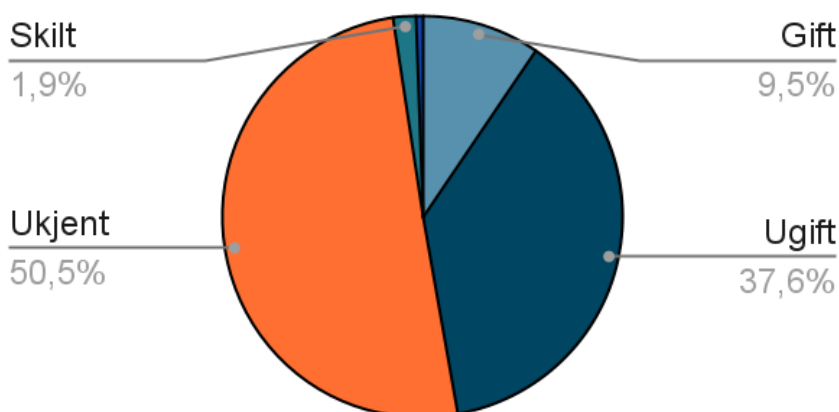

2.3 Motstandskvinnenes sivilstatus

Sivilstatus er noe jeg har lagt vekt på når jeg har undersøkt motstandskvinnene fordi sivilstatus kan si mye om hvor i livet en kvinne er og hvilke risikoer hun er villig til å ta. Gifte husmødre med mann og barn har mange å tenke på og konsekvensen av å bli tatt for å drive motstandskamp vil være alvorligere enn for en kvinne som kun må ta sitt eget liv i betraktning. Dersom en kvinne med små barn engasjerte seg i motstandskampen kunne det føre til at hun ikke fikk tatt hånd om sine barn i en periode. Eller, verst tenkelig, at barna måtte vokse opp uten en mor dersom hun skulle bli tatt og dømt til døden. På omtrent halvparten av fangekortene til kvinnene kommer det frem sivilstatus, mens på den resterende halvparten står det "ukjent". Det betyr at det i halvparten av tilfellene ikke vil være mulig å si noe om kvinnenes sivilstatus. Likevel vil det være nyttig å se på den andre halvparten for å undersøke om det finnes tydelige tendenser blant de kvinnene.

79 av 209 motstandskvinner var ugifte da de ble fengslet, og de ugifte kvinnene utgjør dermed 38% av motstandskvinnene. I tillegg er 106 kvinner registrert med ukjent sivilstatus, noe som utgjør 50,5%. Kun 20 var gifte kvinner, disse kvinnene var dermed en liten del av motstandskvinnene og utgjorde bare 9,5%. Utover dette var fire kvinner skilt og en enke. Det er vanskelig å si noe om sivilstatusen til de 106 kvinnene som er registrert med ukjent sivilstatus. Likevel er det sannsynlig at en stor del av disse var ugifte kvinner basert på den informasjonen vi har om sivilstatusen til de resterende 104 kvinnene. Dersom vi kun ser på den andelen av kvinnene vi vet sivilstatus hos, utgjør de ugifte kvinnene 76%. Med en så høy prosent kunne vi ha sagt at det å være ugift var typisk for motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag. Men på bakgrunn av at 50,5% av kvinnene ikke har oppgitt sivilstatus, kan vi ikke si dette. Det er også viktig å huske at alle kvinnene hadde ulike liv og forskjellige faktorer og risikoer de måtte ta i betraktning. Noen hadde kanskje gamle foreldre som ikke ville klare seg dersom de ikke fikk hjelp og dermed hadde de ikke mulighet til å bidra aktivt i motstandskampen selv om de ikke hadde barn eller andre å ta hensyn til.

Sivilstatus

2.4 Første fengslingssted

På fangekortene kommer det på de aller fleste tydelig frem hvor de ulike kvinnene ble fengslet og hvor de ble flyttet. Mange ble flyttet frem og tilbake flere ganger og Vollan, Falstad, Trondheim kretsfengsel, og Grini er gjengangere hos et stort flertall av kvinnene. Ved å undersøke første fengslingssted og hvor kvinnene ble sendt etterpå kan man se om det finnes et tydelig mønster blant motstandskvinnene eller om det er tilfeldig hvor de ble fengslet.

Hele 97 av 210 kvinner har Vollan oppgitt som første fengslingssted, 79 kvinner ble fengslet ved Trondheim kretsfengsel første gang, og 29 kvinner har Trondheim oppgitt som første fangested. I de tilfellene hvor *Trondheim* er oppgitt som første fengslingssted vet vi ikke eksakt hvor kvinnen ble fengslet første gang. Det vi vet er at det var en eller annen plass i Trondheim. Det er derfor sannsynlig at dette var enten ved Vollan eller Trondheim kretsfengsel da dette var de to vanligste og største fengslene i Trondheim. Utover de kvinnene som er nevnt ovenfor har vi fem kvinner som ble sendt direkte til Falstad og har Falstad oppgitt som første fengslingssted. Ellers var to kvinner fengslet ved Grini, en i Ålesund, en i Kristiansand første gang. I tillegg har vi en kvinne med KdS Trondheim registrert som første fangested. KdS står for: *Kommandeure der Sipo und des SD*, og betyr kommandører for Sipo og SD som er navnet på det tyske sikkerhetspolitiet og sikkerhetstjenesten under okkupasjonstiden fra 1940-45. KdS Trondheim omfattet hele midt-

norge fra Dombås lengst sør til Salten i Nordland. Gestapo var også en del av KdS.⁹⁴ KdS hadde hovedkontor på Misjonshotellet som ligger midt i Trondheim sentrum. Jeg har derfor valgt å regne kvinnen med KdS Trondheim som første fangested inn under kvinnene som hadde Trondheim som første fangested. I kjelleren på misjonshotellet var det noen celler som ble brukt til torturering av motstandsfolk for å få informasjon ut av de. Flere av kvinnene som ble fengslet ved Trondheim kretsfengsel første gang var også innom KdS Trondheim. De aller fleste motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag ble fengslet et eller annet sted i Trondheim sentrum første gang. Dette kan tyde på at hvis okkupasjonsmakten hadde bevis for eller mistanke om at fangene drev motstandskamp ble de fengslet i nærheten av misjonshotellet første gang fordi det da var lettvis å avhøre dem.⁹⁵ Eller det kunne være av praktiske årsaker som at de måtte finne ut hvor de skulle sende kvinnene videre, og at det dermed var lettest å fengsle de i Trondheim sentrum første gang.

De kvinnene med ukjent arrestasjonsgrunn, men som vi på bakgrunn av informasjon fra intervjuer kan si var motstandskvinner, ble fengslet ved Vollan første gang. Det er likevel stor variasjon i arrestasjonsgrunn både hos kvinnene som ble fengslet i Vollan og i Trondheim kretsfengsel første gang. Ingeborg Haugen⁹⁶ ble arrestert for bistand i tyveri av nøkler. Signe Elisabeth Eriksen⁹⁷ ble fengslet for bisettelse av radio og lytting på fiendtlig radiokanal. Ragna Sødahl⁹⁸ ble arrestert i forbindelse med Aksjon Nidaros som er betegnelsen på en større opprulling av motstandsfolk høsten 1943. Magda Eriksen⁹⁹ var arrestert for heleri som betyr å bevisst motta, skaffe seg eller ta del i utbytte av tyvegods¹⁰⁰. Rigmor¹⁰¹ og Jorun Hafsmo¹⁰² ble arrestert for fluktforsøk. Fluktforsøk under okkupasjonstiden betydde at man ulovlig prøvde å forlate landet. Det kunne være flere grunner til at kvinnene ønsket å flykte, enten hadde de gjort noe som ifølge tyskerne var ulovlig og var dermed redde for å bli

---

⁹⁴ Fanger.no, *Digitalt fangeregister*, 2020

⁹⁵ Fanger.no, *Digitalt fangeregister*, 2020

⁹⁶ Fanger.no, *Ingeborg Haugen*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/26569>

⁹⁷ Fanger.no, *Signe Elisabeth Eriksen*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/24523>

⁹⁸ Fanger.no, *Ragna Sødahl*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/8688>

⁹⁹ Fanger.no, *Magda Eriksen*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/24532>

¹⁰⁰ Straffeloven, 1993, Lov om Heleri og hvitvasking: §317, hentet fra:

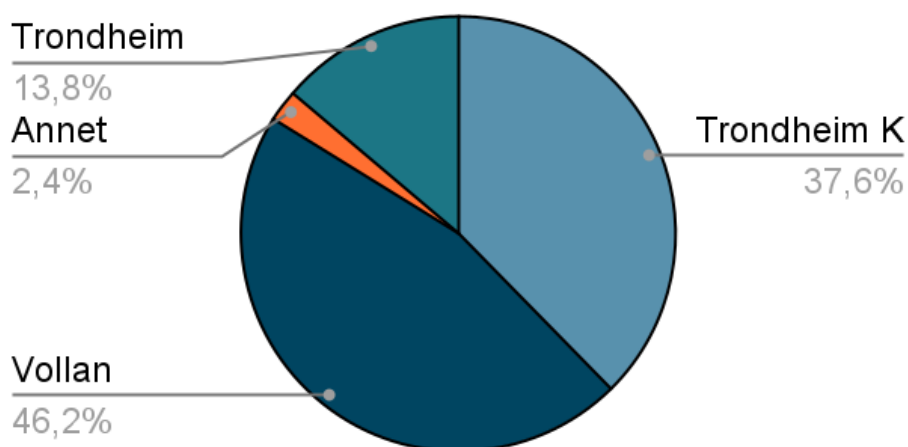
<https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10/kap31#kap31>

¹⁰¹ Fanger.no, *Rigmor Hafsmo*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/24121>

¹⁰² Fanger.no, *Jorunn Hafsmo*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/24120>

oppdaget. Eller de kunne rett og slett være imot okkupasjonsmaktens politikk og ønsket derfor å forlate landet. Uansett årsak blir dette motstand fordi kvinnene aktivt eller passivt var imot okkupasjonsmakten fordi de prøvde å flykte på ulovlig vis. Det er altså stor variasjon innenfor type motstandskamp og på bakgrunn av dette kan vi ikke si at det hadde betydning for hvor kvinnene ble fengslet.

Første fangested

2.5 Arrestasjonsgrunn

Arrestasjonsgrunn er i dette forskningsprosjektet det viktigste å undersøke for å plassere kvinnene inn under kategorier. Dette er fordi arrestasjonsgrunn er den faktoren som med sikkerhet kan fortelle oss om kvinnene var motstandskvinner eller ikke. Dette kan også gi svar på hva slags motstandskamp de ulike kvinnene drev. Arrestasjonsgrunn er en faktor som varierer mye, noe som forteller oss at det var en velutviklet og allsidig motstandskamp i Sør-Trøndelag med bidrag fra kvinnene.

Vi finner eksempler på alt fra illegalt arbeid til hjelp til flukt og deltakelse i Milorg. Det er likevel tyveri og arbeidsnekt som fremstår som de mest vanlige årsakene til fengsling, og hele 71 kvinner ble arrestert for arbeidsnekt, brudd på arbeidsavtale eller arbeidsunndragelse. Jeg har valgt å samle alle som ble arrestert for arbeidsnekt, brudd på arbeidsavtale og arbeidsunndragelse inn i en og samme kategori som jeg omtaler som arbeidsunndragelse fordi disse tre overlapper hverandre. Grunnen til at det er brukt forskjellige begreper er sannsynligvis fordi det er forskjellige folk som har fylt ut de forskjellige fangekortene og de

ble fylt ut i forskjellige fengsel. 32 kvinner ble arrestert for tyveri. Kvinnene som ble arrestert for tyveri ble arrestert for ulike typer tyveri. Alt fra tyveri av matvarer til tyveri av hemmelige papirer og tyveri fra vaskeriene til SS. Jeg har også satt alle som ble arrestert for tyveri i samme kategori, uavhengig om det er tyveri av mat, nøkler eller fra vaskeriet til Kriegsmarinewerft.

Jeg har regnet både arbeidsunndragelse, tyveri og flukt som motstand. Årsakene til dette begrunnes under. Utover disse to mener jeg at arrestasjonsgrunnene taler for seg. Tyskfiendtlig oppførsel, illegalt arbeid, medlemskap i Milorg, aksjoner og spionasje for eksempel er grunner som jeg mener åpenbart bør regnes som motstandsarbeid. Av arrestasjonsgrunner som jeg ikke har regnet som motstandsarbeid finnes blant annet ulovlig abort og kjønnssykdommer. Det å gjennomføre en abort for eksempel er av personlige årsaker. De som fikk barn utenfor ekteskap ble sett ned på og det kunne være grunn nok til å ta abort uavhengig av om barnet hadde tysk eller norsk far. Det samme gjelder kjønnssykdommer. Kvinnene som er oppgitt med disse arrestasjonsgrunnene har jeg derfor luket ut og plassert sammen med de andre kvinnene vi ikke med sikkerhet kan si at var motstandskvinner.

Det var Agnes Charlotte Innstrand¹⁰³ som ble arrestert for tyveri fra vaskeriet hos Kriegsmarinewerft mens Sandra Karlsen ble arrestert for tyveri av matvarer.¹⁰⁴ Jeg regner de kvinnene som er arrestert på grunn av tyveri som motstandskvinner fordi de på en eller annen måte stjal fra okkupasjonsmakten. For Sandra Karlsen som ble arrestert for tyveri av matvarer kan det ha vært av egen vinning, eller hun kan ha stjålet mat for å gi til krigsfanger for eksempel. Begge deler er motstandskamp fordi tyskerne innførte rasjoneringskort på mat, og dersom en kvinne valgte å stjele mat blir dette brudd på regelverk som okkupasjonsmakten hadde satt. De var altså imot okkupasjonsmaktens politikk om rasjoneringskort. Det samme gjelder Agnes Charlotte Innstrand som ble arrestert for tyveri fra vaskeriet hos Kriegsmarinewerft. Hun stjal fra okkupasjonsmakten. Kanskje hadde de hemmelige papirer lagret der, eller andre ting som kunne avdekke deres planer. Sannsynligheten for at hun stjal

---

¹⁰³ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for *Agnes Charlotte Innstrand*

¹⁰⁴ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort Sandra Karlsen, 2020

såpe for egen vinning for eksempel var liten. Dette er fordi Agnes Charlotte jobbet som husmor, og hadde derfor ingen grunn til å befinne seg på vaskeriet til Kriegsmarinewerft. I tillegg ville det ha vært mye mindre risiko for henne å stjele fra en butikk dersom det var såpe hun hadde behov for. Det var flere butikker rundt omkring, og muligheten for å bli oppdaget av en tysker der var mye mindre enn om hun skulle stjele fra Kriegsmarinewerft. Dette bygger opp under teorien om at hun var ute etter noe spesielt som befant seg på Kriegsmarinewerft som kunne brukes av motstandsbevegelsen.

Karin Margrete Janson¹⁰⁵ og Gunvor Amalie Larsen¹⁰⁶ var to kvinner som ble arrestert for arbeidsunndragelse. Karin Margrete ble ikke arrestert bare én, men hele tre ganger for arbeidsunndragelse. Hun jobbet som kjøkkenhjelp og vaskehjelp. Slik arbeidsvegning kan sees som en protest mot okkupasjonsmakten og deres politikk. Det var okkupasjonsmakten som stod for arrestasjonene og de som satte grensene for hva som var grunn nok til arrestasjon. Dersom en kvinne hadde nektet arbeid på en tilfeldig restaurant eller kafé som okkupasjonsmakten ikke hadde tatt styring over hadde hun sannsynligvis ikke blitt arrestert heller. Da hadde det blitt en sak mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Gunvor Synnøve Regine Moe¹⁰⁷ var en av kvinnene som jobbet innenfor kjøkken, nærmere bestemt på en Café hvor hun solgte aviser og gjennom disse leverte hemmelige lapper med informasjon til motstandsfolk. Gunvors mor var medlem av NS og da hun fant ut av hva Gunvor gjorde på jobb, angav hun henne til tyskerne. Okkupasjonsmakten arresterte henne for arbeidsunndragelse og Gunvor skulle sitte tre måneder i fengsel. Gunvors sak bygger dermed opp under påstanden om at kvinner arrestert for arbeidsunndragelse var motstandskvinner. Dette fordi Gunvor bunn og grunn ble arrestert på grunn av at hun distribuerte illegal informasjon, men av enkelthets skyld er arbeidsunndragelse oppgitt som arrestasjonsgrunn. Det er kort og greit å skrive, og trenger ikke å utdypes.

---

¹⁰⁵ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Karin Margrethe Janson

¹⁰⁶ RAFA-5969: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeprotokoll Vollan fengsel, 1941-1945, Fangenr: 4322

¹⁰⁷ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Gunvor Synnøve Regine Moe

“Det bi ailler fred på jorda så læng når e oinnertrøkt og fattig”¹⁰⁸ var livsmottoet til Ingeborg Magdalene som i 1913 flyttet til Trondheim og etter hvert fikk seg fast jobb som renholder på jernbanen i Trondheim. Hun ble medlem i NKP i 1923 da det ble opprettet og var en ivrig taler og foredragsholder innenfor organisasjonen. Ingeborg Magdalenes motto gjenspeiles i hennes innsats både før, under og etter krigen. Hun jobbet for de dårlig stilte og var medlem og leder i ulike fagforeninger hvor hun jobbet for kvinners rettigheter i arbeidslivet blant annet. Ingeborg Magdalene ble arrestert fordi en tysk SS-offiser mente hun ledet en motstandsgruppe. Hun var også en av kvinnene som ikke har ønsket å uttale seg noe særlig om sin innsats under krigen i ettertid. Ifølge fanger.no forteller hun i flere intervjuer etter krigen at hun videreformidlet informasjon som kom via radio, men intervjuene viser at hun visste mer enn det som ble sagt på radio.¹⁰⁹ I fangekortet står det at hun ble arrestert på grunn av kommunistisk virksomhet. Kommunisme var forbudt i Norge i okkupasjonstiden. NS var det eneste lovlige politiske partiet, og det å ha andre politiske meninger eller partier var ulovlig. På bakgrunn av dette blir kommunistisk virksomhet motstandsarbeid. Dette fordi det oppfordrer til andre politiske meninger enn de nazistene hadde. På bakgrunn av informasjonen som kommer frem fra intervjuene som fanger.no refererer til kan man med sikkerhet si at Ingeborg var motstandskvinne.

Det var også fire kvinnelige fanger som var med i Milorg, nemlig Ebba Ottine Alslie,¹¹⁰ Janne Marie,¹¹¹ Turid¹¹² og Reidun Krøtøy¹¹³. Reidun var 25 år gammel da hun ble arrestert sammen med Janne Marie og Turid under en opprulling av Milorg. Reidun førte dagbok på dopapir mens hun satt fengslet. Videre ble Randi Hognestad ifølge fangekortet arrestert for

---

¹⁰⁸ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ingeborg Magdalene Nilsdatter Holm

¹⁰⁹ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ingeborg Magdalene Nilsdatter Holm

¹¹⁰ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ebba Ottine Alslie

¹¹¹ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Janne Marie Krøtøy

¹¹² RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Turid Krøtøy

¹¹³ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Reidun Krøtøy

“illegal virksomhet”, og dersom vi undersøker henne videre kommer det frem at hun drev distribusjon av illegale aviser og andre skrifter, samt at hun var en sentral person for å spre informasjon om krigen og motstandskampen på Hitra.

For Johanna Matheson står “sp. Skjerpe”¹¹⁴ oppført som arrestasjonsgrunni et av fangekortene og “Aksjon Nidaros”¹¹⁵ i et annet. Senere har hun også blitt satt i sammenheng med Sache Marstrander som var en større opprulling av motstandsfolk med forgreninger til flere deler av Midt-Norge og Nordvestlandet høsten 1942¹¹⁶. I følge fanger.no var det mistanke om at hun hadde samarbeidet med Rasmus Skjærpe som jobbet på jernbanen i Trondheim og brukte sin jobb der til å sende informasjon om etterretning og motstandskampen over til Sverige¹¹⁷. Dette fordi Johanna også var sentral innenfor formidling av beskjeder til motstandsbevegelsen. Spesielt fulgte hun med slagskipet Tripitzs bevegelser i Trondheimsfjorden. Matheson vokste opp i Trondheim og var 42 år gammel da hun ble arrestert første gang. Hun jobbet som assistent på Lademoen som var filial av Trondheim folkebibliotek. Hun reiste til London etter hun tok eksamen og tok sin bibliotekutdannelse der før hun returnerte til Trondheim og jobbet som både 3. 2. og 1. assistent på folkebibliotekets hovedavdeling. Biblioteket var en offentlig organisasjon som var en viktig del av, og formidlingsplass for, beskjeder i forbindelse med etterretning og motstandsbevegelsen. Johanna Matheson var en av kvinnene i Sør-Trøndelag som ble en viktig og sentral rolle innenfor etterretningsnettverket som ble bygget opp i området. Arbeidsplassen hennes egnet seg godt til å drive slikt arbeid, her kunne folk komme og gå uten at det skapte spekulasjoner. På denne måten gav hun beskjeder og hadde kontakt med store deler av motstandsnettverket i Sør-Trøndelag.¹¹⁸

Flere av motstandskvinnene ble arrestert og løslatt flere ganger i løpet av krigen. Mange ble også arrestert av ulike grunner. For eksempel kunne de bli arrestert for tyveri også løslatt før

---

¹¹⁴ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Johanna Matheson

¹¹⁵ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Johanna Matheson

¹¹⁶ Fanger.no, *Carl Christian Leif Hallesby*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/10521>

¹¹⁷ Fanger.no, *Johanna Matheson*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/26252>

¹¹⁸ Fanger.no, *Johanna Matheson*, 2020

de senere ble arrestert for arbeidsnekt, for eksempel. Det finnes ikke noe spesielt mønster innenfor type motstand blant de kvinnelige fangene fra Sør-Trøndelag. Det er også et bredt spekter av forskjellige oppgaver de har påtatt seg, og alle oppgavene var viktige på hver sin måte. Det finnes eksempler på deltakelse i Milorg, tyveri, flukt, kurer og arbeidsnekt. Det viser seg at kvinnene deltok på lik linje med menn i motstandskampen. Variasjonen innenfor type motstandsarbeid var stor, og de bidro i stor grad med samme oppgaver som menn gjorde.

2.6 Konklusjon

På bakgrunn av undersøkelsene som er gjort så langt kan vi si at det er vanskelig å finne et tydelig mønster på hvordan en typisk motstandskvinne fra Sør-Trøndelag var. Dette fordi det er så store variasjoner både i alder, sivilstatus og arrestasjonsgrunn. Likevel er det viktig å poengtere at hovedtyngden av motstandskvinnene sannsynligvis var single kvinner. Det er likevel såpass stor variasjon i sivilstatus at vi ikke kan omtale dette som typisk. I tillegg er også over 50% av kvinnene registrert med ukjent sivilstatus. Det eneste som peker seg ut hos motstandskvinnene er at hovedtyngden av dem var mellom 20 og 40 år gamle, 67% av alle kvinnene var i denne aldersgruppen. Likevel fantes det mange som falt utenfor denne aldersgruppen og spriket mellom de eldste og de yngste motstandskvinnene var stort. Heller ikke første fengslingssted er noe som utpeker seg som typisk. De aller fleste ble fengslet i Trondheim by en eller annen plass, men det var stor variasjon mellom Vollen og Trondheim kretsfengsel. Når det gjelder arrestasjonsgrunn er det denne faktoren som har størst variasjon. Det var et bredt spekter av motstandsarbeid som ble gjennomført av kvinnene, og dette tyder på en sterk og allsidig kvinnelig deltakelse i motstandsbevegelsen. Det var behov for at folk skulle ha forskjellige ansvarsområder og bidra på forskjellige måter for at man skulle kunne nå sine mål. For eksempel var det viktig at noen oppsøkte informasjon om okkupasjonsmaktens planer og hvor de befant seg til ulike tidspunkter for at man skulle kunne gjennomføre sabotasjeoppdrag. Derfor var det også viktig at man hadde mennesker som kunne formidle denne informasjonen til rett folk. Den store variasjonen i type motstand tyder på at alt henger sammen i det store bildet og at de ulike oppgavene og bidragene var viktige på hver sin måte.

Kapittel 3. Kvinnenes egofortellinger

I dette kapittel skal jeg se nærmere på et utvalg motstandskvinner som har fortalt sin historie i intervjuer. Formålet med dette er å vise mangfoldet i motstandsaktiviteten og fangeerfaringer. Det vil være nyttig å undersøke hvordan og hvorfor kvinnene engasjerte seg i motstandsarbeidet, noe intervjuer av dem kan gi svar på. Arrestasjonsgrunnen som er oppgitt i fangekortene er i de aller fleste tilfellene spesifisert med bare ett ord eller svært korte setninger. For eksempel hos Inger Johanne Bruun står “aksjon nidaros”¹¹⁹ oppført som arrestasjonsgrunn. Aksjon nidaros er begrepet som tyskerne brukte om den massive opprullingen av motstandsfolk ledet av Gestapo og Henry Rinnan høsten 1943. Siden “aksjon nidaros” er oppgitt i fangekortet til Inger Johanne forstår vi dermed at hun ble arrestert i forbindelse med denne opprullingen. Likevel forteller det lite om hva hun gjorde som motstandskvinne. Et intervju av henne vil kunne gi mye mer detaljert informasjon om hva hun spesifikt bidro med i motstandskampen. Det vil også være interessant å undersøke om kvinnene har blitt omtalt i avisene etter krigen. Seks av de sju kvinnene jeg undersøker i dette kapitlet bodde i Trondheim by. Jeg har derfor valgt å undersøke om kvinnene har blitt omtalt i Adresseavisen. Dette fordi Adresseavisen dekker området kvinnene bodde i under krigen. Fremgangsmåten min for dette har vært å gå inn i det digitale arkivet til Adresseavisen og søke opp navnene til kvinnene der. Overraskende lite har blitt skrevet om kvinnene, og for flere av dem kommer det ikke opp et eneste treff.

3.1 Margot Sofie Mjøen Øien

Margot Sofie Mjøen Øien var en kvinnene fra Follo i Orkanger som ble arrestert på grunn av motstandsarbeid under krigen. Da krigen brøt ut var hun 22 år gammel, og da hun ble arrestert i 1942 var hun 24 år gammel. Hun har Vollan oppgitt som første fangested, og hushjelp oppgitt som yrke i sitt fangekort. I følge fangekortet var hun singel på det tidspunktet hun ble arrestert. Likevel kommer det frem i intervjuet at hun hadde en uoffisiell kjæreste. Hun var en av kvinnene som ble registrert med ukjent arrestasjonsgrunn på fangekortet og i fangeprotokollen, men på bakgrunn av et intervju av henne kan hun kategoriseres som motstandskvinne. Margot bodde fortsatt i Follo i Orkdal kommune da hun

---

¹¹⁹RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Inger Johanne Bruun

ble intervjuet, og sa ja til at intervjuet kunne brukes i forskning så lenge hun slapp å bruke navn. I intervjuet fra 2003 forteller hun om da krigen kom til Norge. Hun var en ung kvinne og hadde en liten bror på bare to år. Margot Sofie ble fortalt av sin far den 9. april at krigen var kommet til landet. Dette hadde han hørt på radioen. Det tok ikke lang tid før tyskerne kom til Orkanger og byen ble bombet. Folk som bodde i Orkanger reiste derfra, og flere reiste opp til Follo hvor Margot Sofie og familien bodde. Hun forteller at de som bodde i Follo ikke merket så mye til krigen i begynnelsen, annet enn at de hørte om bombingene i Orkanger. I intervjuet omtaler Margot motstandsbevegelsen og forteller at den vokste raskt i Orkanger og områdene rundt. Selv var hun ikke særlig aktiv som motstandskvinne det første året. Dette endret seg raskt, og fra 1941 og utover ble hun mer aktiv. Dette kommer tydelig frem mellom linjene i intervjuet.

“I: Koss vil du sei at... motstandstanken va vel kanskje...?”

MMØ: Ja, den va veldig her altså. Den va det. Men du veit, kan du sei, æ va berre tyve år, så at æ va no itj borti så my' akkurat i starten på krigen da, vet du.”¹²⁰

Margot Sofie var ifølge henne selv den første kvinnen som kom til Falstad fangeleir, og en av de første som ble arrestert i Orkdalen. Før krigen var Falstad en skole for guttebarn med atferdsvansker. Da krigen kom til landet, etablerte tyskerne SS-Strafgefengenenlager som ble en fangeleir for politiske fanger under krigen.¹²¹ Årsaken til at Margot Sofie ble arrestert var fordi hennes uoffisielle kjæreste hadde flyktet til England og hun hadde hjulpet til. Hun forteller i intervjuet at en mann som hun var veldig god venn med hadde bestemt seg for å reise til England for å bidra i motstandsarbeidet derfra. De hadde ikke snakket om at han skulle skrive brev til henne, og hun hadde derfor ingen forhåpninger om det. Likevel hadde han gjort nettopp det, og i et brev til Margot Sofie omtalte han henne og hjelpen han hadde fått av henne til å flykte. Dette brevet hadde blitt stoppet på veien og oppdaget av tyskerne. Det var dette som forårsaket arrestasjonen på Margot Sofie.

Jeg har i forskningsprosessen definert flukt som motstandsarbeid fordi at de som flyktet gjorde det ulovlig. De flyktet fra okkupasjonsmakten og de retningslinjene de hadde satt for det norske folk. Flukt er også et tydelig tegn på at de var imot den politikken som nazistene

---

¹²⁰ Falstadsenteret, *Intervju av Margot Sofie Mjøen Øien*, Transkripsjon: F-00012-001-001: 2

¹²¹ Falstadsenteret.no, *Falstad fangeleri*, hentet fra: <https://falstadsenteret.no/historie/falstad-fangeleir>

førte. Folk som flyktet fra landet gjorde det sannsynligvis fordi de enten hadde gjort noe som kunne føre til at de ble arrestert, eller de gjorde det fordi de ønsket å reise til Sverige eller England for eksempel og bidra i motstandskampen derfra. Mange reiste til England og fikk militær trening der, for senere å bli sendt til Norge for å gjennomføre sabotasjeoppdrag. På bakgrunn av dette blir også de som hjalp folk med å flykte kategorisert som motstandsfolk. De som hjalp til med flukt var også mot okkupasjonsmakten og ønsket å legge til rette for motstandskamp. Noe de gjorde ved å hjelpe folk med å flykte, enten de hadde gjort noe ulovlig, eller de ønsket å bidra fra andre steder. Det var også ulovlig å hjelpe til med flukt, og man risikerte å bli arrestert dersom man gjorde noe sånt. Dette er arrestasjonen på Margot Sofie et godt eksempel på.

Videre tyder jeg intervjuet av Margot Sofie på den måten at hun bidro med mer enn bare flukt senere i okkupasjonstiden. Dette mener jeg fordi hun sier at hun i begynnelsen av krigen ikke bidro så mye fordi hun var så ung. Margot Sofie ble arrestert allerede 31. august 1942 og løslatt i desember 1942. Dette tyder på at hun hjalp til med flukt relativt tidlig i krigen, da det var dette hun var arrestert for. Basert på at Margot Sofie sier at hun ikke bidro så mye i begynnelsen av krigen tyder på at flukten var en av de få tingene hun gjorde i begynnelsen, men at hun bidro mer på andre måter senere. Sannsynligvis etter at hun ble løslatt. Likevel forteller hun ikke noe om hva annet enn flukt hun bidro med i intervjuet. Det er dermed vanskelig å fastslå hvordan hun bidro i motstandskampen fra slutten av 1942 og utover. Det ser heller ikke ut til at hun ble arrestert for motstandskamp senere i krigen da det ikke finnes opplysninger om at hun har vært fengslet mer enn en gang.

Senere i intervjuet forteller hun om dagen hun ble hentet hjem fra Falstad og hvilken fest det var i heimen. Det stod store folkemengder på togstasjonen og ventet på henne da hun gikk av toget sammen med sin mor. Slik jeg tolker intervjuet ble Margot Sofie og hennes mor hedret av sine naboer og bekjente i bygda for sine holdninger mot okkupasjonsregimet og deres vilje til å bidra. Margot Sofie forteller også om andre kvinner som var fanget og at det var kvinner både fra Molde og Namsos som satt fanget og som var motstandskvinner. Flere av disse var folk som hadde hjulpet til med flukt slik som henne selv.¹²²

---

¹²² Falstadsenteret, *Intervju av Margot Sofie Mjøen Øien*, Transkripsjon: F-00012-001-001

“Nei... ho eina veit æ no, ho ha no holdt på og hjølpt nån å rømm', tru' æ. Og kor dem ha gjort dem namsosingan, det veit itj æ, men det va no nå greier med faren deres. Han ha helde på og gjort nå greier opp i Namsos og hjølp nå fanga, og om dem ha hjølpt te da... Det va vesst nå gjennom nå sånn fangegreier der, tru' æ, at dem ha hjølpt nån å kom over te Sverige eller et eller ainna sånn, trur æ dem snakka om.”¹²³

Det er tydelig i intervjuet at Margot Sofie er forsiktig med hva hun sier, og ønsker ikke å gi ut feil informasjon. Hun sier at kvinnene hun omtaler har bidratt til hjelp med flukt, men ønsker ikke å gi ut feil informasjon om hvordan det skjedde eller på hvilken måte de gjorde det. Derfor bruker hun ord som “tror” når hun omtaler kvinnene fra Namsos blant annet. I tillegg sier hun i begynnelsen av intervjuet at hun ikke ønsker å bruke navn, og det gjør hun heller ikke om disse to kvinnene. Hun er også forsiktig i talemåten sin ved at hun ikke sier at hun var med i motstandskampen, men heller poengterer at hun ikke var særlig aktiv i begynnelsen. Med Margot Sofies intervju kommer det altså tydelig frem at motstandskampen og livet under krigen generelt er noe hun ikke har snakket særlig mye om til tross for at det var en stor og viktig del av livet og historien hennes. Tausheten rundt hennes bidrag under krigen kan også komme av gammel vane om at dette var noe man ikke snakket om. Dette kommer også frem i andre intervjuer. Jo færre som visste at man bidro i motstandskampen og på hvilken måte, jo bedre var det. Kanskje har også reaksjonene i ettertid av krigen vært varierende, og de som var nazister under krigen ble jo ikke omvendt over natten da frigjøringen ble et faktum. Margot Sofie ønsket kanskje ikke å utsette seg selv og familien for hat fra tidligere nazister. Da jeg søkte på Margot Sofies navn i Adresseavisen fikk jeg opp “0” treff, både når jeg søkte opp hennes pikenavn og navnet hun bruker i dag. Hun har altså ikke blitt omtalt i avisen en eneste gang i tidsperioden fra 8. mai 1945 frem til i dag.

3.2 Meta Christensen

Meta Christensen var 18 år gammel da krigen brøt ut, og da hun ble fengslet i 1943 var hun 21 år gammel. Falstad er registrert som første fengslingssted i hennes fangekort og ifølge fangekortet var hun en ugift kvinne. Meta jobbet i Fremmedavdelingen i politiet og ble spurt av bekjente om hun kunne skaffe legitimasjonskort med politiets stempel uten navn, noe hun sa ja til. De bekjente som spurte henne var medlemmer av Thingstad-gruppen og på denne måten ble hun også en del av gruppen. Thingstad-gruppen var en av de første

---

¹²³ Falstadsenteret, *Intervju av Margot Sofie Mjøen Øien*, Transkripsjon: F-00012-001-001: 8

motstandsgruppene som ble opprettet i Norge og som var svært sentral i Trøndelag og området rundt gjennom krigen. Organisasjonen var i utgangspunktet en kommunistisk motstandsgruppe som fikk navnet sitt etter Henry Thingstad som også var leder for gruppen.¹²⁴ Henry Rinnan, som var en norsk etterretningsagent, angiver og torturist for Gestapo under krigen, fikk allerede fra 1941 mistanke om Thingstad-gruppen. Henry Rinnan var leder for Sonderabteilung Lola eller det vi i dag omtaler som Rinnanbanden. Gruppen opererte i tysk favør fra 1941-1945 og var en provokasjonsgruppe som hadde som mål å slå ned motstandsgruppene i Norge under krigen. En av måtene Rinnanbanden gjorde dette på var å utgi seg for å være motstandsfolk og på denne måten komme inn i motstandsgrupper, få informasjon fra dem og slå dem ned.¹²⁵ Mange av Thingstad-gruppens medlemmer ble arrestert i opprullingen av gruppen i mai 1943, mens Meta først ble arrestert 2. november 1943. Det er ikke oppgitt arrestasjonsgrunn i fangekortet eller fangeprotokoll i Meta sitt navn. Likevel er det rimelig å anta at hun ble arrestert som følge av hennes deltakelse i Thingstad-gruppen.

Meta forteller om utbruddet av krigen og hvordan det opplevdes, videre om hvordan hun ble en del av nettverket til Thingstad-gruppen og opplevelsen rundt arrestasjonen. Hun opplevde at det var et bredt spekter av meninger i hennes omgangskrets. Hennes bestemor var høyredame og hadde stemt Høyre i alle år. En av hennes tanter syntes at Hitler var storartet fordi han fikk ryddet opp i arbeidsledigheten og lignende samfunnsproblemer. Hun hadde også venner som slo seg med tyskerne. Til motsetning ble Metas søster gift med en kommunist. Dette gjorde at Meta fikk høre meninger fra både den ene og den andre siden. Selv var hun motstandskvinne og måtte trå forsiktig for ikke å røpe seg for familie og bekjente.¹²⁶ Meta forteller i intervjuet at hun ikke ville forsøke å flykte til tross for at hun visste om alle som hadde blitt arrestert av Thingstad-Gruppen i mai 1943. Bakgrunnen for dette var at det var hennes bestemor som hadde tatt vare på henne og hennes to søsken før krigen, og Meta var redd for at nazistene skulle ta henne som gissel dersom hun forsøkte å flykte.

---

¹²⁴ Fagerberg, Inger, (2020), *Aksjonen mot jødene i Trondheim 6.-8. oktober 1942*, hentet fra:

<https://www.fanger.no/stories/jode-aksjonen-i-trondheim-6-7-oktober-1942>

¹²⁵ Sæveraas, *Henry Rinnan*, 2023, hentet fra: https://snl.no/Henry_Rinnan

¹²⁶ Falstadsenteret, *Intervju av Meta Christensen*, Transkripsjon: F-00188-001-001

I intervjuet påpeker Meta at mange av Thingstad-gruppens medlemmer var kommunister, men dette hadde ikke betydning for motstandsarbeidet mente hun. Mannen som spurte henne om hun kunne bidra med å lage falske pass uten navn var en av få sammen med Meta som ikke var kommunister av de som var med i gruppen. Ifølge Meta selv har det også blitt skrevet en rapport om kommunistisk virksomhet under krigen for Hjemmefrontmuseet. I denne rapporten står det at det var en dame som produserte falske pass til gruppen, men ingenting mer om henne eller hennes bidrag nevnes. Dette har hun selv lagt merke til og poengtert til mannen som skal ha skrevet rapporten. Hun forklarer at årsaken til at hun kanskje ikke kom med i rapporten kan være at hun ikke var kommunist.

Meta Christensen er noe mer åpen om sitt bidrag i motstandsbevegelsen enn Margot Sofie er i sitt intervju. Meta legger ikke skjul på at hun var motstandskvinne og er åpen om den jobben hun gjorde med å lage falske ID-papirer med politiets stempel. Utover dette forteller hun likevel ikke detaljert om hvordan hun jobbet. Hun sier ingenting om hvem det var som bestilte papirene eller hvem og hvordan ble de hentet og levert til de som skulle bruke dem. Det kan også virke som at nazistene trodde at kvinnene var mer uskyldige enn menn i og med at Meta ble arrestert et halvt år etter de første medlemmene av Thingstad-gruppen. Meta sin sak er også et godt eksempel på hvor viktig det kvinnelige bidraget i motstandskampen var. Resten av Thingstad-gruppen var avhengige av at Meta kunne produsere falske ID-papirer for at de skulle kunne utføre sine oppdrag.

“så ble vi ført på morgenkvisten eller i løpet av natten, var det vel, så kom vi inn på Falstad. Og der var det to damer som het Matheson: Tora og Johanna Matheson. Og de hadde drevet med kurérvirksomhet, de altså.”¹²⁷

Både Meta selv og Tora Matheson som Meta forteller om er registrert med ukjent arrestasjonsgrunn. Vi ser tydelig i flere av intervjuene som er gjort av de fangede kvinnene i ettertid at mange av de som ble registrert med ukjent arrestasjonsgrunn også var en del av motstandsbevegelsen. Ifølge Meta drev Tora Matheson kurérvirksomhet, noe som går ut på å bringe beskjeder eller personer med hemmelig informasjon til en spesiell plass, ofte til eller fra en utenriksstasjon.¹²⁸ Dette underbygger argumentet om at mange av kvinnene med ukjent arrestasjonsgrunn var motstandskvinner. Dette viser også at det kvinnelige

---

¹²⁷ Falstadsenteret, *Intervju av Meta Christensen*, Transkripsjon: F-00188-001-001: 3

¹²⁸ Nilstun, *Kurer*, 2023, hentet fra: <https://snl.no/kurer>

motstandsnettverket sannsynligvis var mye større enn det som har kommet frem i tidligere forskning. Videre forteller Meta om to søstre som ble hardt torturert av Rinnan. Sannsynligvis var søstrene som ble torturert av Rinnan motstandskvinner. Bakgrunnen for dette er at ut ifra det faktum at de ble torturert er det sannsynlig at Rinnan mente de hadde informasjon om motstandsbevegelsen som banden ønsket å få tak i. Likevel har vi ikke bevis for dette og kan ikke med sikkerhet si at de var motstandskvinner. Vi vet heller ikke navnene til disse to kvinnene da Meta ikke forteller dette i intervjuet.

Dersom man søker opp Meta Christensen i Adresseavisen kommer det opp to treff. Det ene treffet er en artikkel i avisen som handler om Metas fangeerfaringer fra Ravensbrück.¹²⁹ Hun har altså i noen grad blitt omtalt i avisen. Likevel er det bare to saker på nesten 80 år, noe som viser at heller ikke Meta har fått særlig stor oppmerksomhet i avisen. Meta var også del av en dokumentar laget av NRK som omhandlet fangene som ble sendt til Ravensbrück. Ravensbrück var en konsentrasjonsleir i Fürstenberg i Tyskland.¹³⁰ I dokumentaren reiser hun sammen med Dagmar Loe tilbake til Ravensbrück og forteller sin historie om hvordan det var å være fange der.¹³¹

3.3 Gunvor Mostad

En tredje kvinne som står registrert med ukjent arrestasjonsgrunn i fangekortet og fangeprotokoll, men som også jobbet innenfor motstandsbevegelsen var Gunvor Mostad. Også hos henne er Vollan oppgitt som første fengslingssted. I fangekortet kommer det frem at hun jobbet som kontorist under krigen og var en gift kvinne da hun ble arrestert. Gunvor var 20 år gammel da krigen brøt ut, men ble ikke arrestert før i 1945 og var dermed 25 år gammel da hun ble arrestert. Hennes far var jernbanemann og ansvarlig for strekningen som gikk mot Storlien. Han jobbet innenfor motstandsbevegelsen og etter hvert ble også Gunvor og hennes bror inkludert. Ikke gjennom faren, men gjennom en mann som under krigen gikk

---

¹²⁹ Hoel, *Meta - Trondheimsjente i Ravensbrück*, 2021, hentet fra:

<https://www.adressa.no/midtnorskdebatt/i/z7gBRv/ei-novembernatt-i-1943-ble-margrete-saether-21-arrestert-og-fort-til-misjonshotellet>

¹³⁰ Storeide, *Ravensbrück*, 2020, hentet fra: <https://snl.no/Ravensbr%C3%BCck>

¹³¹ Loe, *Kvinner i natt og tåke*, dokumentar NRK, 11. november 2015 hentet fra:

<https://tv.nrk.no/serie/sosialkanalen/1992/FALF01000691>

under navnet Kåre Hansen.¹³² Gunnvor bodde sammen med sine foreldre og bror Gunnar på Tyholt i Trondheim. Hun forteller at de så helt hjemmefra de tyske skipene som lå i havna og at tyskerne tok ned det norske flagget og heiste naziflagget. Gunvor og familien flyktet til Strinda i frykt for at byen skulle bombes, og hun forteller at hun tok med seg brevene hun hadde fått fra kjæresten og boken “Norge, Vårt land” som hun nettopp hadde kjøpt seg.

“IH: Men gikk det lang tid fra Norge va okkupert og Trondheim va besatt før motstandsfrontan va klar?

GM: Det tror æ bynt med en gang. Ja, det tror æ bynt med en gang, ja, for det va jo så mange som rømt' fra by'n og... No gikk det jo så stilt for sæ ailt, vet du. Du skull' jo itj snakke noe, vet du. Den minste ting kunn' jo bli røpa, itj sant, og det gikk jo ikke an.”

Gunvor forteller om okkupasjonen av Trondheim og hvordan motstandskampen raskt ble etablert i området. Det var store spekulasjoner om hvem som var nazister i begynnelsen og man måtte være forsiktig med hva man sa og gjorde. Gunvor var ansatt som kontordame på rådmannskontoret og forteller at rådmannen var nazist og sannsynligvis ordføreren også. Likevel ønsket de i hovedsak å ha nordmenn på kontoret, og bygningssjefen selv var ikke nazist ifølge Gunvor.

“GM: Og han samlet informasjon fra togavganger og havner og alt mulig, og så gjør om te koder, itj sant. Æ heter kodeassistent i rapporten. For æ hjalp han å skrive æ da, sjø, for han hadd' så my' jobbing da. Og æ va jo kontordame og hadde skrivemaskin. Og så hadd' ' nettopp slutta på det herre rådmannskontoret og bynt på slutten... æ bynt på husmorskolen. Men så hadd' æ nøkkel te kontoret mitt, så det e nokså vittig å tenk' på at vi gikk sene kvelden etter at de andran va gått fra kontoret, låste oss inn og lista oss opp Rådhuset. Og kontoret mitt va oppi øverste etasje hvor det e sånn halvmånevinduer. Der satt vi og skrev koder altså.”¹³³

Gunvor er et godt eksempel på en kvinne som bidrar med like arbeidsoppgaver innenfor motstandsbevegelsen som det menn kunne gjøre. Hun forteller at hun sammen med sin kontakt i motstandsbevegelsen satt og skrev koder. Det var hennes skrivemaskin de brukte, og de snek seg inn på det som var hennes kontor før hun sluttet i jobben som kontordame.

---

¹³² Falstadsenteret, *Intervju av Gunvor Mostad*, Transkripsjon: F-00302-001-001

¹³³ Falstadsenteret, *Intervju av Gunvor Mostad*, Transkripsjon: F-00302-001-001: 3

Det er ikke tvil om at Gunvor var et viktig bidrag i motstandsbevegelsen på lik linje med menn. Til tross for at jeg bruker en bredere definisjon av motstand i denne oppgaven er det merkverdig at kvinner som Gunvor ikke har blitt inkludert i motstandshistorien tidligere. Hun var tydelig en aktiv motstandskvinne som jobbet organisert sammen med sin bror og Kåre Hansen med å sende koder ut av landet for å gi motstandsbevegelsen best mulig oversikt over tyskernes bevegelser i byen.

Gunvor forteller at de aldri under krigen snakket sammen, hverken i familien eller ellers om motstandsarbeidet faren gjorde. Det samme gjelder det samarbeidet Gunvor og broren Gunnar hadde med motstandsbevegelsen. Gunnar var elektromann og hadde utstyr til å sende radiosignaler. Kåre Hansen var motstandsmann og samlet informasjon om togavganger og den type ting som Gunvor hjalp han å gjøre om til koder før Gunnar brukte sitt utstyr til å sende disse kodene til Sverige og England. Kåre Hansen satt mye isolert på en hybel i Trondheim for å jobbe med kodene og for å være minst mulig utsatt for å bli oppdaget. Han hadde ikke særlig kontakt med andre, men fikk etter hvert behov for å snakke med noen om hva han drev med, forteller Gunvor i intervjuet. En dag hadde Kåre møtt en gammel kjenning i byen, som etter krigen viste seg å være en del av Rinnanbanden, provokasjonsgruppen ledet av Henry Rinnan. På denne måten ble motstandsarbeidet til Kåre, Gunvor og Gunnar oppdaget. Gunvor og Gunnar hadde skjønnet det allerede før de ble arrestert fordi Kåre ikke dukket opp da de hadde avtalt et møte dagen etter. Da skjønnte de at det hadde skjedd noe.¹³⁴

Gunvor forteller om tiden etter at de innså at Kåre var tatt. Senderen som hørte Gunnar til stod oppbevart i hybelen hos Kåre, og de var usikre på om nazistene allerede hadde oppdaget den. Likevel tok de sjansen på å hente den og fikk plassert den et hemmelig sted i byen før de begynte å planlegge sin flukt. De planla å skaffe nye pass dagen etter for så å flykte over til Sverige. Den natten klokken to kom Gestapo for å arrestere både Gunvor og faren. Dermed rakk hun altså ikke å flykte over til Sverige. Gunvor kommer opp med "0" treff når man søker opp navnet hennes i arkivet til Adresseavisen, og er dermed ikke omtalt i avisen en eneste gang etter krigen.

---

¹³⁴ Falstadsenteret, *Intervju av Gunvor Mostad*, Transkripsjon: F-00302-001-001: 4

3.4 Inger Johanne Bruun

Inger Johanne Sættem bar navnet Bruun under krigen og var en av kvinnene som deltok aktivt innenfor motstandskampen. Hun var en del av Milorg som var den militære motstandsorganisasjonen under krigen. Milorg ble gjennom et vedtak i forsvaret anerkjent av London-regjeringen og lagt under Hærens overkommando høsten 1941, og fra våren 1942 under forsvarets overkommando. Milorg ble derfor den offisielle militære organisasjonen som stod i opposisjon mot okkupasjonsmakten under krigen. Alle som jobbet militært mot frigjøringen skulle underordne seg Milorg.¹³⁵ Inger Johanne var 18 år gammel da krigen brøt ut, og da hun var 21 år ble hun fengslet. Hun jobbet som kontordame under krigen og ifølge fangekortet var hun en ugift kvinne. Inger Johanne ble intervjuet av Sverre Krüger, og forteller om sine opplevelser som fange. I intervjuet svarer hun kort og konkret på det Krüger spør om, men hun oppfattes som litt utilpass i situasjonen. Hun forteller lite om sitt liv utenfor fangenskap. Inger Johanne var også en av kvinnene som var innom både Falstad, Vollan og Grini i løpet av krigen, men har Trondheim oppgitt som første fengslingssted. Vollan var det fengselet som utgjorde Trondheim kretsfengsel avdeling A, og var Sipo og SD sitt regionale fengsel i Midt-Norge. I hovedsak var det politiske fanger, kriminelle og krigsfanger som satt fengslet på Vollan.¹³⁶ Grini var også en fangeleir som ble tatt i bruk av nazistene under krigen. Leiren stod ferdig på Ila i Østre Bærum i 1941. Grini var fangeleiren som fangene ble sendt til dersom de skulle videre til andre fangeleirer i utlandet.¹³⁷ Inger Johanne ble satt i avhør i Trondheim før hun ble sendt videre til Falstad i første omgang. I fangekortet til Inger Johanne står “aksjon nidaros” oppført som arrestasjonsgrunn.¹³⁸

“I: Det ska æ gjør, ja. Du havna først på Vollan, og fortell litt om hva va det som va årsaken te at du havna der?

IJS: Det var Milorg i Trondheim som da sprakk på grunn av Rinnan, som da infiltrerte seg i organisasjonen. Og så ble noen tatt, og så ble jeg tatt da lille julaften i -43.”¹³⁹

---

¹³⁵ Færøy, *Milorg*, 2022, hentet fra: <https://snl.no/Milorg>

¹³⁶ Fanger.no, *Vollan*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/prisoncamps/671>

¹³⁷ Grinimuseet, *Grini fangeleir*, hentet fra: <https://mia.no/grinimuseet/om-grini-fangeleir>

¹³⁸ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Inger Johanne Bruun

¹³⁹ Falstadsenteret, *Intervju av Inger Johanne Sættem*, Transkripsjon: F-00520-001-001: 1

Inger Johanne legger ikke skjul på at hun var en del av Milorg, og det kommer tydelig frem i intervjuet at medlemmer av Milorg har feilvurdert og gitt informasjon til medlemmer av Rinnanbanden som de trodde var motstandsfolk. Rinnanbanden var kjent for å drive på nettopp denne måten.

Inger Johanne forteller at torturavhørene på misjonshotellet i Trondheim er hennes verste minner fra krigen. Misjonshotellet i Trondheim ble beslaglagt av tyskerne under krigen, og de brukte det til å utføre tortur på mennesker som de trodde hadde informasjon de kunne ha nytte av. Misjonshotellet var også hovedkvarteret for Gestapo og det var her Henry Rinnan, leder av Rinnanbanden, ble rekruttert. Det var i celler i kjelleren på hotellet at torturen foregikk og for mange var dette siste stopp før henrettelse.¹⁴⁰ Inger Johanne var en av de som ble utsatt for tortur, og på den måten ønsket nazistene å få ut informasjon om motstandskampen fra henne. Da måtte man være forsiktig med hva man fortalte. Inger Johanne forteller også i intervjuet at hun ikke gav informasjon om motstandskampen til okkupasjonsmakten, men at avhørene var grusomme. Hun ønsker ikke å gå inn i detalj på hvordan avhørene fungerte eller hva slags tortur hun var gjennom fordi det bringer tilbake så grusomme minner. Videre forteller hun at hun har slitt med plager etter disse avhørene i mange år etter krigen, helt frem til hun ble tvunget til å snakke om grusomhetene. Etter hun måtte snakke om hendelsene bedret det seg mye.

Inger Johanne både planla og drev med våpensmugling under krigen, og det at hun ikke røpte seg for nazistene under torturavhørene står det stor respekt av. Den jobben Inger Johanne gjorde skiller seg ikke ut fra den jobben mange motstandsmenn gjorde under krigen. Til tross for dette er hun ikke inkludert i motstandshistorien. Det viser seg med intervjuene at mange av motstandskvinnene i Sør-Trøndelag drev aktiv og organisert motstandsarbeid på lik linje med menn. Forestillingene om kvinnene som hverdagshelter og at kvinnene “bare” drev hverdagsmotstand brytes dermed ned av funnene i dette forskningsprosjektet. Inger Johanne Bruun er et godt eksempel på en kvinne som bidro aktivt og organisert slik mange motstandsmenn gjorde.

Til tross for at Inger Johanne selv er tydelig på at hun var en del av Milorg og drev med våpensmugling kommer det ingen treff på hennes navn i Adresseavisen. Kanskje kan årsaken

---

¹⁴⁰ Kvitrud, *Bli med ned i torturkammeret*, 2013, hentet fra: <https://www.adressa.no/kultur/i/k63PPQ/bli-med-ned-i-torturkammeret>

være at hun ikke har ønsket å snakke noe særlig om krigen og motstandskampen da det åpenbart har bragt tilbake de vonde minnene. Likevel mener jeg det er merkelig at det ikke er forsket mer på kvinner som Inger Johanne som ikke bare deltok i motstandsbevegelsen, men deltok militært og organisatorisk. Tidligere forskere har brukt en snevrere definisjon av motstand enn det jeg gjør i denne masteroppgaven, men Inger Johanne som deltok militært burde ha inngått i definisjonen til Færøy for eksempel. På bakgrunn av dette er det rart at ingen har forsket på henne tidligere.

3.5 Karen Sofie Anjesen

Karen Sofie Anjesen var bare 15 år da krigen brøt ut i Norge. Hun forteller i et intervju fra 2004 at hun våknet opp til at tyskerne marsjerte i gatene den 9. april og at det var slik hun innså at krigen var kommet til Norge. Karen Sofie og familien bodde like utenfor Sverresborg, men kort tid etter at tyskerne kom til landet ble de evakuert derfra og plassert i byen. Kontordame er oppgitt som yrke, og Karen Sofie var en ugift kvinne ifølge fangekortet. Vollan står oppført som første fengslingssted. Karen Sofie ble ikke fengslet før i 1944 da hun var 20 år gammel. Hun var også en av kvinnene som ble registrert med ukjent arrestasjonsgrunn. Til tross for dette viser hun et tydelig ønske om å bidra i motstandsbevegelsen helt fra begynnelsen av. Karen Sofie er en av de yngste kvinnene som er registrert som motstandskvinner, men til tross for hennes unge alder viser hun et enormt mot utifra det som kommer frem i intervjuet. Karen Sofie forteller blant annet at hun tok Artium i 1942 og da hun og de andre studentene skulle immatrikuleres klarte de å unngå å ta rektoren i hånda. Rektoren var nazist og det å ikke ta han i hånda i en slik anledning viste tydelig hva de mente om hans politiske ståsted.

I intervjuet forteller hun at hennes far var offiser og at hennes mor var lotte. En kvinne ble ofte omtalt som en lotte når hun overtok mannens oppgaver der det var praktisk og mulig i en krigssituasjon. Karen Sofie fikk også behov for å hjelpe til under krigen, og allerede fra begynnelsen tok hun initiativ til det. Hun omtaler seg selv som en lotte allerede fra 1940 da hun stakk av fra familien og dro til Singsås i noen dager i håp om å kunne være til nytte for motstandsbevegelsen der. Karen Sofie så for seg å springe rundt med ærender eller drive kurervirksomhet. Tyskerne hadde ikke kommet til Singsås enda, og Karen Sofie hadde hørt at det fantes grupper der som fortsatt kjempet. Da hun kom frem til Singsås løy hun og sa at hun var 18 år i håp om å få bli med en skipatrolje som skulle gå kurerer. Etter hvert ble hun

oppdaget av en dame som var venninne med Karen Sofies mor, og hun ble sendt hjem til foreldrene.¹⁴¹

“...Og så var det 9. desember -44 så våkner jeg av at det niringer... klokken er halv fem om morgenen... at det niringer på døren sånn uppatt og uppatt. Og så kiker jeg forsiktig ut, og der står det tre tyskere med stengun og vil inn. Og jeg sprang inn til far med en gang og sa: Har du noen tingen? For far var jo med i Hjemmefronten da. Nei, sa han, jeg har ingen ting hjemme. Og jeg har det ikke, sa jeg.”

Her kommer det frem at både Karen Sofie og hennes far var aktive medlemmer innenfor motstandskampen. De måtte forsikre seg om at de ikke hadde noe hjemme som kunne brukes som bevis mot de da tyskerne kom marsjerende inn døren. Karen Sofie forteller om avhørene på misjonshotellet og at hun var veldig redd for at både hennes far og hun selv skulle bli torturert til å gi tyskerne informasjon. Etter hvert ble Karen Sofie sendt til Falstad og i intervjuet ble hun spurt om hun visste hva de andre kvinnene på Falstad satt inne for. På dette svarer hun at arrestasjonsgrunn var noe de ikke diskuterte, og at hun dermed ikke visste hva de andre fangene satt inne for. De hadde jo lært opp gjennom krigsårene at jo færre mennesker som visste jo bedre var det. Likevel påpeker hun at hun hadde oppfatning av at de aller fleste satt inne av anti-tyske og anti-nazistiske årsaker. Det viktigste når man ble kjent med folk inne i fengselet var at man følte at man hadde samme syn.

Karen Sofie forteller åpent om at hun var motstandskvinne og ønsket å bidra helt fra første stund. Likevel forteller hun ikke detaljert om hva slags oppdrag hun gjorde. Hun er likevel åpen om at det for henne ikke var så viktig hva hun gjorde, men at hun bidro med det hun kunne. Det betyr at hun kanskje i noen tilfeller bidro i form av hverdagsmotstand, for eksempel ved å hjelpe krigsfanger eller folk på flukt med mat og klær. Andre ganger kunne det være snakk om å gå kurer, eller hjelpe folk med å flykte. Karen Sofies bidrag i motstandskampen er likevel ikke mindre viktig enn Inger Johannes for eksempel, som var medlem av Milorg. Motstandskvinnene bidro på ulike måter og i ulik grad og det er deres samlede bidrag sammen med mennenes bidrag som utgjør motstandskampen i Sør-Trøndelag. Til tross for sitt bidrag kommer heller ikke Karen Sofie opp med et eneste treff når man søker

---

¹⁴¹ Falstadsenteret, *Intervju av Karen Sofie Anjesen*, Transkripsjon: F-00391-001-001: 2

på hennes navn i Adressavisen. Dette til tross for at hun i intervjuet forteller åpent om at hun var en aktiv motstandskvinne fra første stund.

3.6 Reidun Kirknes

Reidun Kirknes bar navnet Krøtøy før hun ble gift og da krigen brøt ut var hun 21 år gammel. Hun ble arrestert høsten 1944 da hun var 25 år gammel. Under krigen jobbet hun som kontorassistent og hun var en av de som hadde Vollan som første fengslingssted.¹⁴² Hun var en ugift kvinne hvor Milorg 013 er oppgitt som arrestasjonsgrunn i fangekortet.¹⁴³ Milorg 13 er betegnelsen for distrikt Oslo og nærliggende eller stor-Oslo. Til tross for at Reidun bodde i Sør-Trøndelag under krigen er det altså dette distriktet hun hørte til i følge fangekortet. Det kan tyde på at hun reiste mye under krigen, kanskje frem og tilbake mellom Oslo og Trondheim på oppdrag. Milorgs distrikt for Nord- og Sør-Trøndelag er definert som distrikt 22.¹⁴⁴ Hun legger ikke skjul på at hun var en del av motstandsbevegelsen i intervjuet fra 2013. Da intervjuet ble gjennomført var hun en gammel dame på 94 år, likevel forteller hun detaljert om sitt liv under krigen med hjelp fra sin sønn Pål som også var med på intervjuet.¹⁴⁵ Reidun bodde på Tyholt sammen med familien sin, og hun ble arrestert sammen med sin mor og sin søster.

Da de ble arrestert fikk de ingen beskjed om hvorfor, men en mulig arrestasjon var noe de visste kunne skje, og som de nesten ventet på. Reidun forteller at familien hadde en hytte i Estenstad som ble brukt i mange forskjellige oppdrag. Både hemmelige motstandsoppdrag, til å skjule motstandsfolk som Gestapo var ute etter og generelt til å hjelpe folk på flukt over til Sverige. I tillegg til hytta på Estenstad brukte familien Krøtøy sitt eget hus til å oppbevare krigsfanger. Estenstad ligger i Estenstadmarka i Trondheim som var og fortsatt er et populært turområde som ligger like utenfor Trondheim by. Hele familien til Reidun var aktive innenfor motstandskampen. Hennes bror hadde reist til Sverige like før arrestasjonen av Reidun, mora

---

¹⁴² Fanger.no, *Reidun Krøtøy*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/25776>

¹⁴³ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Reidun Kirknes

¹⁴⁴ lokalhistoriewiki.no, *Milorgdistrikt 13*, 2022, hentet fra: https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Milorgdistrikt_13

¹⁴⁵ Fanger.no, *Reidun Krøtøy*, 2020

og søsteren fordi de mistenkte at nazistene hadde fått snurten i motstandsarbeidet hans. Reiduns far var tilfeldigvis i byen da de andre ble arrestert og kom seg unna på den måten.¹⁴⁶

Videre forteller Reidun i intervjuet at hun og søstra lærte morsealfabetet da de satt på samme celle på Vollan. Dette lærte de av noen andre fanger som satt på en celle vegg i vegg med dem. De lærte morsealfabetet ved å kakke i veggen til hverandre, og på denne måten kunne de også kommunisere med hverandre. Et annet middel de brukte for å kommunisere seg imellom var plystring. Blant annet hadde de spesielle melodier som ble plystret til spesielle anledninger. Hver gang en av disse melodiene ble plystret visste de at Gunnar, søsterens mann, stod utenfor fengselet. På denne måten kunne de kommunisere med han og få informasjon om livet og hverdagen utenfor fengselet. Etter hvert ble de alle tre flyttet til Falstad og Reidun og søsteren ble sluppet fri utpå vinteren, mens mora ble sittende igjen i fengselet på Falstad frem til siste slutt.¹⁴⁷

Både Reidun og søsteren var klare på at de ville fortsette å bidra i motstandskampen også etter at de ble sluppet fri. Det var likevel vanskelig å få gjort det hjemmefra i og med at de allerede var i søkelyset til nazistene. Reidun reiste derfor til Sverige og kom til slutt til Kjesäter som lå i Vingåker kommune sør i Sverige, ikke langt fra Stockholm. Kjesäter var en svensk herregård som var hovedsentral for flyktninger fra Norge under krigen. Sentralen ble opprettet i 1942 av den norske regjeringen i London. Over 40.000 norske flyktninger var innom leiren i løpet av krigen.¹⁴⁸ På Kjesäter fikk Reidun utdelt en koffert med klær som hun fikk etter flukten. Derifra reiste Reidun videre til Stockholm hvor hun begynte å jobbe med flyktninger som kom fra Norge. Hun fortsatte altså den samme jobben som hun gjorde i Norge bare på andre siden av grensen.¹⁴⁹

IH: Ka du gjorde der da?

RK: Det var jo en møtestasjon i Sverige da. Jeg kom jo dit, og dem visste jo godt hva jeg hadde holdt på med. Og så skull' vi... åssen va det der. Jeg skull' jo jobb' videre i fra Sverige da, så jeg bodd' i Stockholm.

IH: Hadd' det arbeidet også med flyktninga å gjør? Va du der og tok imot...?

---

¹⁴⁶ Falstadsenteret, *Intervju av Reidun Kirknes*, Transkripsjon: F-00472-010-001: 2

¹⁴⁷ Falstadsenteret, *Intervju av Reidun Kirknes*, Transkripsjon: F-00472-010-001: 4

¹⁴⁸ Færøy, *Kjesäter*, 2021, hentet fra: <https://snl.no/Kjes%C3%A4ter>

¹⁴⁹ Falstadsenteret, *Intervju av Reidun Kirknes*, Transkripsjon: F-00472-010-001: 8

RK: Fikk plassert flyktninger og sånt når dem kom over, ja. For det va fullt... va travelt opptatt altså.”¹⁵⁰

Reidun var på lik linje med Inger Johanne Bruun, medlem av Milorg. Reidun forteller mer detaljert om hvordan hun jobbet med å hjelpe motstandsfolk og krigsfanger på flukt. Videre forteller hun om familiens rolle i organisering av møter for motstandsbevegelsen og at hytta deres på Estenstad nærmest var en base for motstandsfolk i området. Reidun er enda et eksempel på en kvinne som bidro i motstandskampen på lik linje med menn. Hun forteller i intervjuet at hun hadde mange forskjellige oppgaver i Milorg og var sikker på at hun ville fortsette kampen om et fritt land også etter at hun slapp ut av fengsel. Reidun viser også at det kvinnelige bidraget i motstandskampen var viktig.

Det var mye Reidun ikke husket fra krigen og tiden som fange da hun ble intervjuet, ikke så rart kanskje med tanke på at hun var over 90 år gammel da intervjuet ble gjennomført. Likevel har hun klart i minne hva hun mente og hvilken side hun var på under krigen. Den jobben hun gjorde, spesielt med flyktingene, husker hun godt. Hun forteller om mennesker på flukt som både hun og familien for øvrig hjalp, både i leiligheten sin i Trondheim, på hytta på Estenstad, og ikke minst i Sverige. Hun forteller om en travel hverdag i Stockholm, hvor hun jobbet med å finne plass til alle som kom dit på flukt. Det kommer opp null treff på Reidun sitt navn i Adresseavisen, noe som betyr at trønderavisa ikke har skrevet om henne heller.

3.7 Ingeborg Angell Hoff

Ingeborg Angell Hoff var 20 år gammel da krigen brøt ut, men ble ikke arrestert før i 1943, 23 år gammel. Hun var en gift kvinne, og arrestasjonsgrunn er ikke oppgitt i fangekortet hennes. Det er gjennomført to intervjuer av Ingeborg, det siste i 2013 og det første i 1981. Ingeborg forteller at kvinnene i fengselet ikke ble satt i arbeid slik som menn ble. Dette gjorde de ifølge Ingeborg narr av. De mente det var ironisk at det utenfor hver fangeleir stod “Arbeit Macht Frei” mens kvinnene i fengslene gikk rundt arbeidsløse. Det eneste de gjorde var å vaske klærne til fangene og de tyske kommandørene. Så arbeidet i vaskekjelleren var det de kalte arbeid. ¹⁵¹ I intervjuet forteller hun at det oppstod et samhold mellom fangene

---

¹⁵⁰ Falstadsenteret, *Intervju av Reidun Kirknes*, Transkripsjon: F-00472-010-001: 8

¹⁵¹ Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-001: 5

som hun siden krigen ikke har opplevd. Da de vinket hverandre adjø da freden kom var det ingen som hadde nedskrevne navn og de har ikke hatt kontakt i ettertid. Men ifølge Ingeborg hadde de alle som mål å oppdra sine barn til “ikke å hate”¹⁵².

“Selv om man ikke kjente hverandre ved navn i denne organisasjonen... folk snakker så mye om organisasjon... hva var det man var... man var gode nordmenn som holdt på med et eller annet, men jeg skjønnte at jeg måtte varsle noen som må se til å komme seg ut av landet. Og det fikk jeg gjort. Sønnen til stasjonsmesteren visste jeg var med. Jeg gikk rett i luken og løste billett og sa: Det har hendt noe forferdelig hos oss i natt. Både min far og min mann er arrestert, og jeg er så fortvilt. Da bare så han på meg. Og han klarte å komme seg i hvert fall ut av landet.”¹⁵³

Her kan man lese mellom linjene at Ingeborg var medlem i en organisasjon av det hun selv omtaler som “gode nordmenn”, en motstandsorganisasjon slik jeg tolker det. Hun forteller om natten da hennes mann Svein Hoff ble arrestert av Rinnanbanden. Etter arrestasjonen skjønner hun at de andre medlemmene som har vært med på samme opplegg som Ingeborgs mann må varsles. De må ut av landet.

TJ: Du visste hvorfor du ble arrestert? Visste du mye om hva Svein holdt på med, og din far?

IAH: Ja.

TJ: Så du hadde masse kunnskap om hva...?

SH: (uklart) til Ørlandet. Skulle ta inn våpen fra Shetland.

IAH: Jeg har hele tiden hatt det som livsmotto, at jo mindre du prater om ting, jo bedre er det. Og jeg tror at de som anga meg... eller den som anga meg... har gitt opp så mye opplysninger, at det er et eller annet der altså, som gjorde at jeg tror at det var kartlagt dessverre.”¹⁵⁴

Ingeborg bidro i motstandskampen på en annen måte enn det Inger Johanne og Reidun gjorde. Likevel er også hennes bidrag viktig. Hun varsler fra til andre medlemmer av

---

¹⁵² Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-001: 8

¹⁵³ Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-002: 2

¹⁵⁴ Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-002: 4

motstandsgruppen om at de er nødt til å flykte fordi okkupasjonsmakten har fått mistanke om dem. Dette var viktig arbeid for at motstandsgruppene rundt omkring skulle fortsette å leve og bidra på hvert sitt vis. På bakgrunn av dette mener jeg at hele bredden av motstandsarbeid var viktig, og at mange motstandsfolk og grupper var avhengige av hverandre i større eller mindre grad. Dersom Ingeborg og de andre som varslet motstandsfolk om at de måtte flykte hadde latt være, er sannsynligheten stor for at Gestapo og Rinnan ville ha kommet mye lenger i sitt arbeid med å slå ned motstandsbevegelsen enn det de gjorde. Dermed ble alt fra varsling og hjelp til flukt til sabotasjeoppdrag og forfalsking av papirer viktige i kampen om et fritt land.

Ingeborg hadde kunnskap om hvordan motstandsbevegelsen skaffet seg våpen, og om deres planer og sabotasjeoppdrag. Senere i intervjuet kommenterer hun også etterkrigstidens behandling av krigslitteraturen. Hun mener at historien ikke er så svarthvit som det litteraturen har vist. I krigslitteraturen leser man om helter og modige mennesker som sto opp mot okkupasjonsmakten og bidro på alle mulige måter i motstandskampen. Ingeborg mener at det også fantes mange som ikke turte. I krigslitteraturen er det nærmest slik at alle nordmenn var motstandsfolk og at de kjempet sammen om et fritt land. I realiteten var det ikke slik.

“IAH: Det var ikke så mange modige mennesker som mange vil ha det til, syns jeg. Det er fælt å si det altså, men jeg synes ikke det.”¹⁵⁵

Dette sier hun blant annet på bakgrunn av behandlingen hun fikk på Innhered sykehus for difteri der. Legene og sykepleierne var redde for tyskerne. De nektet å behandle Ingeborg mens tyskerne var i rommet, og inntrykket hun fikk under oppholdet og i ettertid er at de ikke ønsket å behandle fangene i det hele tatt. Det var også flere nazister som var sykepleiere og leger, og en av sykepleierne som stelte Ingeborg var nazist. Ingeborg kommer også med en forklaring på hvorfor det ikke er sagt og skrevet noe om de kvinnelige fangene under krigen på samme måte som mennene. Hun forklarer at de kvinnelige fangene seg imellom var enige om å ikke si noe om det som hadde hendt eller hvordan de hadde opplevd fangeoppholdet.

---

¹⁵⁵ Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-002: 6

“SK: Det e jo sagt og skrevet mye om Falstad, men av en eller annen merkelig... eller kanskje var flere merkelige grunner, så er det ikkje sagt så mye om disse kvinnan som satt på Falstad. Hva tror du det kommer av?

IAH: Først og fremst så var vi enige om å tie stille...”¹⁵⁶

I likhet med flere av de andre kvinnene som ble intervjuet etter krigen er det heller ikke skrevet noe om Ingeborg i Adresseavisen. Det viser seg altså at det er skrevet i avisen om kun et fåtall av motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag.

3.8 Konklusjon

Dette var et utdrag av intervjuene som finnes fra motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag som satt fanget under krigen. Intervjuene ble gjort mange år etter krigen, de første på 80-tallet, men de aller fleste ble gjort på 2000-tallet, og noen så sent som etter 2010. Det er stor variasjon i hva kvinnene ønsker og er villig til å snakke om under intervjuene. Noen er veldig åpne både om bidraget i motstandskampen og livet under krigen for øvrig. Andre ønsker ikke å snakke så mye om det, de ønsker ikke å nevne navn for eksempel eller fortelle i detalj hva de gjorde for motstandskampen. Noen husker også veldig mye, mens andre har glemt mye. Likevel kommer det tydelig frem i alle disse intervjuene at disse kvinnene bidro i kampen om å gjenvinne Norge. Alle på sitt vis. Leser man mellom linjene er det også klart at de aller fleste kvinnene bidro med mer eller visste mer enn det som kommer frem i intervjuene. Dette fordi de har kunnskap om motstandsoppdrag eller informasjon som ikke har kommet frem i allmennheten tidligere. Intervjuene viser også at flere av kvinnene registrert med ukjent arrestasjonsgrunn i fangekortet bidro i motstandskampen. Det er langt ifra alle kvinnene som ble intervjuet, noen døde før dette ble et interessant tema innenfor historieforskningen, og noen ønsket kanskje ikke å stille opp. Derfor er det sannsynlig at antallet motstandskvinner er noe høyere enn det som kommer frem i denne oppgaven, hvor mye høyere er likevel vanskelig å si. Flere av disse intervjuene har ikke blitt brukt i forskning tidligere og historien om disse kvinnene er dermed ikke inkludert i krigslitteraturen i dag. Dette til tross for at debatten om krigslitteraturen har vært aktuell i over 30 år. Det finnes fortsatt ikke litteratur som omtaler motstandskvinner fra Sør-Trøndelag som en kollektiv gruppe, og det er derfor spesielt viktig og interessant å studere disse.

---

¹⁵⁶ Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-002: 12

Basert på det som har kommet frem om motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag under krigen så langt i forskningsprosessen kan vi si at det i Sør-Trøndelag var mange kvinner som var aktive innenfor motstandskampen. Det er også stor variasjon innenfor hva slags motstand de drev med, og mange sier også i intervjuer at de ikke hadde kontakt med andre motstandskvinner eller andre kvinnelige fanger. Hverken før, under eller etter krigen. I Sør-Trøndelag finner vi en aktiv og levende motstandskamp blant kvinnene, som var viktig i kampen mot okkupasjonsmakten. På bakgrunn av dette er det spesielt rart at Adresseavisen ikke har skrevet mer om disse kvinnene. De var alle bosatt i området som avisen har som fokusområde, likevel er det kun Meta Christensen som er nevnt i avisen i to artikler i perioden 8. mai 1945 til i dag.

Kapittel 4. Nærgående mikrohistorie

Kapittel fire handler om Randi Hognestad fra Hitra i Sør-Trøndelag. Ifølge fangekortet var hun en gift kvinne, med husmor registrert som yrke under krigen og Trondheim kretsfengsel avdeling B som første fengslingssted. Trondheim kretsfengsel avdeling B var et fengsel som lå i Munkegata 16 i Trondheim, det ble bygd på 1800-tallet og ble under krigen brukt som kvinnefengsel.¹⁵⁷ “Illegal virksomhet” er oppgitt som arrestasjonsgrunn i fangekortet hennes.¹⁵⁸ Det første intervjuet gjort av Randi Hognestad ble gjennomført allerede i 1980. Der forteller hun åpenhertig om sin opplevelse av krigen, motstandsarbeid og som fange under krigen. Formålet med dette kapittelet er å studere en motstandskvinne fra Sør-Trøndelag detaljert og undersøke hennes motivasjon for å drive motstandskamp. Da vil jeg kunne vise detaljer fra hvordan en motstandskvinnens liv og fangeerfaringer kunne være. I dette kapittelet vil jeg først ta for meg et intervju av Randi Hognestad og på denne måten studere hennes egofortelling av motstandskampen, krigen og livet som fange. Videre vil jeg studere noen brev som ble sendt til og fra Randi i fengsel og undersøke om disse kan fortelle noe om Randis bidrag i motstandskampen. I tillegg finnes det noen illegale lapper og illegale avisutklipp som er knyttet til et privatarkiv etter Randi Hognestad. Disse kildene vil jeg også undersøke. I intervjuet forteller Randi blant annet at hun distribuerte illegale aviser og beskjeder, og et innsyn i avisutklipp og lapper vil kunne gi svar på hva slags informasjon Randi distribuerte.

4.1 Intervju

Randi vokste opp i Oslo og bodde der sammen med sin mann Arne Hognestad helt frem til krigen brøt ut. Ekteparet fikk sitt tredje barn 12. april 1940, men på grunn av rykter om at Tønsberg kom til å bli bombet var huset deres fylt med flyktninger derfra. Arne søkte derfor jobb som distriktslege på Hitra og fikk jobben. Familien Hognestad flyttet til øya i Sør-Trøndelag 16. juni 1940, og kom etter hvert inn i motstandsarbeidet der. Randi forteller i intervjuet at Hitra var en avsidesliggende plass og at det var lite tyskere der. I begynnelsen av

---

¹⁵⁷ Fanger.no, *Trondheim kretsfengsel avd. B*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/prisoncamps/963>

¹⁵⁸ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Randi Hognestad

krigen var derfor ikke motstandskampen særlig stor der fordi de hadde ingen å kjempe imot. Dette endret seg etter hvert, og fra 1942 fikk hun en sentral rolle innenfor motstandsbevegelsen. Hun fikk ansvaret for å spre informasjon og beskjeder rundt om på øya.¹⁵⁹

Randi forteller at hun fikk tilsendt en grammofonplate i posten, på den ene siden hadde den Kronprins Olavs tale og på den andre utenriksminister Edens tale til det norske folk. Denne platen gikk Randi rundt med til alle som hadde grammofon og spilte den av så de kunne få høre. Videre forteller hun at hun ikke vet hvem som sendte den i posten, men at hun antok at den kom fra kjenninger i Oslo eller Bergen.¹⁶⁰

“Vi fikk illegale aviser og nyheter i posten og spredte det så godt vi kunne. - I Griniboken står det på våre navn: Avis- og pengehjelp.”¹⁶¹

Randi visste ikke hvem som sendte hverken grammofonplata eller aviser og annet illegalt materiale til familiens adresse. Det eneste hun visste var at brevene alltid kom til riktig adresse uten avsender og at de kom via Trondheim. Dette beviser den viktige taushetsplikten innad i motstandsbevegelsen. Det var mange medlemmer i de forskjellige organisasjonene, men medlemmene visste ikke nødvendigvis hvem de andre medlemmene var. Randi poengterer også viktigheten rundt å konfiskere alt av illegalt materiale så fort de fikk spredt informasjonen. 26. august 1944 kom tyskerne for å ransake huset til familien Hognestad, og til tross for at Randi hele veien hadde vært nøye med å kaste og brenne alt av beviser så klarte altså tyskerne å finne tre bøker som var ulovlige. Det var på bakgrunn av dette at de ble arrestert, men som fangekortet viser står det “illegal virksomhet” oppført som arrestasjonsgrunn hos Randi. Sannsynligvis hadde okkupasjonsmakten en mistanke om at hun drev illegalt arbeid. Da hun skulle inn til avhør fant hun også ut at tyskerne over en tidsperiode på to måneder jevnlig hadde stoppet posten deres og tatt bilder av det som var av illegal sort. Disse bildene ble lagt frem for Randi. Videre i intervjuet forklarer hun at datteren

---

¹⁵⁹ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 2

¹⁶⁰ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 2

¹⁶¹ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 3

til han som drev posthuset på Hitra var gift med en tyskfødt og at faren var tysk. Randi mistenkte derfor at det var gjennom disse at tyskerne hadde fått tilgang til posten deres.¹⁶²

Randi forteller at hun fra februar 1942 fikk i ansvar å lønne presten på Hitra fordi han ikke ville ta imot lønn fra tyskerne. Dette gjorde de på dugnad, og både henne selv og andre bidro i innsamlingen av penger. Dersom de ikke klarte å samle inn nok penger på dugnad fikk de resterende beløp av Randis overordnede i Trondheim. Det var vanskelig å få tak i olje til biler og båter under krigen. Heldigvis hadde Randi den fordel at hun var gift med en doktor som hadde tilgang til både båt og bil på grunn av sitt yrke. Siden Arnes jobb handlet om liv og helse var disse kjøretøyene prioritert, og han fikk derfor kjøpe olje til transportmidlene under hele krigen. Det var også disse transportmidlene Randi brukte når hun skulle inn til Trondheim til sine overordnede i motstandsbevegelsen og når hun distribuerte illegal informasjon. På grunn av dette var det ganske synlig hvem som la illegale aviser og annen illegal informasjon i postkassene til folk. Randi visste derfor at det var stor sjanse for å bli angitt, og etter at hun kom ut fra fengsel var det også vanskelig å si hvem som hadde angitt henne.¹⁶³

“Korleis fekk du dei kontaktane i Trondheim?

Det var via et brev fra Oslo som ikke var undertegnet, at jeg skulle henvende meg til domprost Fjær. Frisvold var på hans kontor og Saltnessand også. Der var jeg inne flere ganger.”¹⁶⁴

Randi forteller at det var vanskelig å jobbe for presten på Hitra fordi han var så hemmelighetsfull. Etter krigen viste det seg at han var lærernes kontakt til hjemmefronten. Randi fikk også spørsmål om hun kunne være lærernes kontakt. Hun jobbet da på samme måte som hun gjorde med presten og dermed fikk lærerne også lønn gjennom Randi. På grunn av de store avstandene på Hitra var ikke solidariteten og motstandsbevegelsen like sterk som på andre tettsteder. Randi forteller at hun ofte følte at hun og familien var nokså ensomme i hjemmefronten. Randis forklaring på dette er at øya er såpass stor at folk nesten ikke snakket med hverandre. Hun visste av mange som ikke hadde vært på den andre siden av

---

¹⁶² Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 3

¹⁶³ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 3

¹⁶⁴ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 4

øya en gang. Folk var opptatt av å leve sine egne liv og få tak i nok mat. Randi brukte også hamstring av mat som skalkeskjul for sine oppdrag for motstandskampen. På bakgrunn av dette var det vanskelig å si hvem som var motstandsfolk. De eneste hun følte seg trygg på var presten og lærerne. Likevel mente Randi selv at hun hadde gjort en viktig og god jobb med å spre informasjon på Hitra. Dette fikk hun et annet syn på da hun ble løslatt fra Grini 8. mai 1945.¹⁶⁵

“...Så blir jeg møtt av min søster med de ordene at nå må du huske på at du ikke har noe å skryte av at du har vært på Grini, for alt det dere gjorde var uten noen betydning. Da var jeg så langt oppe, og så falt man så langt ned.

Jeg var innom Fjær da vi reiste tilbake til Hitra og fortalte han dette. Det var unødig det vi hadde gjort. Han ble så sint! Han slo i bordet. “Skulle vi gjort bare det vi trodde var nødvendig, hadde vi ikke fått gjort noenting!” Men det var altså den følelsen de hadde de som hadde vært ute”

Dette er enda et bevis på at krigen og motstandskampen ikke var så svart-hvitt som det den har blitt fremstilt som i litteraturen. Ikke alle motstandsfolk ble sett på som helter etter krigen. For Randi ble det også problematisk da de flyttet til Sørlandet etter krigen. Hun og hennes mann visste ikke hvem som var nazister under krigen og hvem som var motstandsfolk. Dette ble vanskelig da Randi oppdaget at flere av de som familien hadde blitt kjent med etter krigen viste seg å ha vært nazister under okkupasjonstiden. Dette mente Randi at de burde få slippe, de som hadde kjent krigen så tett på kroppen som det hennes familie hadde. Familien Hognestad flyttet etter hvert til Levanger hvor Randi ble medlem av skolestyret. Der fikk hun lignende opplevelser. Det var en lærer som hadde søkt på en stilling ved en skole der, og de fleste hadde blitt storbegeistret for dette. Randi hadde bedt om å få saken utsatt fordi hun hadde en uggen følelse i kroppen. Hun undersøkte mannen og fant ut at han hadde vært stornazist under krigen og tatt på seg flere oppdrag og verv for okkupasjonsmakten. Etter at Randi fant ut dette endte det med at læreren trakk søknaden sin.¹⁶⁶ Randi er den kvinnen som jeg har undersøkt som taler mest fritt om krigen og motstandskampen, og legger ikke skjul på hva hun og hennes familie bidro med. Hun virker stolt av innsatsen hun la ned og bitter på de som har neglisjert denne innsatsen. Dette inkluderer også krigslitteraturen.

---

¹⁶⁵ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 5

¹⁶⁶ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 6

“Jeg snakker om meg. Min mann og svoger, som bodde hos oss da, var med på alt, men det var jeg som gjorde jobben med aviser, samlet inn penger osv. Det var da også meg de fikk vitner på da de først kom 26. august”.¹⁶⁷

Randi forteller at arrestasjonen av henne og hennes mann og svoger ikke hadde noe med Rinnan å gjøre, og at det var ren tysk affære. Videre forteller hun at hun var til stede under rettsaken mot Rinnanbanden etter krigen og hun kjente ingen av dem. I intervjuet oppfatter jeg Randi som en kvinne med humor og som aldri mistet motet. Blant annet forteller hun om en episode der hun banket på fangedøra si og spurte om å bli plassert i en annen celle fordi det var mus i den hun hadde. Da kom det en vokter og fulgte henne til en ny celle. Dette opplever jeg som et godt eksempel på å vise mot. Hun var ikke redd for tyskerne og det prøvde hun heller ikke å skjule.

“Takk skal De ha. Det samme skal jeg gjøre for Dem når De kommer i fangenskap til oss”.¹⁶⁸

Dette svaret fikk Randi selvfølgelig svi for. Avhørene fortsatte og det ble mange lange avhør. Det viste seg at tyskerne hadde mange forskjellige mistanker om Randi og familien. Hun ble konfrontert med at hun kunne være jøde blant annet, fordi hennes mor bar navnet Rebekka, som ifølge tyskerne var et typisk jødisk navn. Videre mistenkte de at Randi hadde vært i England med doktorbåten. Ingenting av dette var sant, men tyskerne visste om Randis oppdrag med å lønne presten og at hun spredte illegal informasjon. Dette var nok til å holde henne fengslet. Etter hvert begynte det også å gå rykter om at både Randi, mannen og svogeren hadde blitt skutt i fengsel. Men da en av de andre fangene slapp ut av fengselet i en kort periode fikk hun ringt til Hitra og informert barna om at foreldrene var i live i god behold.

“Jeg reiste noen ganger til sykehus i Oslo med min datter. Da fikk jeg jobb som kurer også mellom prestefronten og lærerfronten i Trøndelag og Oslo”.¹⁶⁹

---

¹⁶⁷ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 7

¹⁶⁸ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 10

¹⁶⁹ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 17

Videre forteller hun at hun hadde med seg brev fra på denne strekningen som hun ikke ante innholdet i. For å kunne levere disse brevene måtte hun legitimere seg. Hun hadde med seg et stikkord hver vei som hun brukte når hun skulle levere innholdet. Brevene oppbevarte hun inne i foret i vesken slik at tyskerne ikke skulle finne dem dersom de gikk gjennom vesken hennes på turen. Hver gang hun skulle reise fra Trondheim til Oslo fikk hun oppgitt konkrete kontakter som hun skulle ta kontakt med og levere det hun hadde med seg. I Trondheim hadde hun de samme kontaktene gjennom hele krigen. Fjær og Saltnessand¹⁷⁰

I intervjuet blir Randi spurt om hun vil råde andre til å gjøre det samme som hun og hennes mann gjorde under krigen. Dette drøfter hun litt rundt før hun konkluderer med at selvfølgelig vil hun oppfordre andre til å gjøre det samme. Likevel legger hun ikke skjul på at det har kostet. Hun har vondt for de tre barna sine som ble etterlatt til seg selv i ni måneder, mens hun og hennes mann satt fengslet. Det har kostet for familielivet, og barna husket det da de ble voksne. Hun opplevde også at krigen, motstandskampen og foreldrenes bidrag var noe barna ikke ønsket at de snakket om. Likevel var barnas studievenner ivrige etter å høre historier om motstandskampen og ekteparets bidrag da de var på besøk.¹⁷¹

Randi var en uredd og allsidig motstandskvinne som bidro med det hun kunne under krigen. Hun spredte informasjon både lokalt på Hitra og var kurer mellom Trøndelag og Oslo. Hun var også et viktig bindeledd mellom Trondheim og Hitra, og var en av motstandsbevegelsens viktigste brikker på øya. Randi er registrert med husmor som yrke og dette viser at man på ingen måte måtte jobbe som kontordame for å bidra i motstandskampen. Som kontordame hadde man kanskje større mulighet til å gjøre ting som å forfalske papirer og ID-dokumenter. Likevel viser Randi at det var fullt mulig å bidra både lokalt og på landsbasis som husmor også.¹⁷²

Randi snakker fritt og åpent om motstandskampen, mistankene og avhørene. Hun forteller også villig hva det var hun og familien bidro med i motstandskampen og poengterer at hun selv var den som var mest aktiv. Hun er stolt over den innsatsen de har lagt ned og har i flere situasjoner reagert på at det ikke har blitt satt mer pris på. Umiddelbart etter krigen fikk hun

---

¹⁷⁰ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 19

¹⁷¹ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 21

¹⁷² Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 17

inntrykk av at hun som kvinne ikke hadde noe å være stolt av fordi hun hadde bidratt i motstandskampen. Hun fikk beskjed om at hun ikke skulle være stolt fordi hun ble tatt. Randi satt igjen med et inntrykk av at det var bare de motstandsfolkene som hadde kommet seg unna som skulle hedres. Det var de som var de virkelige heltene. Måten hun snakker på i intervjuet viser at dette er noe hun er bitter over. Selv mener hun det er viktig å fortelle om krigen og motstandskampen og den innsatsen man har lagt ned. Uten innsatsen til alle som ble fanget så hadde man ikke fått utført like mye. Derfor var også deres innsats like viktig. Erfaringene fra krigen er også noe Randi har tatt med seg og brukt i hverdagen etter 8. mai 1945. Hun forteller blant annet at hun ikke lenger er redd. Ikke for å dumme seg ut, og ikke for å fortelle om krigen og motstandskampen. I tillegg har det vært viktig for henne at nazistene skulle straffes. Selv om de hadde gjennomført sin fengselsstraff skulle de huske resten av livet hva de hadde gjort. Dette vises blant annet med episoden da den ene stornazisten søkte på jobb som lærer i Levanger. Han hadde under krigen angitt flere av lærerne som jobbet på skolen han søkte jobb på. Dette skulle straffe seg også etter at han hadde sonet sin straff i fengsel mente Randi. Noe hun også oppnådde da mannen trakk søknaden sin.

4.2 Avisutklipp og illegale lapper

I et avisutklipp knyttet til Randi Hognestads privatarkiv omtales en hendelse i Haugesund sentrum hvor en nordmann skal ha oppført seg krenkende mot offentlige tjenestemenn. Avisutklippet i seg selv forteller ikke noe om Randi som person eller motstandskvinne, men det er et eksempel på informasjon som hun spredte rundt på Hitra. I avisen beskrives hendelsen som enestående og kommenterer en anmeldelse mot en mann som i protest har sluppet en høylytt fjert i det han passerte en offentlig tjenestemann.

“Omtalte fjert kunde høres på lang avstand og det var meget pinlig ettersom det akkurat da passerte 4 damer og ellers en mengde folk”¹⁷³

Den offentlige tjenestemannen skal ha stanset mannen som fjertet og bedt han om å oppføre seg. På dette hadde mannen, som antagelig er en norsk motstandsmann, svart at legen hans hadde anbefalt han å ikke holde på lufta i magen. Jeg antar at dette var en norsk

---

¹⁷³ MiA-GRI: 1030/Z/Za/L0001/0001: Avisutklipp / Avisutklipp, Arne og Randi Hognestad, 1942

motstandsmann på bakgrunn av hans oppførsel mot offentlige tjenestemenn i okkupasjonstiden. Utover hans oppførsel vet vi ingenting om mannen eller hvem han var. Etterpå hadde tjenestemannen forklart at mannen med fjerten kom til å høre fra han. Til slutt hadde mannen med fjerten gått tilbake til sine kamerater og sluppet en enda høyere fjert. Hendelsen ble anmeldt av tjenestemannen da han mente at den siste fjerten var en direkte demonstrasjon og dermed ble rammet av straffeloven.

Avisutklippet er skrevet med humor og overskriften på saken er “Enestående politianmeldelse i Haugesund”.¹⁷⁴ Dette nevnes flere ganger i saken, og den offentlige tjenestemannen blir latterliggjort både av avisa og av mannen som slapp fjerten. Dette blir dermed et eksempel på en uskyldig, men tydelig påstand om hva mannen med fjerten mente om de offentlige tjenestemennene, okkupasjonsmakten og deres politikk. Slike avisutklipp kunne virke oppmuntrende for andre, og det viste Randi og de andre som bodde på Hitra at motstandskampen var viktig og aktiv også i andre deler av landet. Slike hendelser kunne oppfordre andre til å bidra, og det blir et humoristisk innslag i en ellers dyster hverdag og motstandskamp.

Det finnes også to illegale lapper knyttet til Randi Hognestad. Det er ukjent hvem som har skrevet de, men sannsynligvis er det lapper med informasjon som Randi har mottatt i posten. Dette basert på det hun selv har sagt i intervjuet fra 1980. Det er to lapper som synes å ikke ha sammenheng med hverandre. Den ene lappen er også ufullstendig da den har blitt revet av både i toppen og bunnen. Den andre lappen er også vanskelig å tyde. Noe av innholdet er det likevel mulig å forstå og det ser ut til at lappen er skrevet i koder. Det samme gjelder lappen som er intakt. Lappen som er intakt lyder slik:

“Kjerringene har fått det med å stå bak i værelsene nedover i etasjene og lure!
Men jeg (...) du finner en å prate med for at jeg skal få se deg litt lenger, og- eller, (...)
Nei nå er middagshvilen over, dere får ha det bra, kjære hilse alle mine gode venner
derover, mest dø.ry.ma. og selv være inderlig hilset fra din egen nøste.

---

¹⁷⁴ MiA-GRI: 1030/Z/Za/L0001/0001: Avisutklipp / Avisutklipp, Arne og Randi Hognestad, 1942

Klarer du hjelpe min nabo, (...) til et par opplysninger? Er Mr. “Jungel Jack” på elleve blitt fri, så hun venter brev, likeledes “Tiff” (brakke ukjent) og Odd Sandvei? Hun venter brev.

“Jungle Jack” kjenner Kev.

Si hva du plystret da!

Er vi ikke noen deilige blomster i det fönsteret i det huset i den gata?

Det har nå blitt landeplage her!”¹⁷⁵

Det kommer altså frem at den som har mottatt denne lappen, antakelig Randi skal hjelpe noen med opplysninger. I tillegg virker det som at hun blir varslet om noen som står å “lurer”. Personen som sendte lappen spør også om “Jungle Jack” er sluppet fri, og “Jungle Jack” er antagelig et dekknavn på noen i motstandsbevegelsen. I tillegg bruker senderen navnet Odd Sandvei som kanskje kan være dekknavnet på Saltnessand som var en av Randi sine kontakter i Trondheim. Videre får hun beskjed om at noen venter brev, kanskje er det henne selv. Avslutningsvis blir hun spurt om hun kan fortelle noe om informasjonen hun har. Det er iallefall slik jeg tolker det basert på setningen om at hun skal fortelle hva hun plystret. I lappen står det også at Randi skal hilse alle avsenderens venner, noe som sannsynligvis betyr at hun skal spre informasjon. Akkurat hva og om hvem denne lappen handler om er vanskelig å si, men den er et godt eksempel på illegal informasjon som Randi har mottatt. Det er også tydelig at lappen er skrevet i koder for at folk utenfor ikke skal kunne forstå innholdet. Jeg har prøvd å tyde den andre lappen også, i den kommer det frem at den er skrevet i koder, men på grunn av at mange av ordene er uleselige, og at den er revet av både i toppen og bunnen er det vanskeligere å si noe om beskjeden i lappen. I tillegg til disse to illegale lappene finnes det også en lapp som barna tilsynelatende har skrevet. Der står det “mor, far og Harald” etterfulgt av fangenummeret til hver av dem bak.¹⁷⁶

4.3 Brev

Det finnes 14 brev etter Randi. Brevvekslingen foregår i hovedsak mellom henne og barna som var hjemme på Hitra, og ellers litt rundt omkring hos familie mens foreldrene og onkelen

---

¹⁷⁵ MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0004: Brev og dokumenter / Illegale lapper, Arne og Randi Hognestad: 2

¹⁷⁶ MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0004: Brev og dokumenter / Illegale lapper, Arne og Randi Hognestad: 3

satt fengslet. Disse inneholder ikke hemmelig informasjon om motstandskampen eller Randis oppgaver. Brevene handler i stor grad om livet i fengsel og hvordan hun, mannen og svogeren hadde det der. Samt hvordan barna hadde det hjemme på Hitra.

Det første brevet som ble skrevet og som har blitt tatt vare på er datert til 14. september 1944, som var 2,5 uke etter at hun ble fengslet. I brevet skriver hun til barna og forteller at både hun selv, far og onkel Harald “har det bare bra”¹⁷⁷. Hun savner barna og hun vet ikke når hun eller de andre to kommer til å slippe fri. Det kommer tydelig frem i brevet at motet og humøret fortsatt er bra. Dette fordi hun er optimistisk på at de kommer til å slippe ut fra fengsel om ikke så alt for lenge. Randi er spent på å høre hvordan barna har det, men er tydelig på at så lenge de selv synes de har det greit så trenger de ikke å bruke tid og penger på å skrive brev tilbake. Videre forteller hun hvem ungene kan ta kontakt med hvis de trenger hjelp til noe. Berit som var Randis eldste barn var tydelig den som hadde hovedansvaret mens foreldrene var borte. Hun var 13 år gammel da foreldrene ble fengslet mens den yngste bare var fire år gammel.¹⁷⁸

I et senere brev skriver Randi at barna må være flinke og snille og oppføre seg fint til de som passer på dem. Videre også at de må være flinke på skolen og at hun gleder seg til å se alle R-ene og S-ene som de har fått på skolen når hun kommer hjem. Det finnes også et eget brev som Randi har skrevet hvor hun spør om de kan sende henne noen ting til fengselet. Blant annet en mørkeblå kjole som hun ber om å få sendt ferdig strøket og strekt, videre spør hun etter to skjorter, en langermet og en annen. Nattkjole, underkjole, undertøy og alle strømpene hun og en pute ønsker hun å få tilsendt. Ellers ber hun om å få mat dersom de har til overs i ny og ne. Det kommer ikke frem når dette brevet ble skrevet.¹⁷⁹

I november 1944 får Randi et brev fra en dame som heter Sølvi. Hun har åpenbart holdt et ekstra øye med barna til ekteparet Hognestad og skriver at alle tre har det bare bra. I brevet forteller hun at det har blitt sydd nye klær til barna og at en av pakkene de hadde sendt til Randi hadde kommet i retur. Noe som betyr at noen av de som var tilknyttet fengselet sannsynligvis hadde gått gjennom pakken og bestemt at Randi ikke skulle få motta pakken.

---

¹⁷⁷ MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0004: Brev og dokumenter / Brev, Arne og Randi Hognestad, 1944-1945:1

¹⁷⁸ MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0001: Brev og dokumenter / Brev, Arne og Randi Hognestad, 1944-1945: 1

¹⁷⁹ MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0001: Brev og dokumenter / Brev, Arne og Randi Hognestad, 1944-1945: 4

Kanskje var det for mange goder der. I noen perioder fikk de ikke lov til å motta pakker i det hele tatt inne i fengselet. Dette kan også ha vært årsaken til at pakken kom i retur.¹⁸⁰

I et brev som kommer fra Randis datter, Berit, forteller hun at barna har reist sørover til familie og at de to eldste skal studere begge to. Barna er plassert hos forskjellige familiemedlemmer og Berit forteller hvor hver av dem oppholder seg. I brevet kommer det frem hvordan den brutale hverdagen med motstandsfolk til foreldre kunne være. Fengslingen av Randi var en konsekvens av det illegale arbeidet hun gjorde. I brevet fra Berit skriver datteren at hun savner moren så inderlig og angrer bittert på at hun ikke fortalte det til sin mor da hun enda hadde henne hos seg. Berit opplevde kanskje fraværet av sine foreldre ekstra mye fordi hun måtte ta ekstra ansvar i hverdagen og ta vare på de to yngre søsknene sine. I tillegg er det verdt å nevne at i og med at hun var så gammel som 13 år så forstod hun kanskje mye mer enn det de yngre søsknene gjorde. Derfor forstod hun kanskje også hvor alvorlig det var at foreldrene var tatt til fange.

“Jeg angrer at jeg ikke fikk gitt deg en kyss før du dro, altså gir jeg deg tusen nå.
Tusen hilsen fra Berit.”¹⁸¹

Dette var altså prisen man måtte betale som forelder og som barn dersom man ble tatt. Senere skriver Randi flere individuelle brev til Peter og Berit som var de to eldste barna. Det er tydelig at de savner hverandre og er fortvilet over situasjonen. Likevel skriver både Randi og barna i en optimistisk tone i brevene. Ellers handler brevene stort sett om dagligdagse ting som bursdager, hvor barna skal finne penger til å skaffe seg mat og annet nødvendig utstyr og hvem de skal ta kontakt med for å få den hjelpen de trenger.¹⁸²

4.4 Konklusjon

Randi er et eksempel av 209 motstandskvinner og er derfor ikke fasiten på hvem motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag var. Men ved å undersøke henne har jeg fått innblikk i

---

¹⁸⁰ MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0001: Brev og dokumenter / Brev, Arne og Randi Hognestad, 1944-1945: 5

¹⁸¹ MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0001: Brev og dokumenter / Brev, Arne og Randi Hognestad, 1944-1945:6

¹⁸² MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0001: Brev og dokumenter / Brev, Arne og Randi Hognestad, 1944-1945

hvordan en motstandskvinne og livet hennes kunne være. Randi er den av kvinnene jeg har undersøkt som snakker mest åpent om sitt bidrag i motstandskampen, og intervjuet av henne forteller detaljert om hva hun gjorde og hvordan hun gjorde det. Hun forteller også om hennes allierte og overordnede i motstandskampen, og legger ikke skjul på at det var henne selv som var den mest aktive innenfor motstandsbevegelsen i sin familie. Randi bidro med å spre beskjeder både lokalt og på landsbasis. Hun spredte illegale aviser og annen illegal informasjon i tillegg til å være kurer. De illegale lappene og avisutklippet etter henne sier ikke så mye om hva Randi spesielt gjorde, men det er et eksempel på hvordan motstandskampen opererte med illegale aviser og beskjeder. Det er også vanskelig å tyde hva de illegale lappene betyr, da de sannsynligvis er skrevet i koder som ingen andre enn motstandsfolkene skulle forstå. Likevel kan man forstå noe av innholdet og måten Randi som motstandskvinne jobbet på. Brevene forteller lite om Randis bidrag i motstandskampen, men ved å studere disse har jeg fått innsyn i hvordan hennes liv som motstandskvinne var. Det kommer tydelig frem i både brevene og intervjuet at hennes bidrag i motstandskampen har kostet familielivet dyrt, og at dette var den dyreste prisen å betale. I tillegg er Randi tydelig bitter over ettertidens behandling av henne og flere andre arresterte motstandsfolk. De ble ikke satt pris på på samme måte som de som kom seg unna. Det var de som ikke ble tatt, som var de virkelige heltene.

Kapittel 5. Konklusjon

I denne forskningsprosessen har jeg studert litteraturen som finnes om motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag i et kjønnsrolleperspektiv, og brukt prosopografisk metode for å undersøke hvem motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag var. Problemstillingen som ble introdusert i kapittel én var: *Hvem var motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag som ble fengslet under krigen? Hvordan og hvorfor engasjerte de seg i motstandsarbeid? Og hvorfor ble de neglisjert i krigslitteraturen?* Basert på det som har kommet frem i forskningsprosessen er det korte svaret at motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag var en god blanding av kvinner med forskjellige liv og forutsetninger for å kunne delta i motstandskampen under krigen. Det er også flere grunner til at de har blitt neglisjert fra krigslitteraturen. Blant annet er deres egen taushet en årsak, så vel som forandring i kjønnsrollemønsteret i samfunnet og et nytt behov for historieforskning med et kjønnsrolleperspektiv. Det er likevel behov for å utdype dette noe.

5.1 Hvem var motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag?

Etter å ha forsket på 209 motstandskvinner fra Sør-Trøndelag har jeg kommet frem til at det som peker seg ut som typisk blant dem er at nesten 70% av kvinnene var i alderen 20-40 år gamle. Likevel finnes det 69 kvinner som faller utenfor dette aldersspennet. Det var derfor kvinner i alle aldre som var motstandskvinner. Utover dette var det også stor variasjon i både yrke og første fangsted, og det er ingenting som peker seg ut som typisk på disse punktene. Det å jobbe på kjøkken, innenfor renhold eller som kontordame utpeker seg som vanlige yrker blant kvinnene, men ingen av de kan kategoriseres som typiske fordi variasjonen var så stor. Disse tre yrkene kan også ha vært vanlige yrker hos kvinner som ikke drev motstandskamp under krigen. Når det gjelder sivilstatus er det vanskelig å trekke klare linjer fordi halvparten av kvinnene ble registrert med ukjent sivilstatus. Likevel, dersom vi tar utgangspunkt i de kvinnene det er oppgitt sivilstatus på, var 79 av 104 kvinner ugifte. Kanskje kan det derfor ha vært typisk for motstandskvinnene å være single kvinner. Likevel kan vi ikke si dette med sikkerhet fordi sivilstatus er ukjent hos 50,5% av motstandskvinnene som var fengslet. Når det gjelder arrestasjonsgrunn er det også her svært stor variasjon, noe som tyder på variert og allsidig motstandsarbeid fra kvinnene i Sør-Trøndelag. Denne

bredden i motstandsarbeid var noe som overrasket meg underveis i forskningsprosjektet. Også hos meg stod fortidens forestillinger om motstandskampen lenge som et klart bilde. Disse forestillingene viser seg å være feil, blant annet på bakgrunn av det allsidige kvinnelige bidraget i motstandsbevegelsen. Det at kvinnene har bidratt med like oppgaver som menn kommer tydelig frem av arrestasjonsgrunnene som står oppført i kvinnenenes fangekort eller fangeprotokoller. Alt fra aksjoner, bidrag til flukt, kurervirksomhet, deltakelse i Milorg, tyveri fra okkupasjonsmakten, spionasje og annen illegal virksomhet var helt vanlige arrestasjonsgrunner hos kvinnene. Dette står i kontrast til Sindt, Evjen og Hjeltnes forklaring om at kvinnene brukte all sin tid på å få mat og klær til å strekke lengst mulig og legge til rette for sine menn og sønner. På bakgrunn av informasjon som kommer frem av fangekort og fangeprotokoller brytes altså tidligere forsknings forklaring om kvinnene som passive deltakere i motstandskampen ned.

Motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag var en gruppe kvinner med forskjellige liv, forutsetninger, opplevelser og meninger om krigen og motstandskampen. Noen var småbarnsmødre, andre var nygifte, noen var unge kvinner helt ned i 15 årsalderen som kanskje ikke forstod konsekvensen av å bidra i motstandsbevegelsen. Andre var kvinner i pensjonsalder, mens de aller fleste var voksne kvinner mellom 20 og 40 år. Motstandskvinnene var et knippe mennesker med forskjellige jobber og liv. Men til sammen utgjorde de en forskjell, og deres bidrag i motstandskampen har hatt betydning. Det er summen av alle disse forskjellige kvinnene som utgjør motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag. Kvinnene viser også at de ikke bidro mindre eller dårligere enn det menn gjorde. Oppgavene de gjorde var viktige på hver sin måte, og bidragene til kvinnene sammen med bidragene til mennene var det som utgjorde motstandskampen. 61% av alle kvinnene fra Sør-Trøndelag som ble fengslet under krigen kan vi med sikkerhet si at motstandskvinner. Antallet motstandskvinner som kom seg unna vet vi ikke.

Hvordan og hvorfor engasjerte de seg i motstandsarbeid?

For å kunne svare på hvordan og hvorfor motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag engasjerte seg i motstandsarbeid, var det også viktig å undersøke deres opplevelser av motstandskampen mer detaljert. Gjennom intervjuer har jeg fått innblikk i åtte kvinners liv og hverdag som motstandskvinner. Dette har gitt meg informasjon om kvinnenenes egne opplevelser og følelser rundt krigen og motstandskampen. Selv om mange av kvinnene har vært forsiktige med hva

de har sagt, bekrefter de alle at de var motstandskvinner i større eller mindre grad. De var klare i sin sak og tydelige på at de ville bidra i kampen om et fritt land. Likevel legger de ikke skjul på at det har kostet. Inger Johanne Bruun for eksempel forteller at opplevelsene rundt krigen har vært vanskelige å forholde seg til i ettertid og sa i intervjuet at hun ikke klarte å legge det helt bak seg før hun ble tvunget til å snakke om det mange tiår etter krigen. Randi Hognestad forteller om familielivet som har måtte betale prisen for hennes deltakelse i motstandsbevegelsen. Hun har opplevd at både hennes egen familie og andre mennesker har sett ned på henne i ettertid for det hun gjorde under krigen.

Jeg har i forskningsprosessen også studert Randi Hognestads liv mer detaljert ved å undersøke avisutklipp, illegale lapper og brev som er knyttet til henne. I tillegg skiller hun seg ut fra de andre kvinnene som har gitt intervju fordi hun forteller så åpen om sin egen deltakelse i motstandskampen. Randi er et godt eksempel på at det å være en gift husmor med barn ikke var en stopper for å være motstandskvinne. Gjennom å studere brevene som ble sendt mellom henne og barna mens hun satt fengslet, har jeg også fått et innblikk i hennes privatliv, og hvordan motstandskampen har påvirket det. Det kommer tydelig frem at det var vanskelig både for henne og barna, og det gir et tydelig bilde på hva hun som motstandskvinne måtte ofre for sin deltakelse i kampen om et fritt Norge. Hun opplevde også etter at barna ble voksne at de ikke ønsket at hun snakket om sin deltakelse i motstandsbevegelsen. Til tross for Randis åpenhet rundt krigen og motstandskampen var det mer vanlig av motstandskvinnene å være forsiktig med hva de sa. Dette kan jeg si basert på funnene jeg har gjort i de andre intervjuene. Likevel står Randi frem som et eksempel på hvordan en motstandskvinne og hennes liv kunne være. Til tross for dette er hun ikke fasiten på hvem motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag var.

I forskningsspørsmålet stiller jeg også spørsmål om hvordan motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag deltok i motstandskampen. Svaret på dette er at det var mange kvinner som deltok på mange forskjellige måter. Randi Hognestad for eksempel var kurer, og spredte illegal informasjon. Gunvor Mostad lagde koder om tyskernes bevegelser rundt omkring i byen sammen med en alliert i motstandsbevegelsen. Inger Johanne Bruun og Reidun Kirknes var medlemmer av Milorg, og bidro i møter og annen virksomhet innad i organisasjonen. Margot Sofie Mjøen Øien hjalp motstandsfolk å flykte. Karen Sofie Anjesen hadde mange oppdrag under krigen, både som kurer, hjalp til med flukt, og arrangerte møter for motstandsgrupper for eksempel. Ingeborg Angell Hoff hadde kunnskaper om smugling av våpen til Norge fra

Shetland. Meta Christensen var medlem av Thingstadgruppen og produserte falske ID-papirer uten navn med politiets stempel. I tillegg til disse åtte kvinnene var det 201 andre kvinner som bidro på ulike måter. Marit Juberg¹⁸³ var spion, Gunvor Ellingsen¹⁸⁴ hjalp Sovjetiske krigsfanger, Oline Fillingsnes¹⁸⁵ stjal fra Luftwaffe, Berit Freng¹⁸⁶ hjalp soldater på flukt. I tillegg var en rekke fanger arrestert for arbeidsunndragelse for eksempel. Dette er bare et utvalg av hvordan motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag bidro i motstandskampen. Det er likevel bevis på en bred og allsidig motstandskamp, med kvinner som bidro på lik linje og med samme type oppgaver som menn. På bakgrunn av dette kan vi si at motstandskampen i Sør-Trøndelag var stor og aktiv, bestående av både kvinner og menn.

Når det gjelder kvinnenenes motivasjon for å bidra i motstandskampen er det ingen som kommenterer dette spesielt. Men de har alle tatt et valg om å bidra i motstandsbevegelsen, og slik jeg tolker intervjuene har alle de åtte kvinnene hele veien vært klare på sitt politiske ståsted. Alle kvinnene var helt fra starten av krigen klare på at nazistene og deres politikk var noe de ønsket å ta avstand fra. Det er denne holdningen, kvinnenenes egne politiske meninger og ønske om å ta avstand fra nazismen som jeg anser som kvinnenenes motivasjon for å bidra i motstandskampen. Dette sier jeg på bakgrunn av kvinnenenes meninger som kommer frem i intervjuene. Videre er det også verdt å nevne at Meta Christensen for eksempel hadde familie og nære venner med mange forskjellige politiske meninger. Til tross for dette var Meta helt fra begynnelsen av, klar på at hun var en motstandskvinne.

5.2 Hvorfor ble motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag neglisjert i krigslitteraturen?

Basert på det som kommer frem om tidligere litteraturs forskning på motstandskvinnene er det tydelig at de har blitt neglisjert i litteraturen. Det ser vi for eksempel med både Steen, Kjeldstadli, Hauge og Grimnes utgivelser som jeg studerte innledningsvis i

---

¹⁸³ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for fangekort for Marit Juberg

¹⁸⁴ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Gunvor Ellingsen

¹⁸⁵ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Oline Fillingsnes

¹⁸⁶ RAFA: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Berit Freng

forskningsprosjektet. Men hvorfor har det ikke blitt skrevet om motstandskvinnene når motstandsmennene har fått så stor oppmerksomhet i litteraturen? Det er vanskelig å svare på noe som man ikke kan observere. Likevel er det tydelig at det i tiden etter krigen var enorm interesse for å forske på, skrive og lese om motstandskampen. Dette bekreftes av den samme litteraturen som neglisjerer motstandskvinnene. For både Hauge og Grimnes for eksempel skriver i det vide og det brede om motstandsmenn, og tar detaljert for seg deres kamp helt fra planleggingen og opprettelsen av kjente organisasjoner som Milorg og til frigjøringen. Flere historieforskere har i nyere tid kritisert denne fremstillingen av motstandskampen. Stugu og Corell er eksempler på to. Stugu kritiserer tidligere forsknings ensidige svarthvitt-bilde på krigen og mener at gråsonene som motstandskvinnene sammen med flere andre temaer befinner seg i, bør inkluderes i krigslitteraturen. Corells syn samsvarer også med det Stugu hevder i sin bok, og stiller seg kritisk til at *Norsk krigsleksikon* for eksempel har en egen overskrift for “kvinner i krig” men ingen for “menn i krig”. Hvorfor skal premissene være annerledes for kvinner enn menn?

Det er vanskelig å gi en konkret forklaring på hvorfor forskningslitteraturen om motstandskampen ble slik, og utviklet seg på denne måten. Likevel er det viktig å påpeke forandringen i kjønnsrollemønsteret i årene etter krigen og helt frem til i dag. Ifølge Melby ble husmor definert som et eget yrke like før krigen, og antallet registrerte husmødre økte både før og etter krigen. Dette tyder altså på store forskjeller mellom kjønnene i årene etter krigen. På bakgrunn av Melbys forklaring om kjønnsrollemønsteret i årene like før og etter krigen kommer det frem at det var kvinnene som hadde ansvar for hus og hjem, mens mennene hadde andre arbeidsoppgaver som å sørge for inntekt til familien for eksempel. Selv om debatten om likestilling er dagsaktuell også i dag, kan man trygt si at det har vært en stor endring i kjønnsrollemønsteret og at forholdet mellom kvinner og menn er mye mer likestilt i dag sammenlignet med i 1945. Det betyr at kjønnsnormene i samtiden også la grunnlaget for krigslitteraturen som ble skrevet.

Denne endringen i kjønnsrollemønsteret har også ført med seg et nytt behov for historieforskning i lys av et kjønnsperspektiv. Det har oppstått et behov for å forske på motstandskvinnene for å kunne forstå den fulle og hele sannheten om motstandsbevegelsen. Det er forskningen på motstandskvinnene og motstandsmennene sammen som utgjør forskningen på motstandsbevegelsen i Sør-Trøndelag. Forandringen i behovet for historieforskning med et kjønnsrolleperspektiv blir dermed en forklaring på hvorfor

motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag har blitt et interessant tema å forske på i dag. Likevel forklarer det ikke hvorfor kvinnene lenge ble neglisjert i krigslitteraturen. Til tross for dette kan kjønnsrollemønsteret i samtiden være en forklaring på hvorfor motstandskvinnene ikke var en del av forskningslitteraturen fra 1945.

Det er også viktig å påpeke at det finnes forskere som har forsøkt å skrive om temaet. Helga Stene som Hatledal skriver om i sin bok *Kvinnekamp - Historia om norske motstandsfolk*¹⁸⁷ er en av disse. Helga var ifølge Hatledal svært engasjert i likestillingspolitikken, og søkte flere ganger om å skrive om kvinnenes deltakelse under krigen, men fikk avslag hver gang. Dette bekrefter også påstanden om at motstandskvinnene ble neglisjert fra krigslitteraturen på bakgrunn av kjønnsrollemønsteret i samtiden. Det fantes altså folk som forsøkte å skrive om temaet, men samfunnet fant ikke temaet interessant nok. Helga Stene var motstandskvinne selv og hadde dermed detaljert informasjon om kvinnenes deltakelse i motstandskampen. Til tross for dette fikk hun ikke skrive om temaet. Så kan man stille seg spørsmålet om det hadde vært annerledes dersom en mann søkte om å få skrive om motstandskvinnene? Kanskje hadde det vært mer interessant dersom Steen for eksempel hadde tatt initiativ til å skrive om motstandskvinnene. Både fordi han var mann, men også fordi han selv var en sentral del av motstandsbevegelsen og hadde derfor eksklusiv informasjon om den. Likevel tror jeg ikke at det hadde utgjort en forskjell fordi temaet motstandskvinner ville ikke ha vært interessant nok å forske på uavhengig av hvem som ville skrive om dem. Dette mener jeg på bakgrunn av det vi vet om kjønnsrollemønsteret i samtiden. Selv om det var en mann som ville skrive om temaet, hadde ikke temaet i seg selv blitt mer interessant fordi det handlet om kvinnene.

I forskningsprosessen har jeg både studert krigslitteraturen og nyere forskning for å undersøke om det kommer frem noen åpenbare årsaker til at kvinnene har blitt neglisjert i krigslitteraturen. Stugu kommer med en forklaring på hvorfor den første krigslitteraturen er så ensidig. Nemlig at litteraturen som ble skrevet på den tiden var skrevet av menn som selv hadde deltatt i motstandskampen. Det oppstod et behov for å skrive om motstandskampen for dem som selv hadde deltatt i den. Bakgrunnen for dette var at de hadde et behov for å skrive og lese om den, og fortelle sine historier for å kunne bearbeide årene i kamp og legge krigen bak seg. Da oppstår det et problem når kvinner som Helga Stene søker midler til å skrive om temaet, men får avslag. Helga kunne potensielt ha gjort det samme som Steen, skrevet om

---

¹⁸⁷ Hatledal, Kristin, *Kvinnekamp – Historia om norske motstandskvinner*, 2011

motstandskampen og kvinnes deltakelse slik at også de kunne bearbeide den og legge den bak seg. Når menn skriver om menn og kvinner skriver om kvinner, men kvinnene ikke fikk muligheten til å publisere sine historier, er det åpenbart at litteraturen om motstandskampen måtte bli ensidig. Dette er bare en av flere forklaringer på hvorfor motstandskvinnene kan ha blitt utelatt fra krigshistorien.

Langerud som leverte masteroppgave i 2015 presenterer kvinnes egen taushet som en årsak til at motstandskvinnene ble neglisjert fra krigslitteraturen. Jeg har detaljert studert åtte intervjuer for å undersøke om disse kunne bekrefte eller avkrefte Langeruds funn fra 2015. Det kommer tydelig frem i sju av intervjuene at temaene motstandskamp og krig er noe kvinnene tidligere har snakket lite om. Noen var svært forsiktige med hva de sa i intervjuene, og virket ubekvem med å snakke om temaet. Andre var litt mer åpne og snakket gjerne om både krigen og sin egen deltakelse i motstandskampen, men ønsket ikke å bruke navn eller gi ut detaljert informasjon om sine oppdrag. Randi Hognestad er det eneste unntaket av åtte tilfeller. Hun forteller åpenhertig om krigen og spesielt sin egen deltakelse i motstandskampen. Hun var også tydelig på at hun ønsket at kvinnes historie skulle belyses.

Ifølge det Ingeborg Angell Hoff sier i sitt intervju, så var det også slik at kvinnene seg imellom hadde blitt enige om å ikke si noe.¹⁸⁸ Dette begrunner hun blant annet med at de visste at det var så mange som hadde det så mye verre enn dem selv. I respekt for de som hadde det verst skulle hverken fangeoppholdene, krigen eller motstandskampen snakkes om. I intervjuet av Margot Sofie Mjøen Øien er et annet eksempel som bekrefter at kvinnes taushet kan være en årsak til at kvinnene har blitt neglisjert. Hun ønsket nemlig ikke å bruke navn i sitt intervju. Hun bruker ikke navn på hverken medfanger, motstandsfolk eller nazister, men unntak av noen få. Til tross for at Randi Hognestad selv har vært åpen om sitt bidrag i motstandskampen kommer hun med en forklaring på kvinnes taushet. Da Randi ble sluppet fri fra Grini 8. mai 1945 fikk hun beskjed fra sin søster om at det å ha vært fange på Grini var ikke noe å være stolt av. Det samme gjaldt den jobben hun hadde gjort som motstandskvinne. Med søsterens uttalelser vises også gråsonene innenfor motstandskampen i et nytt perspektiv. Til tross for at litteraturen har fremstilt motstandsfolk som heltene fra krigen, var det ikke slik at alle motstandsfolk var helter. Randi var en av disse fordi hun ble arrestert. Det var altså de

---

¹⁸⁸ Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-002: 12

motstandsfolkene som slapp unna som var de ekte heltene ifølge Randis søster.¹⁸⁹ Dette er enda en forklaring på hvorfor flere av motstandskvinnene har vært tause om sitt bidrag i motstandsbevegelsen i etterkrigstiden. Denne skammen for å ha sittet som fange er det sannsynlig at flere av de andre motstandskvinnene også har følt på, basert på opplevelsene Randi beskriver i sitt intervju. På bakgrunn av opplysninger som har kommet frem i intervjuene, kan Langeruds påstand om at kvinnenens egen taushet er en av forklaringene til at de ble neglisjert i krigslitteraturen bekreftes. Det kommer også frem at tausheten kan ha kommet både av skam og respekt til andre. Til tross for at kvinnenens taushet også bekreftes av intervjuene av motstandskvinnene som jeg har undersøkt i denne oppgaven, er det ikke slik at deres taushet har stoppet historikere i å forske på temaet. Kvinnenens taushet kan derfor ikke alene stå som forklaring på hvorfor motstandskvinnene har blitt neglisjert fra litteraturen, men må sees i sammenheng med andre forklaringer.

Resultatene av dette forskningsprosjektet samsvarer på mange måter med nyere forskning om motstandskvinner som for eksempel Sveri, Værnø, Hatledal og Jonassen har lagt frem. Samtlige av disse historieforskerne har påpekt at kvinner i aller høyeste grad deltok i motstandskampen innenfor alle områder. Med dette menes altså alt fra hverdagsmotstand til deltakelse i Milorg og andre motstandsorganisasjoner. Resultatene bekrefter også at nyere historieforskningens kritikk om en ufullstendig krigslitteratur som blant annet Corell og Stugu legger frem, er viktig og dagsaktuelt innenfor historieforskningen i dag. Slik kritikk må til for å kunne oppnå et fullstendig og sant syn på fremstillingen av motstandskampen i Norge. Videre legger jeg i masteroppgaven frem en kollektiv fortelling om hvem motstandskvinnene fra Sør-Trøndelag var. Forskningsprosessen har gitt meg detaljert innsyn i livene til flere motstandskvinner fra Sør-Trøndelag. Dette bekrefter også en bred og variert kvinnelig deltakelse i motstandskampen i Sør-Trøndelag. Med kvinner i ulike livssituasjoner og forutsetninger for å delta. Årsaken til hvorfor motstandskvinnene har blitt neglisjert fra krigslitteraturen er likevel komplisert, og kan ikke besvares av en enkelt årsak. I oppgaven har jeg likevel presentert flere mulige årsaker som på ulike måter har bidratt til at motstandskvinnene har blitt neglisjert. Spørsmålet om hvorfor kvinnene har blitt neglisjert ville derfor ha vært interessant å fortsette å forske videre på for å undersøke om det ligger flere og klarere årsaker til grunn.

---

¹⁸⁹ Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001: 17

Referanseliste

Audiovisuelle kilder:

- Akselsen, *Nordlands Jeanne d'Arc*, dokumentar NRK, 11. februar 202, hentet fra: <https://tv.nrk.no/program/KOID75000120>
- Digital kopi: Falstadsenteret/fanger.no, Original i privat eie. *Randi Hognestad* [Bilde], 2020
- Loe, *Kvinner i natt og tåke*, dokumentar NRK, 11. november 2015 hentet fra: <https://tv.nrk.no/serie/sosialkanalen/1992/FALF01000691>

Publisert litteratur:

- Berg Brestrup, *Usynlig i krig og fred: Motstandskvinnen Solveig Lystad*, 2020, Norge: Kolofon forlag
- Berg, *Lotten fra Hegra*, 1991, Norge: Cappelen
- Busch, *Motstandskamp fra Trondheim*, 2019, Trondheim: Museumsforlaget
- Corell, Synne, (2010), *Krigens ettertid – Okkupasjonshistorien i norske historiebøker*, Oslo: Scandinavian Academic Press
- Dahl m.fl., *Norsk krigsleksikon 1940-45*, 1995, Norge: Cappelen Damm
- Diesen, *Kvinne i krig*, 1965, Oslo: Cappelen
- Dietrichson, *Kvinnens historiske bidrag blir fortsatt glemt*, 2019, Oslo: Dreyer
- Evjen og Sindt, *Andre verdenskrig i nord - En annerledes hverdag*, 2022, Oslo: Orkana
- Furuseth, *Kvinne mellom frontene*, 2007, Norge: Andersen & Butenschøn
- Grimnes, *Hjemmefrontens ledelse - Norge og den 2. verdenskrig*, 1977, Oslo-Bergen-Tromsø: Universitetsforlaget
- Grimnes, *Norge under andre verdenskrig 1939-1945*, 2018, Norge: Aschehoug
- Hagemann, m.fl., *Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Fra vikingtid til 2000-årsskiftet*, 2005 Oslo: J. W. Cappelens Forlag AS
- Hagemann, Melby, Sandvik, Øye, *Med kjønnsrolleperspektiv på norsk historie*, 2010, Oslo: Cappelen Damm
- Hansson, *Mamma Karasjokk*, 1970, Oslo: Gyldendal

- Hatledal, Kristin, *Kvinnekamp – Historia om norske motstandskvinner*, 2011, Oslo: Det norske samlaget
- Hauge, *Frigjøringen*, 1970, Oslo: Gyldendal
- Hauge, *Frigjøringen*, 1994, Oslo: Gyldendal
- Hjeltnes, *Norge i krig*, 1984, Oslo: Aschehoug
- Hoel, *Meta - Trondheimsjente i Ravensbrück*, 2021, hentet fra: <https://www.adressa.no/midtnorskdebatt/i/z7gBRv/ei-novembernatt-i-1943-ble-margrete-saether-21-arrestert-og-fort-til-misjonshotellet>
- Holmås, *Historien om Skottlandsbrigaden*, 1997, Norge: Forlaget Grenland
- Hurum, *En kvinne ved navn Truls*, 2006, Østerås: Wings forlag
- Jonassen, *Alt hva mødrene har kjempet*, 2010, Oslo: Aschehoug
- Jonassen, *Norske kvinner i krig 1939-1945*, 2020, Oslo: Aschehoug
- Kirkhusmo, *Trondheims Historie 997-1997*, 1997, Oslo: Universitetsforlaget
- Kirkhusmo, *Trøndelags Historie - Grenda blir Global*, 2005, Oslo: Vigmostad og Bjørke
- Kjeldstadli, *Hjemmestyrkene - hovedtrekk av den militære motstanden under okkupasjonen*, 1959, Drammen: Bokstav og Bilde
- Kvitrud, *Bli med ned i torturkammeret*, 2013, hentet fra: <https://www.adressa.no/kultur/i/k63PPQ/bli-med-ned-i-torturkammeret>
- Lønnå, *Sjøens kvinner - ute og hjemme*, 2010, Oslo: Scandinavian Academic Press
- Pryser, *Kvinner i hemmelige tjenester*, 2007, Oslo: Cappelen Damm
- Rose, *What is Gender History?*, 2010, Cambridge: Polity Press
- Steen, *Norges Krig*, 1947, Oslo: Gyldendal
- Stugu, Ola Svein (2021), *Den andre verdenskrig i norsk etterkrigsminne*, Oslo: Det norske samlaget
- Sveri, *Vindu til fortiden*, 1998, Oslo: Pax
- Sveri, Værnø, *Kvinnenes forsvarshistorie*, 1990, Oslo: Kvinnens frivillige beredskap
- Theinen, *Sonja Wigert - et dobbeltliv*, 2019, Oslo: Cappelen Damm
- Tønnesen, *Ingrid Bjerkås: Motstandskvinnen*, 2014, Oslo: Pax

Upublisert litteratur:

- Fladmoe, *Kvinnelige norske fanger under krigen Forskjeller og likheter i behandlingen av norske kvinnelige fanger i fangeleirene Falstad og Grini og konsentrasjonsleiren Ravensbrück*, masteroppgave UIO, 2011
- Langerud, *Kvinnene i motstandskampen*, masteroppgave UIO, 2015

Nettkilder

- Arbeidstilsynet, (2021), *Foreldrepermisjon*, hentet fra: <https://www.arbeidstilsynet.no/arbeidsforhold/permisjoner/foreldrepermisjon/>
- Brohaug, *Nå blir navnet rettet opp?*, 2021, hentet fra: <https://www.h-a.no/nar-bli-navnet-rettet-opp/o/5-139-1073034>
- Dörnbrack, Universitetet i Oslo, 2021, hentet fra: https://www.hf.uio.no/ilos/personer/vit/norado/tidligere_arrangementer/masterclass-immigrant-ego-documents-in-late-modern.html
- Fagerberg, Inger, *Aksjonen mot jødene i Trondheim 6.-8. oktober 1942*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/stories/jode-aksjonen-i-trondheim-6-7-oktober-1942>
- Falstadsenteret.no, *Falstad fangeleri*, hentet fra: <https://falstadsenteret.no/historie/falstad-fangeleir>
- Fanger.no, Carl Christian Leif Hallesby, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/10521>
- Fanger.no, *Digitalt fangeregister*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/prisoncamps/590>
- Fanger.no, *Edel Schive Sødahl*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/8687>
- Fanger.no, *Esther Aasen*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/39115>
- Fanger.no, *Ingeborg Haugen*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/26569>
- Fanger.no, *Inger Johanne Bruun*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/persons/8686>

- Fanger.no, *Johanna Matheson*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/persons/26252>
- Fanger.no, *Jorunn Hafsmo*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/persons/24120>
- Fanger.no, *Magda Eriksen*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/persons/24532>
- Fanger.no, *Opprullingen av Thingstad-gruppa i Trondheim (1943)*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/stories/opprullingen-av-thingstad-gruppa-i-trondheim>
- Fanger.no, *Ragna Sødahl*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/persons/8688>
- Fanger.no, *Reidun Krøtøy*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/persons/25776>
- Fanger.no, *Rigmor Hafsmo*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/persons/24121>
- Fanger.no, *Signe Elisabeth Eriksen*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/persons/24523>
- Fanger.no, *Trondheim kretsfengsel avd. B*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/prisoncamps/963>
- Fanger.no, *Vollan*, 2020, hentet fra:
<https://www.fanger.no/prisoncamps/671>
- Fhi.no, *Forventet levealder i Norge*, 2021, hentet fra:
<https://www.fhi.no/nettpub/hin/samfunn/levealder/>
- Færøy, *Kjesäter*, 2021, hentet fra:
<https://snl.no/Kjes%C3%A4ter>
- Færøy, *Milorg*, 2022, hentet fra:
<https://snl.no/Milorg>
- Færøy, *Motstandskampen i Norge*, 2022, hentet fra:
https://snl.no/motstandskampen_i_Norge
- Grinimuseet, *Grini fangeleir*, hentet fra:
<https://mia.no/grinimuseet/om-grini-fangeleir>
- Grønmo, *Kvantitativ metode*, 2023, hentet fra:
https://snl.no/kvantitativ_metode

- Hagen, *Jøder i fangenskap*, 2020, hentet fra: <https://www.fanger.no/stories/joder-i-fangenskap>
- Hagen, *Motstandshelten som ikke fikk møte Kongen*, 2021, hentet fra: <https://www.nrk.no/innlandet/xl/motstandskvinnen-som-ikke-fikk-mote-kongen-1.15608964>
- Hagen, *Transporten med "Gotenland 25. februar 1943"*, 2020 hentet fra: <https://www.fanger.no/stories/transporten-med-gotenland>
- Haavet, *Kjønns- og kvinnehistorie*, 2019, hentet fra: <https://www.norgeshistorie.no/studere-fortid/historie/2095-Kj%C3%B8nns-og-kvinnehistorie.html>
- Kristiansen, *Krigsminnemerkene - vår historiske hukommelse*, 2022, hentet fra: <https://www.stange.kommune.no/kultur-og-frivillighet/kulturminner-og-kulturbygg/krigsmminnesmerker/>
- Lokalhistoriewiki.no, *Milorgdistrikt 13*, 2022, hentet fra: https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Milorgdistrikt_13
- Nilstun, *Kurer*, 2023, Store Norske Leksikon, hentet fra: <https://snl.no/kurer>
- Norsk Helseinformatikk, *Difteri*, 2021, hentet fra: <https://nhi.no/livsstil/reise/difteri/>
- Steinsbekk, *Elitenes biografi*, 2017, Hentet fra: <https://sosiologen.no/student/elitenes-biografi/>
- Storeide, *Ravensbrück*, 2020, hentet fra: <https://snl.no/Ravensbr%C3%BCck>
- Straffeloven, 1993, Lov om Heleri og hvitvasking: §317, hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10/kap31#kap31>
- Sæveraas, *Henry Rinnan*, 2023, hentet fra: https://snl.no/Henry_Rinnan

Primærkilder

- Falstadsenteret, *Intervju av Gunvor Mostad*, Transkripsjon: F-00302-001-001
- Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-001
- Falstadsenteret, *Intervju av Ingeborg Angell Hoff*, transkripsjon: F-00213-002-002

- Falstadsenteret, *Intervju av Karen Sofie Anjesen*, Transkripsjon: F-00391-001-001
- Falstadsenteret, *Intervju av Margot Sofie Mjøen Øien*, Transkripsjon: F-00012-001-001
- Falstadsenteret, *Intervju av Meta Christensen*, Transkripsjon: F-00188-001-001
- Falstadsenteret, *Intervju av Randi Hognestad*, Transkripsjon: F-00513-001-001
- Falstadsenteret, *Intervju av Reidun Kirknes*, Transkripsjon: F-00472-010-001
- MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0001: Brev og dokumenter / Brev, Arne og Randi Hognestad, 1944-1945
- MiA-GRI-1030/D/Da/L0001/0004: Brev og dokumenter / Illegale lapper, Arne og Randi Hognestad:
- MiA-GRI: 1030/Z/Za/L0001/0001: Avisutklipp / Avisutklipp, Arne og Randi Hognestad, 1942
- RA/RAFA-5969/F/FC/L0001: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeprotokoll Vollan fengsel, 1941-1945, Fangenr: 4322
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for *Agnes Charlotte Innstrand*
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Berit Freng
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Bjørg Ellinor Johansen
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ebba Ottine Alslie
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Else Kristine Bøgseth
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Gunvor Ellingsen
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD. Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Gunvor Synnøve Regine Moe

- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Henny Eggen
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ingeborg Haugen
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Inger Johanne Bruun
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Janne Marie Krøtøy
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Johanna Matheson
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Karin Margrethe Janson
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ingeborg Magdalene Nilsdatter Holm
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Marit Juberg
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Oline Fillingsnes
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort Randi Hognestad
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Reidun Krøtøy
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Rigmor Hafsmo
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Ruth Manum
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort Sandra Karlsen, 2020
- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Thora Berge

- RA/RAFA-5969/F/Fc/L0005: Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.
Fangeregister Falstad: Hansen F. - Hå, 1941-1945, fangekort for Turid Krøtøy

